

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta		
Tekijä – Författare – Author Teemu Palkki		
Työn nimi – Arbetets titel – Title <i>Nainen, käsittämätön eläin</i> Fennistiikan sukupuolikehitys ja sukupuolten käsittely ainejärjestölehti <i>Siulasissa</i> 1978–1999		
Oppiaine – Läroämne – Subject Suomen kieli		
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma	Aika – Datum – Month and year Toukokuu 2020	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 66 s. + liitteet (3 s.)
Tiivistelmä – Referat – Abstract Tutkielmassa tarkastellaan sitä, miten suomen kielen opiskelijoiden, opettajien ja tutkijoiden sukupuolijakauma ja sen kehitys sekä sukupuoliteemat laajemmin näkyvät ainejärjestölehti <i>Siulasten</i> 1900-luvun vuosikerroissa. Tutkielman aineisto koostuu vuosina 1978–1999 ilmestyneistä <i>Siulasen</i> -lehdistä. Niistä on hyödynnetty 74 tekstiä, jotka luetellaan liitteessä 1. Tekstit jakautuvat karkeasti 1) teksteihin, joissa käsitellään naisia tieteentekijöinä tai yhteiskunnassa, sukupuolikysymyksiä fennistiikassa tai nais-/mies-/sukupuolentutkimusta tieteenalana; 2) fiktiivisiin ja/tai humoristisiin teksteihin, joissa käsitellään sukupuolitematiikkaa ja 3) muihin, satunnaisempia mainintoja, kuten Siula ry:n ja sen hallitusten sukupuolijakauman kommentointia ja sanastollisia havaintoja, sisältäviin teksteihin. Tutkielmassa on laaja taustoitusluku fennistiikan sukupuolijakaumasta. Tarkastelussa on opiskelijoiden ja opettajien jakauma eri yliopistoissa, tieteellisinä julkaisijoina Kotikielen Seuran julkaisemassa <i>Virittäjässä</i> ja Suomen Kielen Seuran julkaisemassa <i>Sananjalkassa</i> sekä <i>Siulasissa</i> ja sitä julkaisevassa ainejärjestö <i>Siulassa</i> . Taustoitus laajentaa aiempia julkaisuja ja osoittaa, että niin väitöskirjojen tekijöiden kuin tutkijoiden joukoissa tapahtui selkeää naisistumisen tarkasteltavalla ajanjaksolla: sukupuolijakauma lähestyi tilannetta, joka opiskelijoiden keskuudessa on ollut vallitseva 1920-luvulta lähtien. <i>Siulasten</i> hallitsevimaksi sukupuoliteemaksi paljastuu nais-/sukupuolentutkimuksen ja feministisen lingvistiikan kehitys. Aihetta käsitellään 1980-luvulla lingvistiikan kautta, sitten hallinnollisella tasolla Auli Hakulisen ja suomen kielen laitoksen näytellessä tärkeää osaa naistutkimuksen vakiintumisessa Helsingin yliopistossa ja 1990-luvulla myös miesten ja miestutkimuksen näkökulmasta. Toisaalta lehdessä myös kommentoidaan professorien ja yleisesti tutkijoiden sukupuolijakaumaa, mikä vähenee ajan ja tapahtuneen kehityksen myötä. Lisähavaintona on, että aineiston kirjoittajista moni on päätenyt suomen kielen tutkijaksi ja etenkin naisista usea on <i>Siulasten</i> jälkeenkin toiminut sukupuoliasioiden parissa. Tutkielma on tiettävästi ensimmäinen ainejärjestölehteä oppihistorian osana käsittelevä ja toisaalta opiskelijoiden näkökulman suomen kielen oppiaineen sukupuolijakaumaan tuova pro gradu. Se paljastaa lehdet haastavaksi, mutta rajatuilla alueilla hyödylliseksi tutkimuskohteeksi ja lisämateriaaliksi etenkin henkilöhistorioiden osalta. Sukupuolikehityksen osalta laajempaa jatkotutkimusta olisi tehtävissä muun muassa professorien nimitysprosesseista ja siitä, miten naisistuminen on näkynyt tieteenalan sisältöjen kehityksessä. Ainejärjestöjen ja opiskelijoiden ottaminen osaksi oppihistorian tutkimusta laajemmin olisi myös suotavaa.		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords oppihistoria, sukupuoli, järjestölehdet, Siula, Virittäjä, Sananjalka		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingin yliopiston digitaalinen arkisto HELDA		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

Nainen, käsittämätön eläin

**Fennistiikan sukupuolikehitys ja sukupuolten käsittely
ainejärjestölehti *Siulasissa* 1978–1999**

Pro gradu -tutkielma

Teemu Palkki

suomen kieli

Helsingin yliopiston
humanistinen tiedekunta

toukokuu 2020

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Aineisto	2
3 Naiset ja naisistuminen fennistiikan eri alueilla	3
3.1 Naiset opiskelijoina ja opettajina	4
3.1.1 Helsingin yliopisto.....	6
3.1.2 Muut yliopistot	10
3.2 Naiset <i>Virittäjässä</i> ja <i>Sananjalassa</i>	17
3.3 Naiset Siulassa ja <i>Siulasissa</i>	20
3.3.1 Siula ry.....	20
3.3.2 <i>Siulaset</i>	21
4 Kronologisehko katsaus sukupuoleen Siulasissa.....	22
4.1 1978–79: <i>Siulaset</i> hakee suuntaansa	22
4.2 1980-luku: feminismin vuosikymmen.....	26
4.2.1 Stereotypioita ja sukupuolisemantiikkaa	26
4.2.2 Auli Hakulisen nimitys ja naisnäkökulma fennistiikkaan.....	29
4.2.3 Sukupuolijakauma ja -roolit esillä.....	34
4.2.4 Kohti naistutkimuksen vakiintumista	38
4.3 1990-luku: tasa-arvoretoriikkaa ja kehitystä kohti sukupuolentutkimusta.....	40
4.3.1 Tasa-arvoa tuodaan yliopistomaailmaan.....	40
4.3.2 Vastavetoja ja miesnäkökulmaa	42
4.3.3 Keskustelu hiipuu	49
4.4 Kehityskaari.....	52
4.5 Kirjoittajista	54
5. Lopuksi.....	57
Lähteet.....	59
Liite 1. Aineisto	i
Liite 2. Siulasten päätoimittajat 1978–2020	iii

1 Johdanto

Nainen, hyvin tavallinen ilmiö opiskelijoiden keskuudessa. Frekvenssi harvenee huomattavasti, kun virkaportaita nousee ylöspäin. Professorien joukossa jo melkoinen harvinaisuus. vrt. kanakoppi.

Kanakoppi, (el., leik.) päärakennuksen viidennessä kerroksessa sijaitseva yleensä naispuolisilla assistenteilla yms. täytetty huone, josta kuuluu pulinaa. Vrt. nainen.

– *Siulasten* uusille opiskelijoille suunnattu eripainos 1986.

Oppihistorian kurssin ensimmäisellä luennolla syyskuussa 2016 esitti yliopistonlehtori Tapani Kelomäki ajatuksen ainejärjestö Siulasta osana Helsingin yliopiston suomen kielen oppiaineen historiaa: siitä voisi siten kirjoittaa kurssiesseen. Ajatus ei tietysti ollut kovin mullistava, mutta istuttuani järjestön hallituksessa lähes ennätyksellisen pitkään koin ajatuksen vahvasti omakseni. Jäin miettimään, mistä näkökulmasta asiaa voisi lähestyä, ja päädyin toteamaan ainejärjestölehti *Siulaset* hyväksi lähtökohdaksi. Opiskelijanäkökulmasta kirjoitettu lehti kertoisi fennistiikan lähihistoriasta varmasti jotakin sellaista, mitä *Virittäjä* ja muut tieteelliset julkaisut tai järjestön pöytäkirjat eivät. Oikeastaan lähtöajatuksen on tiivistänyt Saila Lumme *Siulasten* sivuilla jo yli kolmekymmentä vuotta sitten: ”Opiskelijajärjestöt ovat aina sijoittuneet tieteen ja maailman välille.” (*kirjallisuudenopiskelijat ja elämä*, eripainos 1985). Järjestölehdet ilmentävät tätä yhteyttä.

Tämä tutkielma syntyi esseen pohjalta siksi, että runsaan kahdeksan sivun kurssiessee on luonnollisesti silkka pintaraapaisu vuosikymmenten aineistoon ja historiaan. Tutkielman tavoitteena on kytkeä helposti silkkana opiskelijahupailuna näyttäytyvä ainejärjestölehti osaksi fennistiikan oppihistoriallista jatkumoa. Näkökulma tutkielmassa keskittyy tutkijoiden sukupuoleen, tutkimusaiheiden sukupuolittumiseen sekä siihen, miten näitä on käsitelty *Siulassa*. Selkeää on, että lehden sivuilla on ollut nähtävissä fennistiikan sukupuolijakauma, kuten opiskelijakunnan naisvoittoisuus, sekä tutkijaportaan kehitys Auli Hakulisen apulaisprofessorista nykypäivän naisvaltaisuuteen – osin myös nykytutkijoiden itse opiskeluaikoinaan käsittelemänä.

Esittelen *Siulasia* ja lehdestä käyttämäni aineistoa tarkemmin luvussa 2. Voidakseni kytkeä lehden sukupuolikehitykseen sekä kootakseni ja laajentaakseni kehitykseen liittyviä tietoja käyn luvussa 3 läpi kehitystä fennistiikan eri osa-alueilla, myös eri yliopistoissa ja kahdessa tieteellisessä kausijulkaisussa. Neljännessä luvussa esittelen *Siulasten* sukupuoliaiheisia ja sukupuoliin viittaavia tekstejä kolmannen luvun taustaa, aikalaisjulkaisuja ja muita lähteitä hyödyntäen. Pääasiallisena pyrkimyksenä,

tutkimuskysymyksenä ilman suoranaista ratkaistavaa ongelmaa, on selvittää, miten 23 vuodesta ainejärjestölehteä on luettavissa sen ympärillä tapahtunut kehityskaari. Pyrin myös lopuksi yhdistämään *Siulasten* tekstejä kirjoittajien muuhun tuotantoon, pääasiassa sekä myöhempään että tieteellisempään, ja sitä kautta pohtimaan, kuinka *Siulaset* ja ainejärjestö- ja opiskelijalehdet yleensä voivat olla käyttökelpoisia oppihistoriallisen tutkimuksen täydentäjiä. Kun lehti on jo yli 40-vuotias, sen kirjoittajista aletaan vähitellen kirjoittaa erilaisia juhla- ja muistoteoksia, joiden ei tarvitse perustua vain *Virittäjään* ja muuhun tieteelliseen tuotantoon.

2 Aineisto

Tutkielman aineisto koostuu 1990-luvun loppuun mennessä ilmestyneistä *Siulasten* numeroista. *Siulaset* sai alkunsa vuonna 1978, kun Helsingin yliopiston ylioppilaskunnan (HYY) vähentyneen rahoituksen vuoksi aiemmin järjestön ja opiskelijoiden asioista kertonut *Siula-tiedote* sekä journalistisempaan ja tieteellisempään sisältöön keskittynyt *Suomenkieliset Tieto-Sanomat* yhdistettiin (Päivi Koskivirta: *Tähän on tultu*, 1/78).

Siulasten toimituskunnan koko ja kokoonpano oppiaineittain on vaihdellut huomattavasti, mikä näkyy lehtien ilmestymistiheydessä, sivumäärissä ja sisällössä. Kevääseen 1992 asti *Siula* oli suomen kielen, Suomen kielen ja kulttuurin ja suomalais-ugrialaisten kielten ja kulttuurien¹ lisäksi kotimaisen kirjallisuuden ainejärjestö, ja joinakin vuosina kirjallisuuden osuus lehtien sisällöstä on selvästi korostunut. Olennaista aiheen käsittelyn kannalta on esimerkiksi päätoimittajien sukupuolijakauma, jota käsittelen luvussa 3.3. Kaikkien kirjoittajien sukupuolijakauman selvittämisen totesin työmäärään nähden epätarkoituksenmukaiseksi: noin sadassa numerossa *Siulasia* olisi taulukoitavana 1500–2500 tekstiä kirjoittajineen, ja monet tekijöistä ovat olleet anonyymejä.

Listaus kaikista *Siulasten* teksteistä, joihin tutkielmassa viitataan, on liitteessä 1. Aineistoon viitatessani käytän formaattia ”(kirjoittaja: *artikkelin otsikko*, NRO/VUOSI)”, eli esimerkiksi ”(Ilmari Jokinen: *Siulalaiset Unkarissa*, 4/78)”. Mikäli jokin näistä kolmesta tiedosta ilmenee johtolauseesta tai muusta kontekstista, jätän sen viitteessä mainitsematta. Artikkeleista, joilla ei ole selkeää otsikkoa, käytän viittauksissa otsikon paikalla ensimmäistä lausetta tai muuta sivulta selkeästi erottuvaa nostoa. Mikäli

¹ Oppiaineiden nimet ovat *Siula* ry:n nykyisistä, vuonna 2015 hyväksytyistä säännöistä, mutta kattavat tässä myös etenkin fennougristiikassa useasti vaihtuneet aiemmat nimitykset. Vuoden 2017 tutkinnonuudistuksen jälkeen Helsingin yliopiston opiskelijat jakautuvat oppiaineiden sijasta koulutusohjelmiin ja niiden sisällä opintosuuntiin; opintosuunnat vastaavat *de facto* oppiaineita.

kirjoittajan koko nimi on tiedossa, käytän sitä, vaikka tekstin yhteydessä lukisi vain nimikirjaimet tai jokin muu lyhenne.

Käytän aineistona artikkeleja, joissa käsitellään joko laajasti tai ohimennen 1) fennistiikan (jonkin osa-alueen) sukupuolijakaumaa, 2) yksittäisen henkilön sukupuolta laajemmassa kontekstissa (kuten professorikunta tai Siulan hallitus), 3) feminismiä kielitieteessä tai sen ulkopuolella tai 4) sukupuolten tasa-arvoa ylipäänsä. Osin mainitsen myös kielenkäytöllisiä asioita, kuten *tyttö*-sanan käyttämistä eri aikoina. Kaikkia sukupuolimainintoja en huomioi, sillä niitä on luonnollisesti monenlaisissa teksteissä: ”Sanomattakin on selvää, että seksi on Siulasissa usein toistuva aihe”, kuten Kimmo Svinhufvud kirjoittaa numeron 2/93 pääkirjoituksessa *Kaksi kohtausta elävästä elämästä*. Seksiä ja muita vastaavia aiheita käsitteleviä kirjoituksia tarkastelen kuitenkin silloin, kun aihe yhdistetään kielitieteeseen paitsi päällisin puolin myös metatekstillä, tai kun sama kirjoittaja on kirjoittanut myös sukupuolikysymyksen käsittelylle olennaisempia tekstejä.

3 Naiset ja naisistuminen fennistiikan eri alueilla

Tiedemaailmassa on monia rooleja, kuten perus- ja jatko-opiskelijat, erityyppisissä ja -tasoisissa viroissa olevat opettajat sekä julkaisevat tutkijat. Akateemiset opetus- ja tutkimusvirat ja julkaiseminen kulkevat käsi kädessä, mutta niissäkin on erilaisia rooleja; 1980-luvun lopussa todettiin, että naisten tehtäviin yliopistolla kuului miehiä enemmän opetusta ja heidän oli vaikeampi saada tutkimusrahoitusta jatko-opintovaiheessa (Husu 2001: 75; Halinen 1989: 44–45, 55–57). Tilanne oli sama myös vuonna 1996: naisia oli enemmän viroissa, joissa oli suurempi opetusvelvollisuus, vaikka vuodesta 1988 vuoteen 1996 naisten osuus professoreista kasvoi 10:stä 13:een prosenttiin ja apulaisprofessoreista 12:sta 22:een prosenttiin (SA 1997: 14, 16). Edes 2020-luvulle tultaessa naisten asemaa ei yliopistoissa voi pitää miesten veroisena, ja huhtikuussa 2020 piilosyrjintää on jälleen käsitelty myös *Helsingin Sanomien* mielipideosastolla (Pietilä 2020).

Jotta voin tarkastella sitä, miten *Siulaset* ilmentää naisten määrän lisääntymistä ja sukupuoliasioden esille tulemistä fennistiikassa, on tarpeen taustoittaa fennistiikan sukupuolikehitystä laajemmin näiden eri roolien kautta. Käyn seuraavissa alaluvuissa läpi fennistiikan eri osa-alueita ja tasoja aina 1800-luvulta asti luodakseni pohjan 1970-luvun jälkeisten tapahtumien analyysille. Esittelen ja käytän hyödyksi aiemmin julkaistua tutkimusta kehityksestä, mutta myös laajennan sitä uusille vuosikymmenille ja täydennän

uusilla näkökulmilla, kuten Siulan ja *Siulasten* sukupuolitulastoilla.

3.1 Naiset opiskelijoina ja opettajina

Tässä luvussa luon katsauksen Suomen suomenkielisten yliopistojen suomen kielen oppiaineisiin sukupuolijakauman näkökulmasta: Helsingin yliopistosta tarkemmin luvussa 3.1.1 ja muista yliopistoista luvussa 3.1.2. Tämän tutkielman puitteissa ei ole tarkoituksenmukaista selvittää kaikkia yksityiskohtia eikä edes yliopistojen välillä täysin vertailukelpoisia tietoja eri virkatasoista. Tarkoitus on esitellä se muutos, jota vasten peilaan *Siulasia* myöhemmin tutkielmassa – kuitenkin niin, että perspektiivi on muiden yliopistojen kautta myös lehden välitöntä ympäristöä laajempi.

Helsingin ulkopuolella suomen kielen professuureja oli aina vuoteen 1998 asti yhdestä kahteen yliopistoa kohti. Suurin osa näistä oppituoista perustettiin 1960-luvulla. Niihin nimitettiin tuoreita, nuoria tohtoreita, jotka pysyivät viroissaan pääsääntöisesti pitkään. Pelkkien professorien sukupuolitulastointi on siis hyvinkin suppea lähtökohta kehityksen tarkastelulle. Kehityksessä on myös pitkälti kyse yksittäisistä nimityksistä, niiden ajankohdista ja mahdollisista hakijoista, jotka tältä katsaukselta jäävät piiloon. Vaikka nostan esiin yksittäisiä henkilöitä joko poikkeamina tai muuten erityisenä esimerkkinä, en esitä, että suoranaista syrjintää tai suosimista olisi missään yksittäistapauksessa tapahtunut.

Tilastollisesti tiedetään, että koko yliopistolaitoksessa naisten osuus varsinaisista professoreista kasvoi viidellä prosenttiyksiköllä – 13 prosentista 18:aan, joka oli ”maailman huipputasoa” –, kun apulaisprofessorin nimikkeestä vuonna 1998 luovuttiin (Autio 2008: 13). Tuo muutos näkyy osin myös fennistiikan professorikunnassa, mutta ei aivan välittömänä naisprofessorien osuuden kasvuna.

Luvun tiedot on koottu aiemmin kirjoitettujen historiikkien sekä eri yliopistojen kirjaamojen ja arkistojen pyynnöstä toimittamien aineistojen perusteella. Väitöskirjojen osalta viittaa Pentti Leinon Suomen yliopistot kattavaan katsaukseen fennistiikan tohtoreista vuosina 1960–92² (Leino 1992) ja Fred Karlssonin laajempaan teokseen kielitieteellisistä väitöskirjoista Suomessa 1840–1997³ (Karlsson 1998). Karlsson on jatkanut aiheesta myöhemmin *Virittäjässä* todeten muun muassa, että fennistiikan väitöskirjojen määrä vuosina 1992–2001 oli kaksinkertainen edellisiin kymmeneen

² Artikkelin on julkaistu *Kielipostin* numerossa 3/1992, joten vuoden 1992 tiedot eivät ole täydelliset.

³ Karlssonin tiedot päättyvät heinäkuun loppuun 1997.

vuoteen verrattuna (Karlsson 2003: 74). Tarkasteltaessa muutoksia 1970-luvulta vuosituhannen vaihteeseen on siis hyvinkin olennaista katsoa koko aikaväliä: vaikka jo Leinon artikkelissa näkyy naisten osuuden kasvu, vasta seuraava vuosikymmen kertoo sen vakiintumisesta.

Leinon ja Karlssonin katsausten välillä on näkökulmaero sen suhteen, mikä on fennistiikkaa: Karlsson on käyttänyt hallinnollisesti jaettuja oppiaineita, kun taas Leino on huomionoinut myös ”suomen kielen tutkimusyhteisön ulkopuolella” julkaistuja väitöskirjoja tietyn kriteerein. Jako on huomionarvoinen paitsi sen vuoksi, että väitöskirjojen määrät eivät lähteissä täsmää, myös siksi, että se kuvaa ylipäänsä ainerajojen häilyvyyttä. Fennistiikan näkökulmasta olennaista on, että väitöskirja käsittelee suomen kieltä riippumatta siitä, missä oppiaineessa se on kirjoitettu – sikälikin, kun väittelemineen on pääsääntöisesti tiedekuntatason asia. Hallinnollinen näkökulma siis jättää fennistiikan ulkopuolelle monta suomen kieltä muiden oppiaineiden sisällä käsittelevää väitöskirjaa, muun muassa suomen kielen professoreina toimineiden Auli Hakulisen⁴, Kaisa Häkkisen, Pentti Leinon ja Minna-Riitta Luukan työt⁵.

Leino käsittelee artikkelissaan myös väitelleiden sukupuolijakaumaa ja urakehitystä. Professoreiksi tai apulaisprofessoreiksi päätyneet naiset, joita oli tuolloin yhteensä viisi, olivat valmistuneet maistereiksi nopeammin mutta sekä lisensiaateiksi että tohtoreiksi hitaammin kuin miehet. Keskimääräinen aika gradun teosta professoriksi tai apulaisprofessoriksi nimitykseen vuoden 1960 jälkeen väitelleillä oli miesten osalta 13,7 ja naisten osalta 18,8 vuotta. (Leino 1992). Karlssonin (2003: 73) koko kielitieteen kentän kattavassa tarkastelussa naisten väittelyiän mediaani alitti miesten vastaavan iän kaudella 1997–2001; fennistiikan alasta tietoa ei erikseen ole.

1990-luvun sukupuolitarkastelussa professoreja ja apulaisprofessoreja käsitellään ymmärrettävästi yhtenä ryhmänä, sillä professoreita yhteensä ja etenkin naisia professoreina oli hyvin vähän: Auli Hakulinen oli Leinon artikkelin kirjoitushetkellä ainut

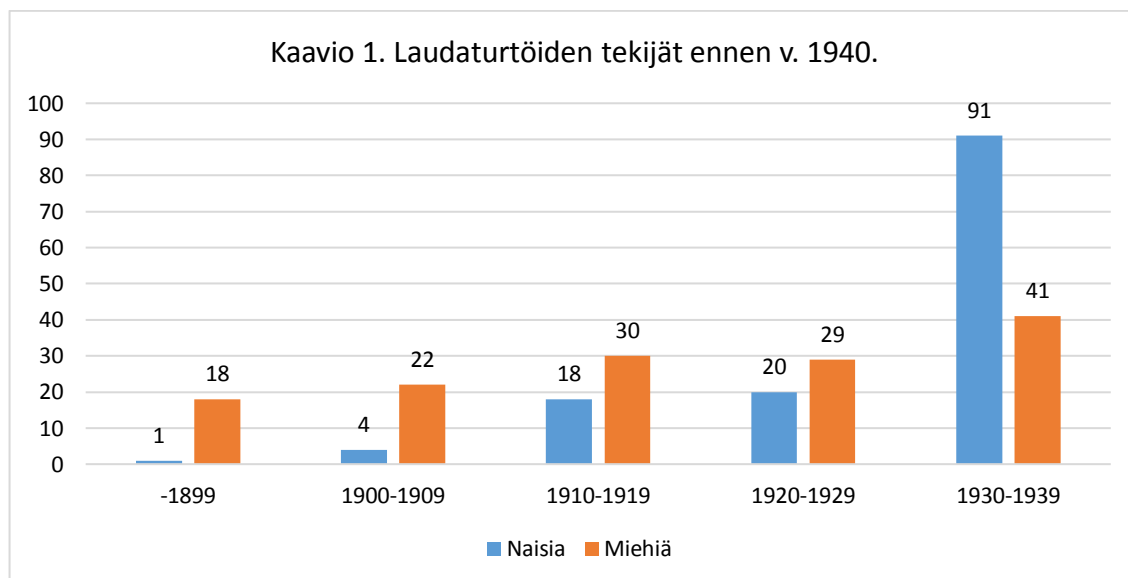
⁴ Karlssonin listauksessa Hakulisen väitöskirjan ala on yleinen kielitiede, tarkemmin ilmaistuna ”yleinen kielitiede, kieliteoria” (Karlsson 1998: 7). Hakulinen (2020) itse kommentoi, ettei Turun yliopistossa hänen väitellessään 1976 ollut yleisen kielitieteen oppiainetta ja väitöstilaisuuden kustoksena toimi suomen kielen professori Aimo Hakanen. Oppiaineen myöhempää syntyä tukee myös Karlsson itse (2001 [1997]: 88), joten kun hän (1998: 8) toteaa pitäytyneensä kulloisenkin oppiainerakenteen mukaisessa jaossa ja kysyneensä joissakin tapauksissa alaa suoraan tutkijoilta, syy Hakulisen väitöskirjan sijoittamiselle yleisen kielitieteen alaan jää epäselväksi. Alkuperäinen peruste piilee Hakulisen väitöskirjan aiheessa – *Suomen kielen generatiivista lauseoppia* –, joka vastaa kohtaa ii Karlssonin yleisen kielitieteen määrittelyssä: ”muualla keksityn teorian tai menetelmän innovatiivinen soveltaminen tietyn kielen kuvaukseen” (2001 [1997]: 12).

⁵ Häkkisen väitöskirjan ala on suomalais-ugrilainen kielentutkimus ja Luukan soveltava kielitiede. Leinon folkloristiikan alan työ Karlssonilta puuttuu rajauksen vuoksi kokonaan.

suomen kielen professoriksi edennyt nainen. Helena Sulkala nimitettiin Oulun yliopiston professoriksi 1997, mutta suuremmin tilanne muuttui vasta, kun apulaisprofessorin nimikkeestä luovuttiin seuraavana vuonna, tosin ei silloinkaan aivan välittömästi.

3.1.1 Helsingin yliopisto

Helsingin yliopiston suomen kielen oppiaineen opiskelijaisto on ollut naisvaltaista ainakin noin yhdeksänkymmentä viimeistä vuotta, 1920- ja 1930-lukujen taitteesta asti. Kaaviossa 1 näkyy laudatur- eli pro gradu -töiden tekijöiden sukupuolijakauman kehitys vuosikymmenittäin 1930-luvulle asti. 1920-lukua edeltävät tiedot olen koonnut Parosen (1977) ja Kärjen (1930) listauksista⁶, 1930- ja 1940-lukujen tiedot ovat Halosen⁷ (1996: 69). Etenkin 1800-luvun tiedot ovat vajavaisia, sillä tiedossa on, että ainakin Lilli Lilius (myöh. Rainio) ja Ilmi Hallstén (o.s. Bergroth) suorittivat suomen kielen laudaturin ennen Clarice Malmbergia, joka on Parosen (1977) ainut maininta 1800-luvulta⁸ (Vartiainen 1988: 251–252).

Viime vuosisadan alun sukupuolijakaumaa käsitteli myös Mari Siirinen esitelmöidessään Kielitieteen päivillä 2019 Helsingin yliopistossa tehtyjen suomen kielen

⁶ Vain etunimien alkukirjaimilla Parosen ja Kärjen listoissa ilmoitettujen henkilöiden koko nimet on tarkistettu ylioppilasmatrikkeleista (Autio 2010, 2012). Kaikkia näitä henkilöitä ei matrikkeleista löytynyt, mutta koska löytyneiden joukossa ei ollut yhtään naista, oletan tunnistamatta jääneet miehiksi. Östermanin (2002: 67) tulkinta, että sukupuolimerkintöjen puuttuminen vuosien 1897–1906 ylioppilasluetteloista on ”varhainen osoitus pyrkimyksestä sukupuolten väliseen tasa-arvoon” näyttäytyy tietojen valossa hyvin kyseenalaisena.

⁷ 1930-lukua edeltävät tiedot poikkeavat Halosesta (1996), sillä mukana on myös joitakin muualla kuin suomen kielen laitoksella – lähinnä Kotimaisten kielten (tutkimus)keskuksen nimiarkistossa – säilytettyjä opinnäytteitä.

⁸ Myös Elin Fabritius vuodelta 1890 mainitaan, mutta ilman ”Laud.”-merkintää.

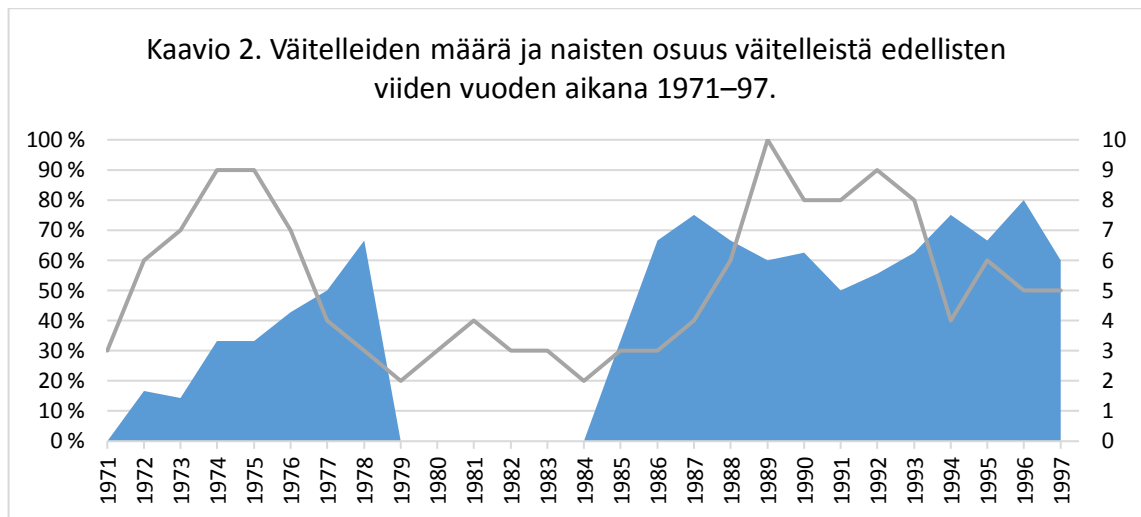
gradujen historiasta vuosina 1881–1949. Siiroisen tarkat luvut poikkeavat jopa merkittävästi edellä esitetystä⁹, mutta jakauman suhteen niissä ei ole olennaista eroa. Siiroisen esityksen perusteella vuoden 1929 jälkeen graduntekijöissä on ollut lähes poikkeuksetta naisenemmistö. (Siirainen 2019). Koko tuolloisen historiallis-kielitieteellisen osaston (nyk. humanistinen tiedekunta) opiskelijoista naisia oli yli puolet jo vuonna 1922 (Österman 2002: 67).

Tutkielman käsittelemää aikakautta kuvaavat hyvin *Siulasista* itsestään lasketut luvut: Numerossa 5/84 listattiin 72 tekeillä olevaa¹⁰ gradua, joista kuusi oli miesten nimissä (*Suomen kielen gradut*). Lukuvuonna 1989–90 valmistuneista suomen kielen opinnäytteistä – 16 gradua ja yksi lisensiaatintyö – taas ei yksikään (*Opinnäytteet lukuvuonna 1989 – 1990*, 3/90). Siiroisen graduluettelon pohjalta lasketut tilastot ovat samanlaiset: 1980-luvulla tehtiin 210 gradua, joista 15:n kirjoittaja oli mies. Näistä viidestätoista kuusi on myöhemmin tehnyt väitöskirjan ja kolme työskentelee professorina jossakin suomalaisessa yliopistossa. Mikäli naiset olisivat väitelleet ja edenneet professoreiksi vastaavassa suhteessa, pelkästään 1980-luvun naismaistereista väitelleitä olisi 84 ja heistä professoreita 42. Selvää on, että miehet ylikorostuvat luvuissa.

Ensimmäisenä naisena oppiaineesta väitteli Eeva Lindén 1942 ja toisena Taimi Metsikkö 1951. (Halonen 1996: 69). Vuosikymmenten saatossa väitelleiden naisten määrä on selvästi lisääntynyt. Leinon (1992: 16) mukaan koko maassa väitelleiden fennistinaisten määrä ohitti miehet 1980-luvun alkupuoliskolla (3 miestä, 4 naista 1980–84). Karlssonin (1997: 53) luvut samalta ajalta näyttävät miesten olleen enemmistönä sekä fennistiikassa että kielitieteissä yleensä, mutta jo vuodesta 1985 lähtien naisenemmistö kielitieteissä on ollut jokavuotinen. Helsingin yliopistossa vaaka kallistui naisten puolelle 1980-luvun jälkipuoliskolla sekä Leinon että Karlssonin aineistoissa. Toisaalta väitöskirjojen kokonaismäärässä oli selvä kuoppa 1970- ja 1980-lukujen taiteessa: kymmenen vuoden ajanjaksolla 1975–84 väitöksiä oli Helsingin yliopistossa yhteensä neljä. Karlssonin listaan perustuvasta kaaviosta 2 näkyy, että liukuvalla viiden vuoden ajanjaksolla naiset olivat saavuttaneet enemmistön jo ennen tätä kuoppaa.

⁹ Siiroisen luvut ovat jokaiselta vuosikymmeneltä suurempia kuin omani ja Halosen (1996), mikä kertonee tilastointikriteerien erilaisuudesta.

¹⁰ "Tekeillä olon kriteerinä on, että tekijä on pitänyt seminaariesitelmänsä ja käynyt puhumassa aiheestaan professorin kanssa vähemmän kuin kolmen vuoden aikana." Kuten muissakaan esitetyissä gradujen lukumäärissä, luvuissa eivät ole mukana listatut sivuainelaudatututkielmat.

Ensimmäinen naisväittelijä Eeva Lindén nimitettiin ensimmäisenä naisena myös suomen kielen dosentiksi 1952¹¹ ja lehtoriksi 1955. Helsingin nimityksiä ennen hän oli ehtinyt toimia jo Turun yliopistossa sekä suomen kielen dosenttina (1948–56) että suomen kielen ja sen sukukielten vt. professorina (1949–51). (HY; Rintala 1981: 52–53). Seuraava naisdosentti, Pirkko Nuolijärvi, nimitettiin vasta kolmekymmentä vuotta myöhemmin vuonna 1987. Vuosina 1987–99 nimitettyjen dosenttien jakauma oli jo selvästi naisvoittainen, 12 naista ja 6 miestä. Dosentit saavuttivat siis vajaan 70 vuotta myöhemmin perustutkinto-opiskelijoiden sukupuolijakauman. (HY). Tuolloin uusien dosenttien sukupuolijakauma alkoi vastata äskettäin väitelleiden jakaumaa.

Lehtoreissa naisenemmistö toteutui 1970-luvulla. Virkoja oli kahdenlaisia: yp. lehtorin toimi vaati lisensiaatin tai tohtorin tutkintoa, ap. lehtorin virkaan pääsi jo maisterina¹². Virkojen voi sanoa vastanneen lähinnä nykyistä yliopisto-opettajaa, johon ei myöskään vaadita tohtorin tutkintoa. 70-luvulla nimitetyistä lehtoreista kahdella oli lisensiaatin tutkinto, neljästä muusta kaksi suoritti myöhemmin sekä lisensiaatin että tohtorin tutkinnot, kaksi ei kumpaakaan. Vuosituhannen viimeinen suomen kielen lehtoriksi nimitetty henkilö oli Maria Vilkuna vuonna 1980; tämän jälkeen lehtorinimityksiä tehtiin enää suomen kielen ulkomaalaisopetukseen. (HY).

Fennougristiikka on kaikissa edellä läpikäydyissä viroissa ollut vähintään ajallisesti fennistiikkaa edellä, kun Eeva Lindéniä eräänlaisena tilastopoikkeamana ei oteta huomioon. Ingrid Schellbach-Kopra nimitettiin dosentiksi jo 1976 ja Raija Bartens

¹¹ Vuoden 2009 yliopistolain voimaantuloon asti dosentuurit olivat nimellisesti virkoja eivätkä nykyisenkaltaisia arvonimiä. Ainakin 1950-luvulle asti niistä ilmeisesti myös jäätin eläkkeelle ja luovuttiin esimerkiksi professuurien vuoksi. Tutkielmalle olennaista on kuitenkin yleensä vain nimitysvuosi eikä dosentuurin päättymisen.

¹² Maisterilla viitataan myös filosofian kandidaatin ylempään korkeakoulututkintoon.

1977¹³. Bartens myös nimitettiin suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen ensimmäiseksi naisprofessoriksi 1980, vuotta aiemmin kuin Auli Hakulinen suomen kielen (suomalaisen filologian) ensimmäiseksi naispuoliseksi apulaisprofessoriksi ja kymmenen vuotta ennen tämän professuuria. (HY).

Hakulista ennen suomen kielen apulaisprofessoreja olivat hoitaneet ainakin Silva Kiuru ja Laila Lehikoinen (Ulla Haukka-aho: *Suomen kielen laitostilaisuus*, 2/80), mutta heitä ei ollut nimitetty vakinaisiin virkoihin. Myös Hakulinen oli vt. professori jo ennen vakinaista apulaisprofessuuriaan. Ylipäänsä viranhaltijatietojen käsittelyä vaikeuttaa perinteinen tapa listata matrikkeleihin vain virkojen varsinaiset haltijat, vaikka tosiasiaa tehtäviä olisi hoitanut joku muu jopa vuosia kerrallaan. Tästä esimerkkinä mainittakoon Silva Kiuru (o.s. Sola), joka toimi yhteensä yli kymmenen vuotta apulaisprofessorina ja hoiti väliaikaisesti myös professuureja, mutta jonka yliopiston opettaja- ja virkamiesluettelo tuntee vain dosenttina ja lehtorina (HY; Hiidenmaa – Laitinen 2010: 273). Tarkempia tietoja varten olisi pureuduttava vuosikertomuksiin tai opinto-ohjelmiin, joista ilmenisi lukuvuosittaiset tiedot viranhoitajista.

Helsingin yliopistoon on vuonna 1850 perustetun ensimmäisen suomen kielen professuurin jälkeen luotu kokonaan uusia professorin virkoja 1951 ja 1998, vakinaistettu vuonna 1969 ylimääräisenä perustettu virka kymmenen vuotta myöhemmin sekä muutettu kaksi apulaisprofessorin virkaa vuonna 1998 professuureiksi. Ensimmäinen nainen professorin virassa oli vuonna 1991 nimitetty Auli Hakulinen, eikä naisten määrä lisääntynyt apulaisprofessorin viroista luovuttaessa: niitä hoitivat tuolloin Tapani Lehtinen ja Matti Larjavaara. Hakulisen lisäksi 1990-luvun ainut varsinainen professorinimitys oli 1998 perustetussa virassa seuraavana vuonna aloittanut Jyrki Kalliokoski. Hakulinen oli siis ainut Helsingin yliopistossa vakinaisena apulaisprofessorina tai varsinaisena suomen kielen professorina toiminut nainen ennen vuosituhannen vaihdetta.

Naisistuminen professorikunnassa onkin tapahtunut 2000-luvulla, jolloin 2011 virassaan aloittanutta Jaakko Leinoa lukuun ottamatta kaikki uudet professorit ovat olleet naisia. Virassa olevien professorien sukupuolijakauma oli tasapainossa vuodesta 2006 alkaen, ja naisenemmistö syntyi 2010. Taulukossa 1 listattujen virkojen lisäksi 2010-luvulla perustettiin tietokirjallisuuden ja -kirjoittamisen tutkimuksen professuuri (virassa Pirjo Hiidenmaa, jonka dekaanikauden ajan sijaisena Anne Mäntynen) ja

¹³ Schellbach-Kopran dosentuurin alaksi mainitaan fennougristiikka, Bartensin taas perinteisemmin suomalais-ugrilainen kielentutkimus, mikä selittynee Schellbach-Kopran saksalaisella koulutustaustalla.

vuorovaikutuslingvistiikan professuuri (Salla Kurhila, myös kaikki muut hakijat olivat naisia), jotka ovat kuitenkin lähtökohdiltaan fennistiikkaa laajempialaisia.

Virassa v. 2000	1. seuraaja	2. seuraaja
Pentti Leino (1983–2010)	Jaakko Leino (2011–)	
Auli Hakulinen (1991–2006)	Ritva Laury (2006–2016)	ei nimitetty vakituista seuraajaa
Eero Kiviniemi (1979–1998)	Lea Laitinen (2002–2012)	Tiina Onikki-Rantajääskö (2013–)
Tapani Lehtinen (1985–2008)	Marja-Leena Sorjonen (2010–)	
Matti Larjavaara (1993–2013)	Taru Nordlund (2014–)	
Jyrki Kalliokoski (1999–)		

Taulukko 1. Helsingin yliopiston suomen kielen professorit 2000-luvulla.

3.1.2 Muut yliopistot

Turku

Suomen ensimmäinen kokonaan suomenkielinen yliopisto perustettiin Turkuun vuonna 1920, ja tähän Turun suomalaiseen yliopistoon tuli heti perustamisen yhteydessä suomen kielen professuuri ja oppiaine. Yliopiston vuosikirjoihin vuoteen 1945 asti kirjattujen tietojen mukaan alan opiskelijoiden sukupuolijakauma on ollut alusta lähtien naisvoittoinen. Osalla kursseista naisten osuus on ollut yllättävänkin suuri, esimerkiksi lukuvuoden 1926–27 seminaariharjoituksissa ei miehiä ollut lainkaan. (TY¹⁴).

Karlsson (1998) listaa kymmenen vuoteen 1997 mennessä julkaistua Turun yliopiston fennistiikan väitöskirjaa, joista kaksi (Valma Yli-Vakkuri 1986 ja Leena Kytömäki 1992) naisten kirjoittamia. Karlssonin teoksen julkaisun jälkeen 1990-luvun loppuvuosina väitteli vielä kolme naista. Kaiken kaikkiaan 1980- ja 1990-luvuilla Turun yliopistossa väitelleistä fennistiikan tohtoreista viisi kuudesta oli naisia – vaaka keikahti yhtä aikaa Helsingin kanssa.

Turun yliopiston kohdalla on syytä huomioda, että yliopistosta ovat eri aloilta väitelleet myös samassa yliopistossa suomen kielen professorina toiminut Kaisa Häkkinen (1984, suomalais-ugrilainen kielentutkimus) ja Helsingin yliopiston suomen kielen emeritaprofessori Auli Hakulinen (1976, yleinen kielitiede, ks. alaviite 4), joiden

¹⁴ Kaikki Turun viranhaltijatiedot ovat suoraan näistä vuosikirjoista, ohjelmista ja opinto-oppaista. Osa vuosiluvuista ei täysin täsmää Ikolan (1980: 24–26) kanssa, mutta yksittäisten vuosien heitot yleensä johtuvat nimitys- ja virkaanastumisaikojen eroista ja osin myös siitä, miten vuodenvaihteessa päättyneet virkasuhteet on tulkittu. Olennaisilta osin eroja ei ole. Turun yliopiston suomen ja sukukielten opetuksesta on julkaistu myös historiikki Hakanen – Alhoniemi (1997).

väitöskirjat Leino (1992) laskee fennistiikan alaan.

Ensimmäiseksi fennistiikan naisdosentiksi Turussa nimitettiin Eeva Lindén vuonna 1948. Häntä dosenttina edeltäneet Martti Rapola ja Niilo Ikola olivat dosentteja vain lyhytaikaisesti ennen etenemistä professoreiksi. Lindénin siirryttyä Helsinkiin lehtoriksi 1955 dosentteja ei kymmeneen vuoteen ollut, kunnes Paavo Siro nimitettiin hänen siirryttyään apulaisprofessorin virasta Tampereelle professoriksi. Vuonna 1979 häntä seurasi Mauno Koski.

Vähitellen dosenttien määrä kasvoi (Matti Suojasen nimitys 1982, Jorma Toivaisen 1983), ja toisena naisena dosentiksi nimitettiin Leena Kytömäki 1990-luvun alussa. 1998 nimitettiin sekä Päivi Rintala että Valma Yli-Vakkuri, jälkimmäinen professuurista eläkkeelle jääneenä. Opinto-oppaissa mainittujen dosenttien joukossa naisenemmistö saavutettiin lukuvuonna 1999–2000, kun Jorma Toivainen ja Tuomas Huumo olivat aloittaneet professoreina.

Turun yliopistossa ehti olla kolme suomen ja sen sukukielten professoria vuosina 1923–49 ennen kuin Eeva Lindén hoiti professuuria vuosina 1949–51 Paavo Ravilan siirryttyä Helsinkiin. Lindéniä ei kuitenkaan nimitetty vakituiseksi, vaan viran sai 1951 Osmo Ikola. Ikolan rehtorikauden aikana sijaisena toimi lopulta hänen seuraajakseen valitun Aimo Hakasen ja dosentti Mauno Kosken lisäksi myös Eeva Kangasmaa-Minn vuosina 1975 ja 1977–79.

Professorin lisäksi Turun yliopistossa toimi ensin yksi (1955–69) ja sitten kaksi (1969–98) apulaisprofessoria. Vuodesta 1957 lähtien virassaan toiminut suomen kielen ensimmäinen lehtori Eeva Kangasmaa-Minn hoiti Paavo Siron apulaisprofessuuria ensi kertaa lukukaudella 1962–63, väliaikaisesti 1964 ja lopulta vakituisesti Siron seuraajana 1966–79. Tuolloin hänelle luotiin henkilökohtainen fennougristiikan ja yleisen kielitieteen professuuri. Päivi Rintala seurasi Kangasmaa-Minniä sekä lehtorina 1960-luvun lopulla että myöhemmin vakituksena apulaisprofessorina Matti Suojasen hoidettua virkaa joitakin vuosia. Lehtoraatteja oli vuodesta 1966 lähtien ollut kaksi; toisessa toimi Alho Alhoniemi. Lehtorit ovat kuitenkin olleet alusta lähtien naisvoittoinen ryhmä.

Toinen apulaisprofessuuri perustettiin 1969. Sen ensimmäinen haltija Alho Alhoniemi nimitettiin jo 1972 suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen professoriksi. Toinen, Aimo Hakanen, nimitettiin Osmo Ikolan seuraajaksi suomen kielen professorin virkaan 1984 hänen hoidettuaan sitä jo vuodesta 1981. Hakaselta jääneen avoimen apulaisprofessuurin hoitajat vaihtelivat, kunnes virkaan nimitettiin Valma Yli-Vakkuri 1988.

Päivi Rintala oli apulaisprofessorin virassa vuoteen 1997 asti. Jo virkaan nimitettäessä 1981 hän oli suomen kielen lautakunnan ensimmäinen naisjäsen ja toimi virkakaudellaan myös dekaanina ja varadekaanina (Koski 1994: 265). Rintalaa ja Yli-Vakkuria seurasivat apulaisprofessorin virkojen hoitajina Jorma Toivainen ja Ulla Palomäki vuonna 1998, kun nimike oli muuttumassa professoriksi. Toivainen nimitettiin vakituisesti professorin virkaan, Palomäkeä ei: professoriksi tuli Tuomas Huumo.

Valma Yli-Vakkuria kutsutaan monissa lähteissä¹⁵ professoriksi, mikä tekisi hänestä ensimmäisen vakinaisen suomen kielen naisprofessorin Turun yliopistossa. Käytännössä toimi on ollut korkeintaan hetkellinen, ellei täysin nimellinen: lukuvuoden 1997–98 opinto-oppaassa titteli on apulaisprofessori. Apulaisprofessorien nimikkeet muutettiin professuureiksi seuraavan lukuvuoden alussa¹⁶, mutta tuolloin Yli-Vakkuria kutsuttiin enää dosentiksi. Oli Yli-Vakkuri vakituinen professori tai ei, ensimmäisenä pidempiaikaisena naisprofessorina aloitti Kaisa Häkkinen, joka tuli Aimo Hakasen seuraajaksi syksyllä 1999. Jorma Toivaisen jäätyä eläkkeelle vuonna 2003 hänen seuraajakseen tuli Marja-Liisa Helasvuo, jolloin kolmesta professorin virasta kaksi oli naisten hallussa.

Viranhaltijatietojen valossa näyttää siltä, että Turun yliopiston suomen kielen apulaisprofessuurit ovat olleet niihin nimitetyille miehille lyhytaikaisia virkoja, joista on edetty professuureihin, mutta naisille pidempiaikaisia töitä. Tiedot eivät luonnollisesti kerro prosesseja professuurien täyttäjien takana¹⁷ mutta kiistatonta on, ettei vakinaisena suomen kielen professorina nähty naista ennen apulaisprofessorin viroista luopumista eikä heti sen jälkeenkään (mikäli Yli-Vakkuria ei oteta huomioon). Silmiinpistävää on, että 1980–90-luvuilla ainoana miehenä väitellyt Tuomas Huumo oli myös 1990-luvun ainoa miesdosentti, ja hänet nimitettiin professoriksi vain seitsemän vuotta gradunsa ja kaksi vuotta väitöskirjansa jälkeen – ennen ensimmäistäkään naista.

¹⁵ Muun muassa Ellonen (2008: 844), joka kuitenkin opinto-oppaiden kanssa ristiriitaisesti sanoo professoriuden kestäneen myös koko apulaisprofessoriuden ajan vuodesta 1988 lähtien.

¹⁶ Aikaisintaan 1.8.1998 (OPM 463/1998). Yksittäisten yliopistojen aikataulu on epäselvä. Turun yliopiston opinto-opas listaa syyslukukaudelle 1998 kaksi avointa suomen kielen professuuria, joita hoitavat apulaisprofessorit.

¹⁷ Yleisesti ottaen monet professuurit täytettiin kutsumenettelyllä ilman avointa hakua: 55 prosenttia aikavälillä 1.1.1997–15.2.2000. Nainen tuli valituksi kaksi kertaa todennäköisemmin avoimesta hausta kuin kutsumenettelyllä. Uuden yliopistolain tultua voimaan (ja kun samaan aikaan oli luovuttu apulaisprofessorin viroista) 1.8.1998 naisten osuus ainakin hetkellisesti laski molemmissa valintatavoissa. (Husu 2002: 153–155). Suomen kielen oppiaineissa kutsumenettelyn käyttö oli kuitenkin tiettävästi vähäistä.

Jyväskylä

Jyväskylän yliopisto perustettiin 1934 Kasvatusopillisena korkeakouluna aiemman Jyväskylän opettajankoulutusseminaarin tilalle. Tuolloin perustettua suomen kielen professuuria hoiti vakinaisesti 1900-luvulla kolme ihmistä: Aarni Penttilä (1936–66), Heikki Leskinen (1967–94) ja Matti Leiwo (1995–2006).

Muissakin viroissa vaihtuvuus oli vähäistä. Apulaisprofessorina viran perustamisen jälkeen kuusi vuotta toimineen Viljo Nissisen jälkeen Paavo Pulkkinen oli virassa 1968–93 ja alkujaan sukukieliin erikoistuneena apulaisprofessorina Tauno Särkkä 1970–96. Heidän seuraajikseen vuosina 1994 ja 1997 nimitetyt Aila Mielikäinen ja Maisa Martin aloittivat professoreina, kun apulaisprofessorin virat lakkautettiin. Tällöin professorikuntaan tuli naisenemmistö.

Mielikäinen oli myös ensimmäinen Jyväskylän yliopistosta väitellyt naisfennisti 1982, ja hänet nimitettiin ensimmäisenä naisena dosentiksi 1985. Maisa Martin sai suomi toisena kielenä -painotteisen apulaisprofessuurinsa kaksi vuotta sen jälkeen, kun oli väitellyt Jyväskylän yliopiston kolmantena fennistinaisena Karlssonin (1998: 54) listauksen mukaan. 1990-luvun lopulla suomen kielen väitökset Jyväskylässä olivat harvinaisia, ja selvä siirtymä naisenemmistöön tapahtui 2000-luvun ensi vuosikymmenellä (JY).¹⁸

Lehtorin virat olivat Jyväskylän yliopistossa kaikkein pitkäaikaisimpia: Sakari Vihonen oli virassaan 1962–94 eikä hänelle palkattu seuraajaa. Paavo Suihkonen aloitti tilapäisenä vuonna 1971 ja toimi vakituisesti aina vuoteen 1999. Seppo Pekkola hoiti kolmatta virkaa ensin vuonna 1973, vakinaistettiin ja oli virassaan vielä lukuvuonna 1999–2000, kun Suihkosen seuraajaksi oli tilapäisesti palkattu Jouko Koivisto. Tuolloin oli myös nimitetty toinen naisdosentti Mielikäisen jälkeen, soveltavasta kielitieteestä 1995 väitellyt Minna-Riitta Luukka.

Tampere

Neljäntenä suomen kielen professuurin sai Yhteiskunnallinen korkeakoulu, nykyinen Tampereen yliopisto, vuonna 1962. Virkaa hoitanut Paavo Siro vakinaistettiin 1965, ja viran toinen varsinainen haltija Heikki Paunonen pysyi virassa nimityksestään 1976 aina vuoteen 1998 asti. Käytännössä professuuria hoiti jo 1997 apulaisprofessori Matti

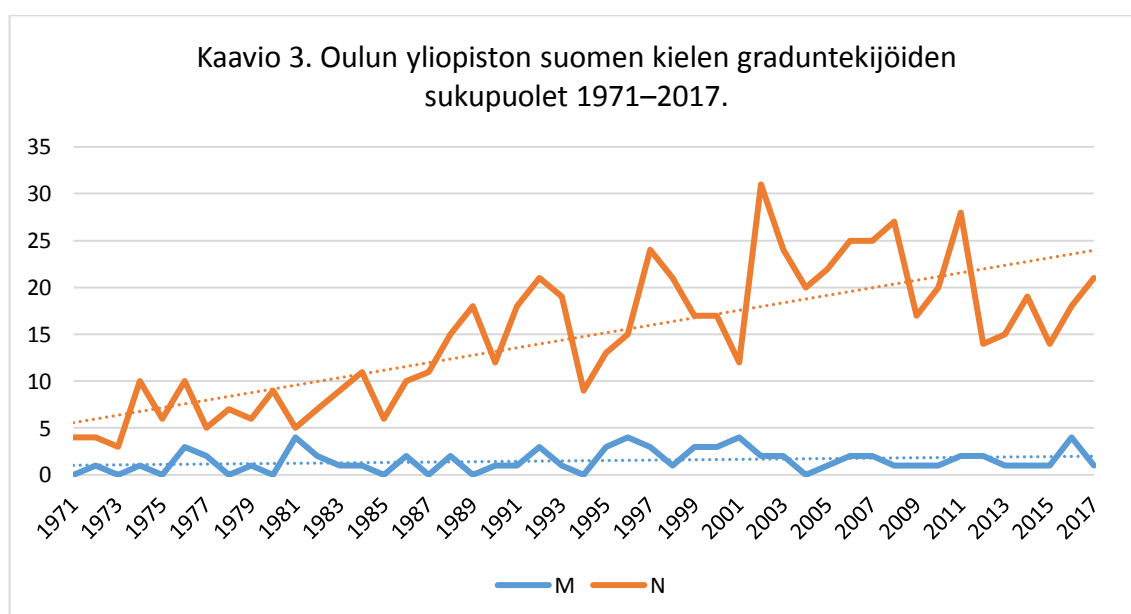
¹⁸ Jyväskylän yliopiston väitösten sukupuolijakaumasta ja historiasta yleisemmin ks. Julkunen (2004).

Suojanen, joka oli virassa aina eläköitymiseensä asti vuonna 2001. (Paunonen – Suojanen – Nahkola 1992: alkusanat; Kuiri 2003: 274).

Suojanen oli kutsuttu toiseksi apulaisprofessoriksi 1984. Vuodesta 1973 apulaisprofessorina oli toiminut Pekka Lehtimäki, joka siirtyi 1994 Greifswaldin yliopistoon professoriksi, ja jonka seuraajana aloitti Klaus Laalo vuonna 1996. Professuurin lisäksi Tampereen yliopistossa oli siis kaksi apulaisprofessuuria, kun nimikkeestä luovuttiin 1998. Suojasen jo ollessa professorina hänelle ei kuitenkaan valittu seuraajaa, vaan jäljelle jäi kaksi professuuria. Laalo jatkaa virassaan vielä 2020, kuten myös Suojasen seuraajaksi vuonna 2001 nimitetty Anneli Pajunen. (Kuiri 2003: 274; Pantermöller 2013: 421). Johanna Vaattovaara on toiminut apulaisprofessorina vuodesta 2017 lähtien.

Oulu

Oulun yliopiston suomen kielen laitos perustettiin 1966. Kuten muissakin yliopistoissa, opiskelijat olivat alusta asti pääosin naisia: 1970-luvun pro gradu -tutkielmista vajaa 13 prosenttia (8/63) oli miesten tekemiä. Kaaviosta 3 näkyy, että lukumääräisesti miesten määrä on vuosina 1971–2017 pysynyt jotakuinkin samana ja jo lähtökohtaisesti naisvoittoisen opiskelijakunnan kasvu koostuu käytännössä kokonaan naisista. (OY).

Oulun yliopistossa huhtikuuhun 2016 mennessä tehdyistä fennistiikan väitöskirjoista yli kaksi kolmasosaa (23/31) on naisten käsialaa. Oppiaineen ensimmäinen väittelijä oli Hilikka-Liisa Matihaldi vuonna 1979, ja naisten osuus väittelijöistä oli alusta lähtien suuri: rajaus ennen vuosituhannen vaihdetta tehtyihin väitöskirjoihin tuottaa

tulokseksi kuusi väitöskirjaa per sukupuoli, kun 1990-luvun viimeisiksi väittelijöiksi osui kolme miestä. (Saviniemi 2016: 84).

Oppiaineen ensimmäisen vuoden ajan professuuria hoitivat Helsingin yliopiston professorit Pertti Virtaranta ja Terho Itkonen, kunnes vuoteen 1995 virassa ollut Pauli Saukkonen aloitti syksyllä 1967. Virkaan oli kaksi hakijaa, jotka hakivat myös Jyväskylän professuuria ja sopivat Leskisen ehdotuksesta jo hakuvaiheessa paikkojen jakamisesta (mts. 19). Leskinen aloitti Jyväskylässä kuukauden Saukkosen Oulun-professuurin alun jälkeen.

Saukkosen seuraajaksi professorin virkaan nimitettiin vuonna 1997 Helena Sulkala, joka oli hoitanut tointa Saukkosen siirryttyä Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen johtoon keväällä 1995. Sulkala ehti tätä ennen olla vuoden apulaisprofessorina Matti Pääkkösen jäätyä eläkkeelle virasta, jossa oli toiminut vuodesta 1970 asti (virallisesti nimitettynä 1974–94). Apulaisprofessorina toimi Sulkalan jälkeen Harri Mantila, joka on pysynyt vuonna 1998 professoriksi muutetussa virassa tähän päivään asti. Helena Sulkala on Oulun tähänastisista neljästä varsinaisesta professorista ainut nainen; hänen seuraajakseen tuli vuonna 2013 Jari Sivonen. (mts. 62).

Oulun yliopiston suomen kielen laitoksen ensimmäiseksi naisdosentiksi ja samalla toiseksi dosentiksi ylipäänsä nimitettiin 1981 Hilikka-Liisa Matihaldi. Laitoksen dosenttien sukupuolijakauma on koko historian ajan ollut tasaisehko: 1970–80-luvuilla nimitetyistä dosenteista naisia oli kaksi neljästä, 1990-luvulla kolme seitsemästä ja ajanjaksolla 2000–2016 samaten kolme seitsemästä. Vastaavasti ennen vuosituhannen vaihdetta nimitetyistä lehtoreista viisi seitsemästä oli naisia. 2000-luvulla nimitettiin lehtoreiksi Jari Sivonen ja Jarmo Harri Jantunen, jotka tohtoreina jatkoivat 2008 yliopistonlehtorin viroissa, kuten aiemmista lehtoreista myös Merja Karjalainen. Suoraan yliopistonlehtoriksi on otettu neljä naista. Lehtoreiden ja etenkin uusien yliopistonlehtoreiden jakauma on siis jo selvästi naisvoittainen. (mts. 63).

Joensuu

Itä-Suomen yliopiston – aluksi Joensuun korkeakoulun, vuosina 1984–2009 Joensuun yliopiston – suomen kielen opetus alkoi 1969 apulaisprofessorin johdolla. Opiskelijakunta oli naisvoittoista alusta lähtien. Vuoden 1985 loppuun mennessä hyväksytyistä 49 pro gradu -tutkielmasta kaksi oli miehen käsialaa; vuoden 1992 loppuun mennessä graduja oli valmistunut 115, joista 12 miesten kirjoittamina. (Räisänen –

Koistinen 1986; Riionheimo 1993).

Professuurin oppiaine sai 1975, jolloin virkaan astui vuodesta 1969 apulaisprofessorina toiminut, 1973 virkaan nimitetty Alpo Räisänen. Räisänen eläköityi 1998, jolloin apulaisprofessorinakin hänen jälkeensä toiminut Ilkka Savijärvi jatkoi professorina. Hänen seuraajakseen nimitettiin vuonna 2005 Pirkko Muikku-Werner (Ellonen 2008: 450), jonka eläköidyttyä virkaan nimitettiin vuonna 2018 Helka Riionheimo. Apulaisprofessoreista luovuttaessa toiseksi professoriksi tuli edelleen virassa toimiva Marjatta Palander, joka nimitettiin virkaan vuonna 2000 toimittuaan viransijaisena ja määräaikaisena apulaisprofessorina vuodesta 1993 (Ellonen 2008: 522). Ensimmäiset naiset vs. apulaisprofessoreina olivat Kaija Kuiri (1984–85) ja Pirkko Muikku (1987–88) (Räisänen – Koistinen 1986: 2, Forsberg – Palander – Räisänen 1991: 9).

Kaija Kuiri oli ensimmäinen Joensuun yliopistossa suomen kielen oppiaineesta väitellyt fennistitohtori vuonna 1984 ja Pirkko Muikku-Werner toinen yhdeksän vuotta myöhemmin. Lisensiaatiksi Kiuru ehti 1981 toisena Simo Hämäläisen (1976) jälkeen, ja seuraavat kaksi olivat myös naisia: Hannele Forsberg 1993 ja Anna Karhu 1994. (Räisänen – Koistinen 1986: 2–3; Forsberg – Palander – Räisänen 1991: 9; Jeskanen – Palander – Räisänen 1996: 4).

Vaasa

Vaasan yliopistossa (vuoteen 1991 Vaasan korkeakoulu) toimi nyky-suomen, erityisesti suomen ammattikielen professori vuosina 1980–2017. Kaikki sen kolme viranhaltijaa olivat miehiä: Rune Ingo 1980–2000 (nimitetty 1983), Antero Niemikorpi 2000–2007 ja Esa Lehtinen 2007–17. Vaasan yliopiston kieliaineiden opetus siirtyi Jyväskylän yliopistoon 1.8.2017, jolloin Lehtisestä tuli Jyväskylän yliopiston professori.

Åbo Akademi

Myös Turun ruotsinkielisessä yliopistossa Åbo Akademiassa on vuodesta 1920 alkaen toiminut suomen kielen oppiaine, jolle tehtiin vuonna 1942 lahjoitus professuurin perustamiseksi. Professorin tuli olla ensisijaisesti suomenruotsalainen tai toissijaisesti ruotsalainen, tanskalainen tai norjalainen. Virka perustettiin lopulta 1958 ja sitä hoitamaan tuli edellisenä vuonna väitellyt Göran Karlsson, joka kutsuttiin virkaan kuusi

vuotta myöhemmin. (Koski 2003: 598–599.)

Karlssonin jälkeen Åbo Akademin virassa toimi Mauno Koski, ensin 1981–86 virkaatekeväenä ja vakinaisesti 1986–93 (R. Pajusalu – K. Pajusalu 2006: 96). Apulaisprofessorina 1971–81 toiminutta Koskea seurasi molemmissa viroissa Kaisa Häkkinen, apulaisprofessorina 1986–93 (vt. 1984–86) ja professorina 1996–99 (vt. 1993–96) (Vaittinen 2010: xv-xvi). Nykyinen professori Urpo Nikanne on toiminut virassa vuodesta 2001 lähtien (Ellonen 2008: 484).

3.2 Naiset *Virittäjässä* ja *Sananjalassa*

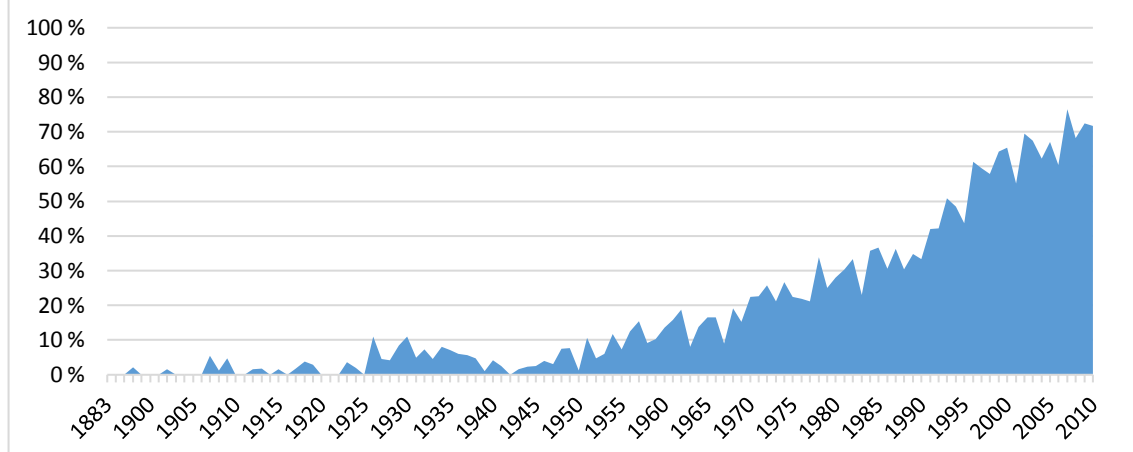
Kotikielen Seuran julkaisema *Virittäjä* on ollut etenkin helsinkiläisfennistien julkaisualustana keskeinen. Turussa taas ilmestyy Suomen Kielen Seuran julkaisema *Sananjalka*-aikakauskirja. Niiden artikkeleissa on nähtävissä huomattava osa suomen kielen tutkimuksen kehityksestä, vaikka kumpikin on käsitellyt fennistiikan lisäksi myös fennougristiikkaa ja muita lähitieteitä – *Sananjalka* jonkin verran *Virittäjää* enemmän.

Virittäjän kirjoittajien sukupuolijakaumaa on aiemmin tarkastellut Pirkko Nuolijärvi vuonna Auli Hakulisen 50-vuotisjuhlakirjassa julkaistussa artikkelissaan. Nuolijärvi totesi, että eri julkaisumahdollisuuksia oli jo tuolloin enemmän kuin viime vuosisadan alkupuolella (1991: 202), eikä kanavien määrä tämän jälkeen ainakaan ole laskenut. Tästä huolimatta *Virittäjä* on säilyttänyt asemansa ja ansaitsee jatkotarkastelua. Tässä luvussa päivitän Nuolijärven lukuja kohti nykypäivää ja selvitän, minkälainen kehitys *Sananjalassa* on sen olemassaolon aikana tapahtunut.

Kaaviossa 4 näkyy *Virittäjän* naiskirjoittajien osuuden kehitys ja taulukossa 2 vuosikymmenkohtaiset naisten kirjoitelmien määrät helpottamaan vertailua Nuolijärven artikkelin kanssa.¹⁹ Nuolijärven tapaan jätin huomioimatta vuosina 1897–98 Kansanjohdannaisia-palstalle kirjoittaneet muutamat naiset. Palsta näkyy miesten osuudessa, koska sen tekstejä ei ole poistettu kokonaismäärästä. Myös ilman kirjoittajamainintaa tai nimikirjaimilla julkaistut tekstit ovat mukana miesten luvuissa, kun taas yhteisartikkelit on merkitty naisten osuuteen yhdenkin naiskirjoittajan perusteella.

¹⁹ Yhdenmukaisuuden vuoksi esittämäni laskelmat ovat kaikki omiani, joten 1970- ja 1980-lukujen luvuissa on pieniä poikkeamia Nuolijärveen verrattuna. Laskelmien aineistona on toiminut *Virittäjän* toimituksen vuosikymmenten varrella kokoama hakemisto.

Kaavio 4. Naiskirjoittajien osuus *Virittäjässä* 1883, 1886 ja 1897–2010.

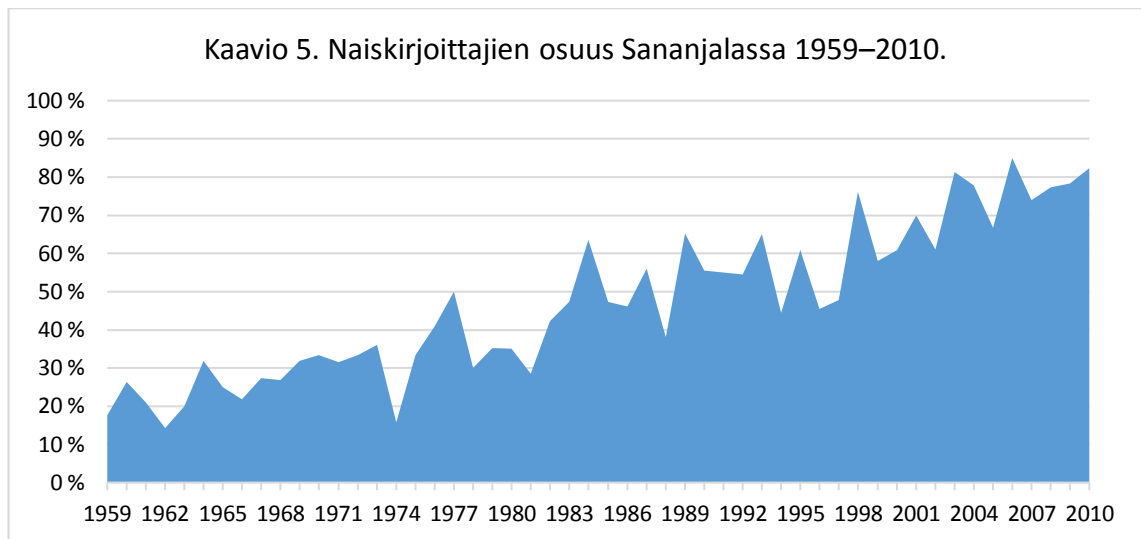
1898–	1900–	1910–	1920–	1930–	1940–	1950–	1960–	1970–	1980–	1990–	2000–
1	8	6	25	60	30	66	127	182	262	456	551

Taulukko 2. Naiskirjoittajien tekstien määrä *Virittäjässä* vuosikymmenittäin.

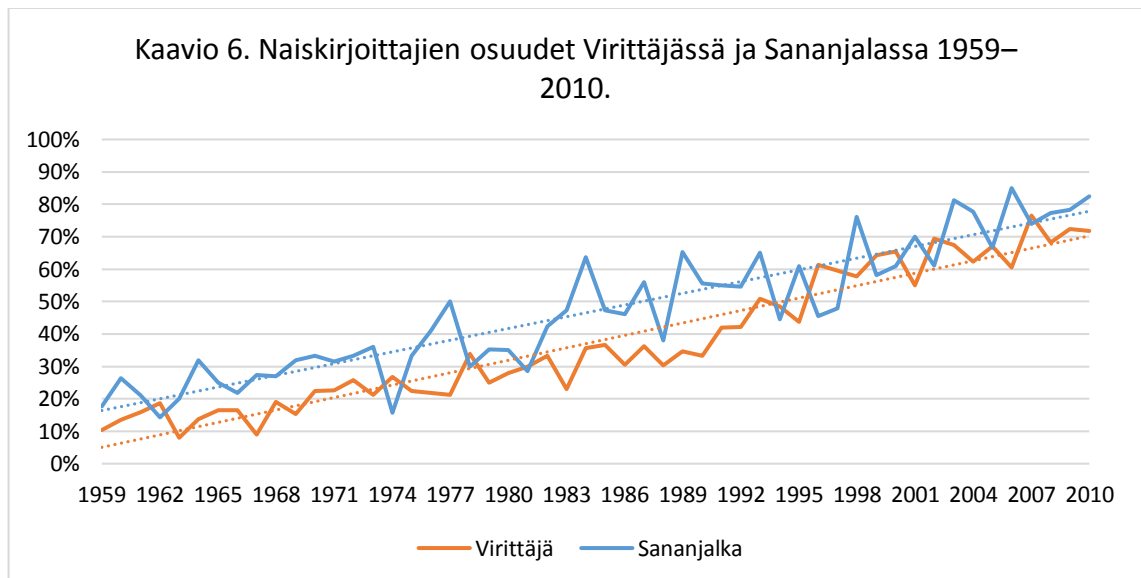
Nuolijärven sangen hitaana pitämä kehitys 1960–80-luvuilla (mts. 202) ei seuraavina vuosikymmeninä suoranaisesti nopeutunut, mutta 1990-luvulla voi nähdä pienen harppauksen ylöspäin: ensin 1980-luvun loppupuolen 35 prosentista neljäänkymmeneen ja vuodesta 1996 eteenpäin pysyvästi yli 50 prosentin. Ensimmäistä kertaa naisten osuus oli yli puolet teksteistä vuonna 1993. Seuraavana vuonna Johanna Laaksosta tuli *Virittäjän* ensimmäinen naispäätoimittaja (Laitinen 1995: 1). Kuvaajasta erottuu hyvin myös Nuolijärven (1991: 206) mainitsema, 1930-luvulla harjoitettu äidinkielen opetuksen käsittely, johon naiset aktiivisesti osallistuivat.

Suomen Kielen Seuran *Sananjalka*-vuosikirja on ilmestynyt tauotta kerran vuodessa vuodesta 1959 lähtien. Sen vuosittainen vaihtelu sukupuolten osuuksissa on jo julkaisutahdista seuraavan pienemmän artikkelimäärän vuoksi neljä kertaa vuodessa julkaistavaa *Virittäjää* suurempi. *Sananjalan* ensimmäisenä naispäätoimittajana aloitti Sirkka Saarinen vuonna 1998; aiemmat päätoimittajat olivat professorit Osmo Ikola (1959–88) ja Aimo Hakanen (1989–97). Saarista seurasi vuonna 2016 Paula Sjöblom, joka on samalla ensimmäinen ei-professori toimessa.

Sananjalassa naisten osuus saavutti puolet kirjoituksista ensimmäistä kertaa vuonna 1977. Osuus on kasvanut kohtalaisen tasaisesti, ja vuosi 1997 on tarkastelujaksolla viimeisin käynti alle 50 prosentin. Kehitys on esitetty kaaviossa 5.

Virittäjän ja *Sananjalan* keskinäinen vertailu osoittaa, että naisten osuuden kasvu on tapahtunut hyvin rinnakkain. *Sananjalassa* osuus on ollut läpi sen historian hieman suurempi. Kaaviossa 6 julkaisujen naiskirjoittajien vuosittaiset osuudet on asetettu rinnakkain siltä ajalta, kun molemmat ovat ilmestyneet. Käyrien ohessa näkyy myös kunkin lehden katkoviivalla osoitettu kehitystrendi.

Näiden kahden tieteellisen kausijulkaisun sivuillakin naisten lisääntyminen viime vuosisadan lopulla on kiistatonta. Muutos on tapahtunut kokonaisuudessaan vähemmän dramaattisesti kuin esimerkiksi tohtorinväitösten osalta. Tähän liittyy ainakin se Nuolijärven mainitsema seikka, että 1950-luvulla *Virittäjässä* julkaistiin kirjoituksia ansioituneihin pro graduihin liittyen, mutta niiden kirjoittajat eivät jatkaneet tutkijanuralle (mts. 207–208), jolle heitä ei myöskään kannustettu²⁰ (Onikki – Seppänen 1989).

²⁰ Muun muassa näitä asenteita ja jopa huvittunutta suhtautumista naispuolisiin tutkijoihin kuvaavat monet kommentit, joita Hyvönen (2004: esim. 131) käsittelee artikkelissaan Jyväskylän yliopiston naispuolisista tutkijoista.

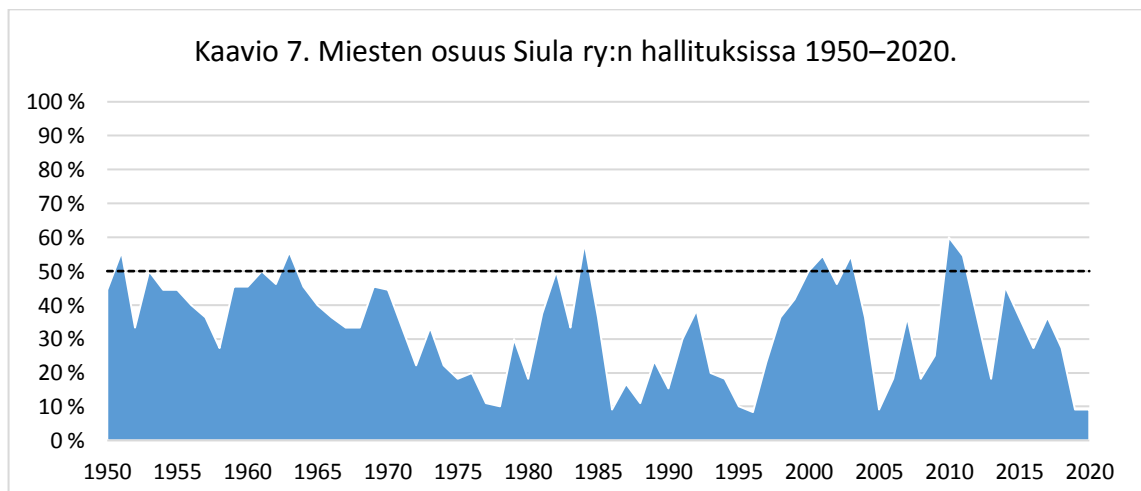
3.3 Naiset Siulassa ja *Siulasissa*

Siulaset on ainejärjestölehti, jonka taustalla on Siula ry. Vaikka lehden päätoimittajat ja muut kirjoittajat eivät läheskään aina ole muutoin olleet Siulan aktiivitoimijoita ja joskus lehden sivuilla on arvosteltu itse järjestöä kiivaastikin, järjestö luo puitteet lehden tekemiselle. Seuraavissa alaluvuissa erittelen Siulan ja *Siulasten* sukupuolijakaumia.

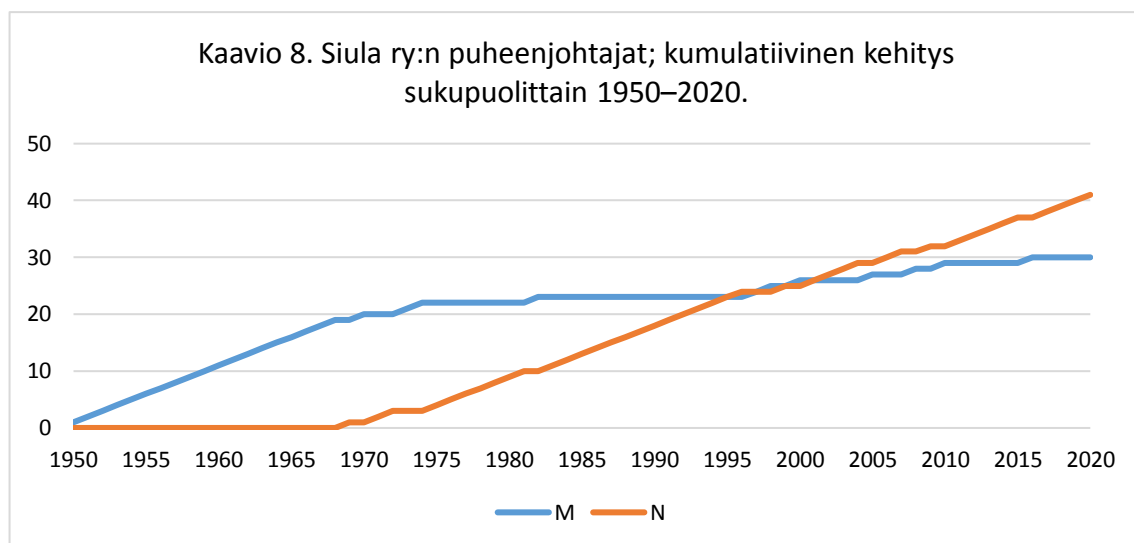
3.3.1 Siula ry

Kuten luvussa 3.1 ilmeni, suomen kielen opiskelijoiden sukupuolijakauma on ollut naisvoittoinen jo noin sata vuotta. Vuonna 1950 opiskelijat perustivat ainejärjestö Siulan ensin Kotikielen Seuran opiskelijakerhoksi ja sittemmin siitä erilliseksi yhdistykseksi, joka rekisteröityi vuonna 1966. Helsingin yliopiston humanistisista ainejärjestöistä Siula perustettiin ensimmäisten joukossa eli kolmantena suomenkielisten historia-aineiden Kronoksen ja vuonna 2004 humanistisesta tiedekunnasta ensin käyttäytymistieteelliseen ja myöhemmin lääketieteelliseen tiedekuntaan siirretyn psykologian Kompleksin jälkeen (Ahokas 2019: 10, 171).

Kaavioon 7 on koottu Siulan hallitusten sukupuolijakaumat perustuen nimestä tehdyille oletuksille. Järjestön historian aikana miesvoittoisia hallituksia on ollut seitsemän, joista neljä 2000-luvulla. Siulan jäsenistön sukupuolijakaumasta ei löydy tarkkoja tilastoja, mutta vuoden 1985 alussa naisia on mainittu olleen yli 260 jäsenestä yli 80 prosenttia (*Esivallitus*, 1/85). On mahdollista ja todennäköistä, että jo Siulan jäsenistössä miehet ovat olleet ylikorostuneita verrattuna osuuteensa opiskelijoista – ainakin hallituksissa näin kiistatta on.

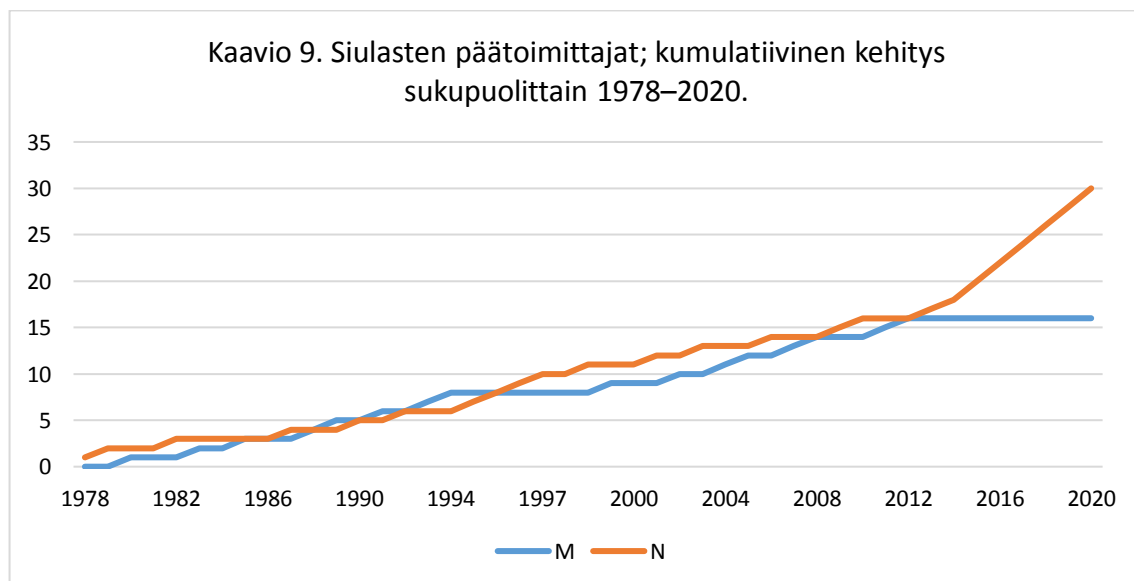

Siulan puheenjohtajista ensimmäiset 19 olivat kaikki miehiä, minkä jälkeen miehiä on ollut yksitoista; naisia on siis ollut 41 yhteensä 71:stä puheenjohtajasta. Kahden viime vuosikymmenen aikana miespuheenjohtajia on ollut viisi, mikä tarkoittaa edelleen selkeää ylikorostumista opiskelijoiden jakaumaan nähden.

3.3.2 Siulaset

Siulasten päätoimittajuus on jakautunut historiallisesti tasaisemmin eri sukupuolille kuin sitä julkaisevan yhdistyksen puheenjohtajuus: kaikkiaan 46 päätoimittajasta vuoteen 2020 asti 30 on ollut naisia. Kaaviosta 9 näkyy, että päätoimittajissa ei ole ollut vahvaa painotusta kumpaankaan sukupuoleen ennen vuotta 2012, jonka jälkeen kaikki päätoimittajat ovat olleet naisia. Tässäkin tasainen sukupuolijakauma tarkoittaa miesten ylikorostumista koko opiskelijamassaan nähden, aivan kuten Siulan hallitusten ja puheenjohtajien kohdalla. Päätoimittajat on listattu liitteessä 2.

Naisten käyrän jyrkkyyttä viime vuosina selittää vuodeksi 2015 käyttöön otettu ja kyseisen vuoden syksyllä sääntöihin lisätty, sittemmin joka vuosi käytetty mahdollisuus kahteen päätoimittajaan. Kaikki tätä mahdollisuutta hyödyntäneet päätoimittajat ovat olleet naisia²¹. Vuosina 1979, 1996 ja 1998 päätoimittaja on vaihtunut kesken vuoden: 1979 ja 1998 alkuvuonna edellisvuotinen päätoimittaja jatkoi, 1996 molemmat päätoimittajat olivat uusia. Neljä päätoimittajaa on toiminut kaksi kokonaista vuotta (1980–81, 1983–84, 1985–86 ja 1999–2000). Vertailukohtana mainittakoon, että vuonna 1913 perustetun Ylioppilaslehden päätoimittajana ensimmäinen nainen toimi 1945–47, seuraava vuosina 1990–92 ja kolmas 2002–04, kun kahta lyhyttä sijaisuutta vuosina 1969 ja 1997 ei oteta huomioon (Kortti 2013: 762–772.)

4 Kronologisehko katsaus sukupuoleen *Siulasisissa*

Käsittelen tässä luvussa alalukuineen *Siulasten* erilaisia sukupuoli-aiheita pääsääntöisesti kronologisessa järjestyksessä, mutta viitaten sekä menneisiin että tuleviin osioihin artikkelien teemojen mukaan. Liitän tekstejä sekä fennistiikan tapahtumiin että feminismiin ja naistutkimuksen tilaan kulloisellakin ajanhetkellä, jotta syntyy mahdollisimman kokonaisvaltainen kuva siitä, miten *Siulaset* käsitteli sukupuoliasioita aikana, jolloin tutkijakunta naisvaltaistui ja tasa-arvoteemat yleistyivät yliopistoissa.

4.1 1978–79: *Siulaset* hakee suuntaansa

1970-luvulla, *Siulasten* ensimmäisten kahden vuoden aikana, lehti ei sisältänyt juurikaan henkilökuvatyyppejä artikkeleita, eikä esimerkiksi kannanotoissa tutkintouudistukseen tai jokavuotisissa raporteissa Kielitieteen päiviltä käsiteltyä sukupuoliasioita. Myöhemmin paljon esillä olevalle Auli Hakuliselle oli kyllä myönnetty Suomen kielen opiskelijain liitto SKOL:n Kielikello-palkinto ”ansiokkaasta työstä kielitieteen hyväksi” (*Terveisiä SKOL:sta!* 1/78), mutta lehdessä ei kerrottu sen tarkempia perusteita. Hakulinen (2020) toteaa, että perusteluna oli puhtaasti kielitieteellinen työ²². Sukupuoliin liittyvä sisältö oli

²¹ Herää kysymys, onko a) miesten helpompi toimia yksin päätoimittajan kaltaisessa vastuutoimessa ja/tai b) naisilla vastaavasti suurempi tarve vertaistuelle. Molemmat näistä tilanteista tukevat käsitystä miesten hegemonisesta asemasta tällaisissa tehtävissä. Ainakin on todettu, että naispuolisille väitöskirjantekijöille naispuoliset työtoverit ovat usein tärkeä tuki – etenkin verrattuna miespuolisiin (Julkunen 2004: 97).

²² ”Palkinnossa, joka on päällystetty lasilla, lukee näin:

Vuoden KK AH:lle ansiokkaasta, laajasta, monipuolisesta ja urauurtavasta kielitieteellisestä työstä. AH:n toiminta on herättänyt innostusta kielitiedettä kohtaan paitsi tutkijoiden, myös opiskelijoiden ja

siis sinänsä vähäistä, mutta tietyt kielenkäytön piirteet on hyvä huomioida. Nykylukijan silmiin pistää esimerkiksi *tyttö*-sanon käyttö, kuten Ilmari Jokisen kirjoittamien matkakertomusten kuvateksteissä kolmessa peräkkäisessä lehdessä:

- 1) ”Siulan entinen kulttuurivastaava Ilmari Jokinen nauratti tyttöjä koko matkan ajan. Kuvassa palelevat tytöt nauraa Esztergomin tuomiokirkon seinustalla.” (Ilmari Jokinen: *Siulalaiset Unkarissa*, 4/78).
- 2) ”Miehemme Havannassa. Ilmari paistattelee päivää tulkkityttöjen seurassa Kuuban hiekkarannalla.” (Ilmari Jokinen: *Festivaaleilla Kuubassa, osa I*, 5/78).
- 3) ”Peggy Lee Silot, yksi loistavista tulkkityöistämme.” (Ilmari Jokinen: *Viva Kuuba!* 6/78).

Näistä artikkeleista viimeisessä Jokinen käsittelee naisten asemaa Kuubassa, jossa pidetystä Maailman Nuorisofestivaalista hän raportoi kaksiosaisessa tekstissään. ”Kuuban naisen vapautuminen on jo toteutunut, mutta Kuuban naisliitolla, FMC:llä, on vielä työsarkaa hoidettavanaan, sillä naisten ja miesten tasa-arvoa ei ole likikään saavutettu kaikilla tasoilla”, hän aloittaa. Nämä tasot olivat johtopaikkoja eri aloilla sekä parlamentaarinen ehdokkuus- ja edustusmahdollisuus. Kiintoisaa on tapa, jolla tasa-arvoon viitataan:

- 1) Aloituskirje viittaa *naisten vapautumisella* tasa-arvoon (miesten säätämän) lain edessä, minkä jälkeen nimenomaan naisjärjestön on tehtävä varsinainen tasa-arvotyö, jotta lain kirjain ei jäisi toteutumattomaksi mahdollisuudeksi. Pyrkimys tasa-arvoon näkyy naisten itse ajamana asiana.
- 2) Myöhemmin tasa-arvotilanteen arviointi ja määrittely tilastoja paremmaksi tapahtuu viittaamalla naisiin itseensä sen lähteenä: ”Mutta pelkkiin lukuihin [naisten osuudesta] on turha tuijottaa, kuten kuubalaisnaisetkin sanovat [...]”
- 3) Lopulta samassa kappaleessa yhdistetään tasa-arvo ja feminismi suoraan sosialistiseen aatteeseen, joka eli Siulassakin vahvana puoluepolitiittisuuden vallatessa opiskelijajärjestöt: ”Kuubahan on vielä kehitysmää, ja rakentanut sosialismiaan vasta vajaat 20 vuotta, joten jo tapahtunut tasa-arvokehitys on

äidinkielen opettajien keskuudessa. Hän on aktiivisesti välittänyt tietoa kielitieteen uusista suuntauksista ja pyrkinyt töillään auttamaan opiskelijoita kielitieteen opiskelussa. 26.11.1977.” (Hakulinen 2020).

erittäin lupaavaa!”

Esimerkeissä siis ilmenee monta 1970-luvun feminismille etenkin opiskelijapiireissä ominaista piirrettä: naisten keskinäinen toiminta ja sosialismi. Muualla Euroopassa ja maailmassa näkyvimmit feministeiksi itseään kutsuneet ryhmät 1960- ja 70-lukujen taitteessa perustuivat pitkälti marxismille, kuten myös Suomessa vuonna 1973 syntyneet MF-ryhmä (jo nimeltäänkin Marxistit-feministit) ja Puna-akat sekä jo tuolloin olemassa ollut, seuraavana vuonna ”ulos kaapista” tullut SÅS (Socialistiska Åbostudenterna) Turussa (Ingström 2007²³: 29–33).

Siulasten kahden ensimmäisen vuoden feministisin kirjoitus on satu: *Keijukaisprinssi eli Prinsessa Ruususen petos* (nimim. Tollo, 1/79). Nimensä mukaisesti klassista Prinsessa Ruususta mukaileva tarina alkaa, kun Ruususelle ilmestyy haltijatar hänen nukkuessaan parisängyssä miehen vieressä. Miestä kuvaillaan turpeahuuliseksi, eikä Ruusunen halua katsoa häneen, koska ”rakastajan viinanturmelemat kasvot” ovat hänestä vastenmieliset. Ruususen ehostautumista kuvataan pitkään tavalla, joka yhdistyy kauneudenhoitotuotemainoksiin: ”[...] pörrötti häikäisevän valkoiset hiuksensa, joiden kiillosta ja jumalaisesta värisävystä hänen oli kiittäminen erinomaista hoito- ja sävyshampootaan.” Yli neljänneksen runsaan kahden sivun mittaisesta tarinasta kestävä osuus kuvaa stereotyyppistä, naisiin liitettävää turhamaisuutta. Sen lopuksi sadun miljöömääritellään tarkemmin nykyajaksi, kun Ruusunen luikertelee nahkahousuihin, sivelee parfyymiä, pukee lasikenkien sijaan ruskeat nahkasaappaat ja kähveltää ”kuorsaavan rakastajansa kukkarosta setelin” lähtiessään portaikon kautta ulos.

Ruususen ehostautuminen korosti stereotyyppistä naisellisuutta ja mies esiteltiin kuorsaavana ja viinaanmenevänä stereotyyppinä. Ruususen myöhemmin löytämän Keijukaisprinssin kuvaukset ovat toisella, perinteisesti positiivisella tavalla miehisyttä korostavia: prinssin hiukset ”verhosivat jalomuotoista, maskuliinista kalloa” ja hänellä on väkevät olkapäät sekä uupumattoman harjoituksen karaisema rintakehä. Ruususelle oli luvattu avioliitto, mikäli hän menee suutelemaan prinssiä ja on järkähtämättömän uskollinen, mutta suudelman keskeyttää huuto: ”Seis! Tahdotko sinä, kurja, pettää naisasian?” Tarinan loppuhuipennuksessa Sovinistisiskoja vastaan Taistelevat Siskot ry. vakuuttaa Ruususen ”miestenvastaisen taistelun ja naisten solidaarisuusrintaman välttämättömyydestä” ja tekstin kertoja-kirjoittaja sanoo koko sivistyneen maailman

²³ Fennistiikan ja feminismin yhteyteen liittyen Ingström (2007) sisältää myös Auli Hakulisen haastattelun, joka kertoo pääsääntöisesti hänen 1970- ja 1980-lukujen feministisestä toiminnastaan.

olevan tuskissaan ”Keijukaisprinssin kovasta kohtalosta” sekä vetoaa, että joku, joka tahtoo ”puolustaa perimmäisiä naisellisia arvoja”, armahtaisi tämän. *Koko sivistynyt maailma, perimmäiset naiselliset arvot ja viaton mies* yhdistettynä *sovinistisikoj*a vastaan taistelemiseen alleviivaavat patriarkatin valtaa maailmassa ja sitä, että naiset taistelevat miehiä vastaan nimenomaan yhtenä rintamana – mahdollisista miehistä samalla puolella ei puhuta.

Lehteen 4/79 on osunut useampikin viittaus seksuaaliseen väkivaltaan. Näistä Siulan kulttuurikilpailun toisen palkinnon saanut runo (*Kulttuurikilvan satoa: Viimeinen kerta*) ei ole varsinaista toimituksellista materiaalia. *Tarjouslenkit*-pakina toteaa, että jos tarjouslenkkejä olisi varmasti saatavilla, ”häviäisi muun muassa ehkä kaikki perheväkivalta: lasten ja vaimojen pahoinpitely”, ja ehdottaa tarjouslenkkien puutetta syyksi miesten ärtymykseen. Makkaraa syövän miehen stereotypian ja lähisuhdeväkivallan avulla tehdään mustaa huumoria.

Stereotyypioiden käyttäminen toistuu usein sukupuoliasioita käsiteltäessä, muun muassa 1980-luvun eläinsarjassa (ks. 4.2.1). Niitä on todettu käytettävän huumorin ja yhteisyyden luomisen keinona esimerkiksi, kun naiset puhuvat miehistä (Haakana – Mäntynen 1993: 22–23). *Siulaset* näyttäytyy tältä osin naisten maailmana, koska humoristiset stereotyypit – vaikka olisivatkin miesten kirjoittamia – keskittyvät miehiin. *Tarjouslenkit*-pakina on kannanotto patriarkatin purkamiseen. Toisaalta ei-humoristisissa konteksteissa stereotyypeillä on ilmaistu myös perinteisiä sukupuolirooleja; sitä, mikä on (minkin ikäiselle) naiselle tai miehelle sopivaa. Tästä esimerkkinä toimii numeron 5/79 matkaraportti, jossa hämmästellään unkarilaisten tupakointia: ”Tupakointi on Unkarissa erittäin yleistä. [...] Eikä vain nuorison keskuudessa, vaan myös vanhemmatkin, naisetkin, imevät posket lommolla. Mitäpä muuta pyöreä, keski-ikäinen, kunnon perheenemäntä tekee pullataikinan noustessa kuin pistää tupakaksi.” (Päivi Koskivirta: *Reaalista sosialismia*).

Unkarin-raportin kanssa samassa numerossa on myös sukupuolittamiseen ja sukupuolisuhteisiin viittaava runo otsikolla *11.11.79* (nimim. epäaarno, 5/79).

kiipesit naistenhuoneeseen
selkä poikki kahdesta kohtaa

halusin liimata sinua, käyttää
vertani, nestettä, ydinsiemen

mutta katosit ajatuksiisi

sinä päivänä muistutit minua

ja nyt olemme molemmat poissa
toistemme luota

kaulaasi pureskella, keskiosiasi
aion

sillä olen turhan hulluna sinuun

Jätän kuitenkin tämän ja useimmat muut kaunokirjalliset tuotokset tarkemman käsittelyni ulkopuolelle, sillä analysointi laajentaisi tutkielman näkökulmaa liiaksi. Esimerkkinä toimikoon 1980-luvun puolella julkaistu raportti kirjallisuudenopiskelijain seminaarista, jossa puhujat käsittelivät 70-luvun lyriikkaa: vaikka sukupuolirooleja käsitellään ja tietyillä tavoin rikotaan – Tommy Tabermann kutsuu itseään naislyyrikoksi tuotantonsa tunteen ja lämmön kuvauksen vuoksi –, kyse ei ole suomen kielen tutkimukseen, tieteenalaan ja opiskelijoihin suoraan kytkeytyvästä asiasta, vaan kuuluu enemmän kirjallisuustieteen alaan. (Olli Asikainen: *70-luvun lyriikkaa (ei julkisuuteen – eikä Siulalle!)*, 2/81).

Feministiset virtaukset näkyivät 1970-luvun kahtena julkaisuvuonna *Siulasissa*. *Tyttö*-sanana käyttäminen aikuisista opiskelijoista tai sukupuolittuneella väkivallalla vitsailu erottuvat selvästi nykymailman tavoista, mutta eivät ole tuolloin olleet yhtä lailla paheksuttavia. *Keijukaisprinssi*-satu käyttää fiktion keinoja hyväkseen tuodakseen esiin patriarkaalisia oletuksia parisuhteista, *Tarjouslenkit* taas huumorin. Lehdestä siis ilmenee alusta lähtien ajattelu, joka 1980-luvulla laajenee myös Siulan naisten järjestäytymiseksi.

4.2 1980-luku: feminismin vuosikymmen

4.2.1 Stereotypioita ja sukupuolisemantiikkaa

1960-luvun kuohunnan ja opiskelijapiirit vallanneen poliittisuuden laantuessa viimeistään 1970- ja 1980-lukujen vaihteessa syntyi uusia yhteiskunnallisia trendejä. Yhden asian liikkeit ja tabujen ravistelu olivat 1980-luvun opiskelijaliikkeelle ominaisia niin HYYn kuin *Ylioppilaslehdenkin* historiankirjoittajien mukaan (Tuovinen 2018: 6). Tämä näkyi *Siulasissakin*. 1980-luvun ensimmäisen numeron pääkirjoituksessa (Lasse Koskela: *Siulan tila ja tulevaisuus*, 1/80) ja muissakin tuon vuoden numeroissa puitiin vielä syytöksiä Siulan ”assilaisuudesta” (ASS = Akateeminen Sosialistiseura), mutta vähitellen palstoilla näkyi enemmän artikkeleita, joissa otettiin esille naisten asema tieteessä, kielessä ja yhteiskunnassa.

Ennen kuin varsinaisesti kielitieteeseen liittyvä sukupuolikeskustelu käynnistyi, lehdessä julkaistiin vuosien 1981–82 aikana sarja kirjoituksia, joissa esiteltiin eri eläinlajeja niihin liitettyjen stereotyyppien, sanojen ja sanontojen kautta. Sarjan neljäntenä²⁴ osana julkaistu *Nainen, käsittämätön eläin* (nimim. Kulttuurihyena, 5/81) siirsi katseen ihmiseen ja sukupuoleen. Vaikka tekstin sisältö ei ollut sen enempää tiedettä kuin tarkoitettu vakavasti otettavaksi, sen asetelma on mielenkiintoinen: eläimiä käsittelevässä sarjassa kirjoitetaan naisesta aivan kuin eläinvertaus olisi täysin luonnollinen, mutta vasta lukijoiden reagoitua sarjaan lisätään miestä käsittelevä osa *Mies, moninainen eläin* (2/82). Teksteissä nainen on vaikea, ei osaa järjestyslukuja eikä naisellisuutensa vuoksi ”noukkia pudottamaansa nenäliinaa”, ja naista sanotaan myös suoraan epäloogiseksi. Miestä ei verrata eläimiin kuin jalkojen määrän osalta, ja hän on moninainen. Varmoja asioita miehestä ovat lähinnä negatiiviset stereotyypit haisevista sukista, Koskenkorvan juonnista ja nakkikioskilla tappelusta. Mukana on kondomi, kampa ja lompakko. Mies on sarjassa ainoa, jonka kuvauksen lopettavaa toteamusta lievennetään modaaliverbillä: ”Sellainen voi olla mies.” Muissa teksteissä loppulause on suurempi: ”Sellainen on nainen.”

Miehestä kirjoitettujen negatiivisten stereotyyppien syitä lähtee seuraavassa numerossa pohtimaan Kulttuurihyenan sijasta Kulttuurishakali:

[...] mies on uhanalainen eläin, hän tuntee olonsa turvattomaksi mielettömässä maailmassa. Mies ei kestä paineita. Paineita miestä kohtaan aiheuttavat mm. kaikenlaiset paskajulkaisut ja elokuvat, joiden mukaan miehen pitäisi olla kova kundi, aina lahje kuumana ja rahaa plakkarissa. Lisäksi miestä uhkaavat kaikenlaiset feministinaiset, lienevätkö edes oikeita naisia?

[...]

Luoja loi naisen, sanotaan, saattaa olla, mutta todellisen naisen hänestä tekee vain mies. Ja siksi miestä tulee suojella.

– *Mies, uhanalainen eläin*, 3/82

Siulan 50-vuotishistoriikista selviää, että eläinsarjan kirjoittaneen nimimerkki Kulttuurihyenan takana oli päätoimittaja Lasse Koskela, mutta Kulttuurishakali-nimimerkillä kirjoitti anonymisti joku muu (Laitila 2001: 62). Sarjan viimeinen kirjoitus vaikuttaakin vastavedolta aiempien kirjoitusten kohtaamalle kritiikille, Siulan naisryhmälle ja feminismille yleensä. ”[M]iehen sielua ei kukaan hoida”, ja siksi mies päättyy hirteen. Kun jo aiemman miesaiheisen tekstin on kerrottu syntyneen palautteen

²⁴ Alkuperäisen ”kotieläinsarjan” tekstit: *Hevonen, turvallinen eläin* (1/81), *Koira, asiallinen eläin* (2/81), *Kissa, itsenäinen eläin* (3/81), *Nainen, käsittämätön eläin* (5/81), *Sika, arvokas eläin* (1/82).

perusteella, on miesten asiaa ja miesten tärkeyttä naisille korostavan pakinan viimeinen lause paljastava: ”Lämpimät kiitokset herättävistä ajatuksista Kulttuurihyenalle”. Kulttuurihyena ei ole avannut mieheyttä ja miehenä olemisen vaikeutta tarpeeksi, joten Kulttuurishakalin täytyi kirjoittaa oma kannanottonsa perinteisten sukupuoliroolien puolesta.

Toisaalta jälkimmäisessä tekstissä mainitut miesten paineet ovat nykyisin laajemmin tiedostettu tasa-arvo-ongelma. Vuonna 1982 ei esimerkiksi nykyään yleisesti käytettyä toksisen maskuliinisuuden käsitettä ollut vielä kehitetty, mutta mainittu paine olla ”kova kundi” on seurausta juuri siitä. Miesasiaa ei *Siulasten* sivuilla sen enempää ajettu ennen kuin 90-luvulla syntyi Siulan miestiedostusryhmä, jolla oli miestutkimuksellinen ja nykyäsitteillä määriteltynä myös feministinen ote aiheeseen. Siihen palaan luvussa 4.3, mutta siinä missä 1990-luvun teksteille ominaista on, että naisvaltaisen alan miehet pohtivat sukupuolirooleja omasta näkökulmastaan – eivät alistettuna, mutta yhteiskunnan oletusten paineistamina – *Mies, uhanalainen eläin* -pakina ei ilmene tätä näkökulmaa, vaikka paineisiin viitataankin. Keskustelun sävy muuttuu selvästi kymmenessä vuodessa.

Kirjallisuudentutkimuksen osalta pohdintaa naisten asemasta ja esimerkiksi huomaamattomista sukupuoliarvostuksista sisälsi jo arvostelu ruotsalaisesta *Kvinnornas Litteraturhistoria* -teoksesta (Päivi Karttunen: *Frälsande flickor*, 4/81), mutta kielentutkimuksen osalta lähtölaukaus tuli vasta seuraavana vuonna. Sen aloitti nimimerkki Hermo meni pinnaan tekstillään kielen sukupuolittuneisuudesta (*Nainen on maailman neekeri*, 1/82). Kirjoitus kritisoi sosiolingvistisiä tutkimuksia, joissa oli tutkittu ”lähinnä miesten ja naisten kielenkäytön eroja” selvästi miesten näkökulmasta: naisia pidettiin kiertelevinä, kaartelevina ja paljon puhuvina, mutta puheen määrää ei välttämättä edes verrattu miesten puheen määrään. Ottamalla esiin esimerkkejä Dale Spenderin teoksesta *Man made language* kirjoittaja osoittaa olemassa olevia asenteita ja kielen perusoletuksia. ”Nainen on siis semanttisesti määriteltävissä ainoastaan negatiivisesti”, hän toteaa siirtyessään tekstin feministiseen lopetukseen:

Naisten pyrkimys tasa-arvoon on taistelua oikeudesta olla olemassa ja tulla kuulluksi tasa-arvoisena ihmisenä. Yllättävän monet naisistakin suhtautuvat tähän taisteluun eli feminismiin nurjasti. Tämä Setä Tuomo -ilmiö jos mikä on itsesensuroitua suomettumista. [...] Meillä on oikeus päättää itse elämästämme ja vaatia kunnioitusta tasa-arvoisina miesten kanssa. Miksi alentuimme ja nöyrytisimme olemaan vähemmän kuin mitä olemme?

– Nimim. Hermo meni pinnaan: *Nainen on maailman neekeri*, 1/82

Koko kirjoituksen teema on se, mille feministinen kielentutkimus perustuu: kieli ilmaisee asenteita, joita ei jokapäiväisessä elämässä edes tunnisteta asenteiksi. Miesten näkökulmaa on pidetty tutkimuksessakin objektiivisena. Kirjoittaja kuvaa tätä piirreanalyysien ja muutamien englanninkielisten sanojen merkityksen muutoksien kautta. Suomalainen feministinen lingvistiikka oli tuolloin alkutekijöissään, eikä teksti käsittele fennistiikkaa tai suomen kieltä muutoin kuin vertaillen *sovinisti-sikoja*, *sovinisti-emakoita* ja *sovinisti-karjuja*. Viimeisen nimimerkki näkee voimaa ja johtajuutta ilmaisevana, kun taas ensimmäisestä hän toteaa, että ”[p]ahempi ja halveksuttavampi kuin sika voi olla vain naispuolinen sika”. Sama oli todettu valtakunnanmediassakin, kun *Suomen Kuvalehden* toimittaja Mauno Saari oli kesällä 1979 kirjoittanut *feministisian* olevan ”takapajuisempi ja tyhmempi kuin sovinistisika” ja lehden kannessa oli ollut kuva feministisiasta otsikolla *Feministin harhat* (Ahola 2019). Tuota ajatusta toistaa myös aiemmin mainittu, kaksi numeroa *Nainen on maailman neekeri* -tekstin jälkeen ilmestynyt *Mies, uhanalainen eläin*, joka siten kytkeytyy keskusteluun feminismistä miesvastaisena aatteena. *Sovinistisian* sanana tunsikin myös 1979 ilmestynyt Uudissanasto 80 -teos (Eronen 1990).

Sukupuolitermien semantiikkaa suomen kielessä oli toki tutkittu jo tätä ennenkin. Fred Karlsson käsitteli vuonna 1973 myöhemmin *Sananjalassa* julkaistussa esitelmässään asiaa *Nykysuomen sanakirjan* sana-artikkelien pohjalta ja totesi mielenkiintoiseksi muun muassa sen, että kun erilaisiin idiomeihin (esim. *hänellä on miehen otteet*) sijoitetaan maskuliinisen tilalle feminiininen sana, ”se voi silloin tällöin aiheuttaa pejoratiivisen tai negatiivisen konnotaation”. Hän myös varovasti myönsi, että maskuliinisten ja feminiinisten kategorioiden erot lingvistikassa käsittelyssä saattavat ”itse synnyttää ennakkoluuloja esim. siitä, että miesten dominanssi olisi luontainen ja itsestään selvä”. (Karlsson 1974). Sanakirja-artikkelien käsittelyä sukupuolen osalta ovat jatkaneet Mari Siirinen (1988: 41–46) ja Harri Mantila (1998: 15–31); pintapuolisesti myös Kalevi Koukkunen *Virittäjän* esittelyssä *Suomen kielen perussanakirjan* toisesta osasta (1992: 448–449). Sana-artikkelit ovat olennainen osa keskustelua sukupuolten esiintymisestä kielessä, mikä näkyy myös sanakirjaa tekstilajina mukailevissa *Siulasten* teksteissä.

4.2.2 Auli Hakulisen nimitys ja naisnäkökulma fennistiikkaan

Samassa numerossa *Nainen on maailman neekeri* -kirjoituksen kanssa feminismiin

tilannetta käsitellään kirja-arvostelussa. Feminismistä on Suvi Aholan mukaan tehty ”ruma sana, leima, fraasi, tapa olla erilainen ja yläpuolella”, joten kritiikki on naisena vielä vaikeampi kirjoittaa. (*Anja Kauranen: Sonja O. kävi täällä*, 1/82).

Feminismi käsitteenä ja naisliike yleensä oli jossain määrin alkanut vakiintua *Siulasten* palstoille. Siulaan oli edellisenä syksynä perustettu ”kahdeksisen” jäsenen nais-/feminismiryhmä. Ryhmää esittelevän artikkelin mukaan ”[n]aisasiasta puhuminen voidaan lopettaa heti, kun nainen on täydellisen tasa-arvoinen ihminen miehen kanssa”. Artikkelia pohjustetaan sillä, että ryhmän agendasta oli esitetty kysymyksiä: käytännössä feminismi oli kyseenalaistettu. Sitä olivat aiemmin kyseenalaistaneet myös naisryhmän perustajat itse vähintäänkin toteamalla, ettei se kuulu heille. Naisryhmän kokemilla kysymyksillä on artikkelissa selvä yhteys myös siihen, miten miehiin ja naisiin liittyviä asioita käsitteellistetään. Asiaansa ajavaa naista ei sen mukaan pidetä enää ”todellisena naisena”, koska aggressiivisuus ”ei ole kivaa”. (Anne Aarela, Suvi Ahola, Tarja Anttila, Anita Kokkila & Tarja Vuorinne: *Feminismi – ruma sana*, 2/82).

Mualla tiedemaailmassa oli vastaavasti käynnissä liikehdintää, jota *Nainen on maailman neekeri* -kirjoituskin heijasteli: tarve naisnäkökulmaiselle tutkimukselle alettiin tiedostaa laajemmin suomalaisessa yhteiskunnassa ja (kieli)tieteessä. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta TANE ja Suomen Akatemia järjestivät 1980 ensimmäisen naistutkimusseminaarin, ja valtioneuvosto asetti 1981 TANEn tutkimusjaoston, jonka jäseninä ovat fennisteistä toimineet ainakin Auli Hakulinen 1981–95 ja Pia Purra 1992–95 ja 2001–03 (Stenfors 2006: 12, 67–69, 71). Samoihin aikoihin perustettiin myös Helsingin tutkijanaiset ry²⁵, jonka piirissä toiminut kielitieteen piiri ”vauhditti lingvististä naistutkimusta” vuosina 1984–88, ja suomalainen sosiolingvistiikka alkoi 1980-luvun alussa tuottaa sukupuoleen liittyviä tuloksia (Hakulinen – Laitinen 1993). *Siulasten* lisäksi muissakin ainejärjestölehdissä naisen asema oli 1980-luvulla näkyvä aihe, kun taas *Ylioppilaslehdessä* edettiin laajemmin seksuaali- ja sukupuoliasioihin (K. Tainio 2019: 55–56; Kortti 2012: 47–48).

Siulasissa pohdinta naisen asemasta tieteessä jatkui, kun numerossa 3/82 käsiteltiin Vanhalla ylioppilastalolla pidettyä Alussa oli nainen -näyttelyä. Näyttely, jonka oli ”pystyttänyt seitsemän naista, jotka olivat yhdessä lukeneet uutta naisen historiaa koskevaa kirjallisuutta”, osoitti myös naisryhmään kuuluneen kirjoittajan mielestä,

²⁵ Yhdistys rekisteröitiin 8.4.1982 (Patentti- ja rekisterihallituksen Yhdistysnetti 13.4.2019), lakkautettiin noin vuosikymmentä myöhemmin 1990-luvun alussa ja perustettiin jälleen 2007. Lakkautuksen takana oli usko naisten aseman selkeään parantumiseen ja osin Suomen Naistutkimuksen Seuran perustaminen vuonna 1988. (Vuola 2007).

ettei ”patriarkalisuus ole enää historiankirjoituksessa itsestäänselvyys”. Historian osalta näytettiin, että tieteessä oli alettu ottaa sukupuolet huomioon ja tuomaan ilmi naisten roolia ja sitä, miten alisteinen asema nykyisin on. (Tarja Anttila: *Alussa oli nainen*).

Vuoden 1982 syksyllä Auli Hakulinen nimitettiin ensimmäisenä naisena vakinaiseksi apulaisprofessoriksi. *Siulasten* julkaisemasta tuoreen apulaisprofessorin haastattelusta (Tarja Anttila & Jaakko Anhava: *Tiedenaisten näkökulmia*, 5/82) noin puolet keskittyy otsikon mukaisesti naistutkimukseen, naisnäkökulmaan ja naistutkijoiden asemaan. Siinä missä Hakuliselle esitetyt kysymykset kielitieteestä ja sen osa-alueista on muotoiltu niitä lähtökohtaisesti arvottamatta, voi sukupuoliaiheisten kysymysten (5, 8 ja 9) asettelussa nähdä oletusarvoisen vastakkainasettelun ja arvotuksen, kun puhutaan muun muassa erikoisasemasta ja siitä, *tarvitaanko* ”ns.” naistutkimusta ja naisnäkökulmaa tieteessä:

1. Olette ennen ollut ollut monessa yliopistossa (Åbo Akademiassa, Tampereella, Jyväskylässä). Mitä tahdotte sanoa eri yliopistoista tutkimus- ja opetuslaitoksina?
2. Mitä uutta kaipaatte Helsingin yliopistoon opetettavaksi? Entä nykyistä enemmän? Mitä itse aiotte ensisijaisesti täällä opettaa?
3. Olette sekä fennisti että yleisen kielitieteen tutkija. Mikä on tällä hetkellä mielestänne näiden alojen suhde Suomessa?
4. Mitä tutkimuskohteita eniten soisitte tutkittavan? Mitä tutkitte parhaillanne itse ja mitä on tavoitteissanne?
5. Onko mielestänne naistutkija erikoisasemassa miesvaltaisessa tiedeyhteisössä, syrjitäänkö häntä sukupuolensa vuoksi, jos niin miten? Tiedemiesten asenteet tiedenaista kohtaan? Omat kokemuksenne tiedenaaisena?
6. Onko kielentutkimuksella ”suuntaa”; pitäisikö olla? Mikä on käsityksenne tutkimuksen autonomiasta?
7. Sulkeutuuko kielentutkimus itseensä? Vai onko se päinvastoin lisännyt yhteyksiä niin moneen suuntaan, ettei pysy koossa? Tästä on monta mielipidettä – mikä on teidän?
8. Käsityksenne ns. naistutkimuksesta ja naisnäkökulmasta tieteessä, mitä ne ovat, tarvitaanko niitä? Miten on tämän laita kielitieteessä ja etenkin suomen kielen tutkimuksessa? Onko Suomessa tehty lainkaan feminististä kielentutkimusta, jos niin mitä?
9. Mitä seurauksia yliopistojen naisistumisesta voi olla?
10. Jotakin muuta haluamaanne kielitieteestä, feminismistä ja muustakin?

Hakulinen aloittaa vastauksensa näistä yhdeksänteen toivomalla, ettei *naisistumisella* ole tässä sivumerkityksiä – mainituista kysymysten muista sanavalinnoista päätellen niitä

oletettavasti oli. Naisistumisen vaikutuksista hän mainitsee todennäköisiksi matalapalkkaisuuden ja akateemisen ammatin aliarvostuksen, mutta myös yhteistyön ja kilpailuhengen vähenemisen: olennaisimmin kuitenkin ”vallan kahvat pysyvät viimeiseen asti miesten käsissä”. Tämä olikin oppiaineen henkilöstön suhteen totta hyvin pitkään (ks. luku 3.1.1) ja nostettiin *Siulasissakin* toistuvasti esiin. Hakulinen myös näkee syrjintämekanismien olevan ”sen verran hienovaraisia, ettei niitä uhri itse aina huomaa” ja kommentoi fennistiikan perinteistä patriarkalisuutta. Tässä vaiheessa ei hänen sanojensa mukaan ollut meneillään kielitieteellistä naistutkimusta, mutta graduja tehtiin. Yhdestä tällaisesta gradusta oli katkelma *Siulasissa* 3/82, mutta toteutuneiden gradujen luettelo ei otsikkotasolla viittaa siihen, että sukupuoli aiheita olisi 1980-luvulla mainittavasti käsitelty ainakaan Helsingin yliopistossa.

Kymmenisen vuotta myöhemmin Hakulinen arvioi, että kielitieteellistä naistutkimusta oli kuitenkin pienissä määrin ollut ainakin Aila Mielikäisen sosiolingvististen tutkimusten muodossa (Hakulinen – Laitinen 1993). Myös Hakulinen (1981) käsittelee samoja Mielikäisen tuloksia. Tuossa tekstissä Hakulinen listaa *naistutkimus*-sanana naisliikkeen luomien uusien käsitteiden joukossa ja osana prosessia, jossa naiset siirtyvät ”yksityisen piiristä julkiseen”. *Siulasten* haastattelusta yhdistettynä Hakulisen eri vuosikymmeninä kirjoittamiin artikkeleihin on nähtävissä kielitieteellisen naistutkimuksen eräänlainen määrittelemättömyys 1980-luvun alussa ja sen kehittyminen ja vakiintuminen tuon vuosikymmenen aikana.

Hakulinen yhdistää omissa urakokemuksissaan koulukuntakiistat ja naiskysymyksen tavalla, jossa näkyy se vaikeus, joka on usein olemassa, kun tilannetta arvioidaan tuoreeltaan: ”Mitä nyt minun kohtalooni ja kohteluuni tulee, niin siinä ovat mielenkiintoisella tavalla yhdistyneet koulukuntakiistat ja kauhu naista kohtaan [...] Yksi suuri psykologisesti raskas kokemus naisilla on se, että heidän ajatuksiaan ei oteta vakavasti; minulla sattuu olemaan kokemuksia siitäkin, että sanat otetaan liiankin vakavasti!” Hakulinen ei myöskään mainitse itse suunnittelevansa varsinaista kielitieteellistä naistutkimusta, vaikka toteaaakin ehkä saavansa jonkinlaisia tuloksia asiaan liittyen tutkiessaan tamperelaista aineistoa, jossa on tahallisesti provosoinut keskustelijoita konfliktiin. Hakulisen 1980-luvun alun näkemyksessä kirjallisuudentutkimus on otollisempi alue naistutkimukselle kuin kielentutkimus, mutta niiden ”yhteisellä alueella eli kielen käytön tutkimuksessa naisnäkökulmalla on merkitystä” etenkin niillä alueilla, joista myöhemmin syntyivät ensimmäiset fennistiikan naistutkimukselliset julkaisut: vallankäyttö ja sukupuoliroolit. Toisaalta

Hakulinen nosti myös esiin naisliikkeen kielenkäytön tutkimuksen.

Yhdistettäessä Hakulisen haastattelu seuraavassa numerossa julkaistuun professorihaastatteluun voidaan todeta, että naisasia oli edelleen myös *Siulasissa* naisten ajama asia, josta keskustellaan naisten kanssa tai jopa vain naisten kesken. Jälkimmäisen tekstin yhteydestä ei valitettavasti ilmene, oliko se samojen tekijöiden käsialaa kuin Hakulisen haastattelu, mutta kontrasti edellisen kanssa on nähtävissä jo haastattelun alussa:

Siulasten viime numeroon haastateltiin Auli Hakulista. Häneltä kysyttiin mm., mitä hän itse ensi sijassa tutkii ja opettaa ja mitä hän pitää tärkeimpinä tutkimuksen kohteina ja opetuksen aiheina. Nyt kysymme samaa suomen kielen professoreilta Terho Itkoselta ja Eero Kiviniemeltä ja vs. professorilta Pentti Leinolta.

– *Opetus ja tutkimus – professorien palaveri*, 1/83

Vaikka artikkelin ingressi viittaa suoraan Hakulisen haastatteluun, jonka teemoissa oli vahva sukupuolipainotus, ei kolmelta miesprofessorilta ole kysytty lainkaan naisten asemasta tai tieteen naisistumisesta eivätkä he ota näitä asioita esille vastauksissaan. Terho Itkonen tosin mainitsee, että apulaisprofessorit eivät ehdi tutkia tarpeeksi verrattuna opetuksen määrään eivätkä kaikki lehtorit välttämättä haluakaan tutkia, mikä voi liittyä sukupuoleen kahdestakin syystä:

- 1) Lehtorit olivat jo tuolloin naisvaltainen joukko, ja vaikka Auli Hakulinen oli ainut vakinaiseksi apulaisprofessoriksi Helsingissä edennyt nainen, opetuspainotteisempia apulaisprofessoreja hoitivat useat naiset eri aikoina ja ne olivat ylin naisten saavuttama virka vielä pitkään. Halinen (1989: 42–45) totesi myöhemmin, että naisten tehtäviin yliopistolla ylipäänsä kuului miehiä enemmän opetusta ja muun muassa totesi aineistossaan naisten huomauttaneen miehiä useammin (väitöskirjan) ohjauksen puutteesta. Humanististen alojen jatko-opiskelijoiden joukossa oli ”erityisen selvä ero” sukupuolten välillä siinä, oliko ollut lehtorina tai tuntiopettajana tai vastaavasti kokopäiväisen tutkimuksen mahdollistavassa roolissa.
- 2) Se, että lehtorit eivät edes halua tutkia – tai professorin silmin asia vaikuttaa siltä, että eivät halua –, on mahdollisesti myös seurausta siitä kulttuurista, jossa naisia ei kannusteta tai ole kannustettu eikä ohjattu yhtä paljon kuin miehiä²⁶ (ks.

²⁶ Tuomi (1999: 591–592) kertoo anekdotaalisen, mutta konkreettisen kuvauksen eräästä parikymmentä vuotta aiemmin käydystä ohjauskeskustelusta professori Lauri Hakulisen kanssa. Sosiaalisesti karuksi luonnehtimansa keskustelun myötä opettajan uraa suunnitellut kirjoittaja aloitti pitkäaikaiseen

Halinen 1989; Onikki – Seppänen 1989). Vastaavaa voisi lukea siitakin, että Pentti Leino oli virkaanastujaisesitelmässään huolestunut nuorten lahjakkuuksien pitämisestä yliopistossa (Johanna Laakso: *Uudet professorit parhaissaan*, 1/84; itse esitelmä Suutari – Salo 2001: 303–310). Huolestumiselle oli kuitenkin suora määrällinen peruste, kun laajemmassa mittakaavassa tiedetään 1975–84 valmistuneen yhteensä vain neljä väitöskirjaa. Kyse ei ollut siitä, että juuri lahjakkaat naiset lähtisivät muualle, vaan ongelma oli laajempi.

4.2.3 Sukupuolijakauma ja -roolit esillä

Vuoden 1984 hiljaiselon jälkeen *Siulasten* alkuvuoden 1985 numeroissa otettiin jälleen sukupuoliasiat näkyvästi esiin. Seuraavan syksyn fukseille suunnatussa lehdessä julkaistiin sarjakuva, jonka hahmot keskustelevat feminismistä ja sukupuolen kielentämisestä – ”[...] postindustriaalinen informaatioyhteiskunta ei puhu miehestä tai naisesta, vaan ihmisestä. Esimerkiks ’tänään mies, huomenna ihminen’ -artikkelin laatija puhuu [...]” (Marjaana: *Kohtuuden ystävät*, eripainos 1985) –, ja toisaalta seuraavassa lehdessä sukupuolikäsitykset noteerattiin jo pääkirjoituksessa:

[...] Jostakin kasvavat uskonnolliset, poliittiset, sotilaalliset, sukupuoliset, kansalliset asenteet kaitsemaan mielemme karjaa; asenne kehittyy liian usein liian monelle ennakkoluuloiksi, asenteellisuudeksi.

Yhtenä syvimmillä piilevät sukupuoliset käsitykset. Joku on havainnut, että jo vastasyntyneisiin suhtaudutaan eri tavoin sen mukaan, onko vauva tyttö vai poika. Opiskelijoita kuvitellaan valistuneiksi, mutta jostakin syystä esimerkiksi tämäkin lehti on kerännyt kirjoittajikseen suuren osan edustamiensa alojen poikia, vaikka alojen naisvaltaisuus on tunnettua.

– Hannu Oittinen: *Ennakkoa*, 2/85

Teksti viittaa samassa lehdessä oleviin artikkeleihin, jotka tuovat sukupuoliasioita laajemmin esiin sen sijaan, että ne mainittaisiin vain ohimennen. Monissa yksittäisissä teksteissä sukupuoli oli tähän asti, ja toki tämän jälkeenkin, ohimenevä maininta. Oittisen mainitsema ”poikien” osuus kyseisen numeron sisäkanteen listatusta toimituksesta oli viisi kahdeksasta sekä päätoimittaja itse.

Edelliseltä vuodelta sopii ottaa esiin kaksi pientä mainintaa, joissa puheena olevaa

johtajuuteen päättäneen uransa Sanakirjasäätiössä ja Hakulinen käytti vaikutusvaltaansa järjestäessään tämän vaimolle työn äidinkielenopettajana arvostetussa Helsingin ranskalais-suomalaisessa yhteiskoulussa. Toinen aikalaisajankuva on Kytömäki – Rautala (1988), jossa professori Eeva Kangasmaa-Minn kertoo omista kokemuksistaan naisena ja tutkijana.

sukupuolijakaumaa ei eksplisiittisesti arvoida, mutta joista on luettavissa sama, lainatussa pääkirjoituksessakin ilmi tuleva tietoisuus erisuuntaisista vinoumista eri yhteyksissä. Kaisa Häkkisen väitöstilaisuudesta kirjoitetussa raportissa Helsingistä Turkuun oli lähtenyt ”[e]tymologisen sanakirjan naisväen” lisäksi vastaväittäjä ja ylimääräinen opponentti – molemmat miehiä, mitä ei erikseen tekstissä kerrota – ja ”kaksi naispuolista apulaisprofessoria” (Ulla-Maija Kulonen: *Metsää puilta*, 2/84). Anonyymin toimittajan haastattelussa anonyymistä siulalaisesta taas naisvaltaisuuteen viitataan yhdessä kysymyksessä: ”Valtaosa suomen kielen opiskelijoista on tyttöjä. Onko se enää hauskaa?” (*Haastattelu*, 4/84).

Pääkirjoitus viittasi osaltaan seuraavilla aukeamilla olleeseen Liisa Tainion tekstiin, joka sisälsi 1980-luvun *Siulasten* tieteellisimmän näkökulman sukupuoleen. Tainio loi katsauksen ulkomaiseen keskusteluun ja tutkimustuloksiin lähtien liikkeelle Robin Lakoffin teoksesta *Language and woman's place* (1973). Kirjoituksen ote on neutraali, siinä esitetään jopa eräänlainen kriittinen tutkimuskysymys väliotsikossa – ”Miksi naisten ja miesten puhutavat eroaisivat toisistaan?” – ja eritellään kielenkäyttötapojen sukupuolieroja sanastosta intonaatioon.

Tainion mukaan ”[h]yvin antoisa kielentutkimuksen ala näyttää olevan keskustelunanalyysi”, jota hän esittelee pisimpään. Tainion referoiman Carole Edelskyn (1981) käsityksessä keskustelu voi kehittyä joko yhden ihmisen johdolla tai monen ihmisen yhteistyössä, ja näistä jälkimmäiseen osallistuvat aktiivisesti molemmat sukupuolet. Tätä havaintoa ja sitä kautta jopa feministisen kielentutkimuksen vaikutuksia voi heijastella ainakin suomalaisen kulttuurin viime vuosikymmenten muutokseen, jossa autoritääriinen johtaminen työelämässä – johtajien ollessa useimmiten miehiä – ja opettajavetoinen oppiminen kouluissa on väistynyt yhteisöllisyyden ja inklusiivisuuden tieltä. Tuolloin kotimainen tutkimus oli kuitenkin vasta aluillaan:

Tällä hetkellä feministilingvisti Suomessa voi vain perehtyä ulkomaiseen kirjallisuuteen ja harrastaa introspektiivistä menetelmää miettiessään kielenkäyttöjen eri tapoja miehillä ja naisilla meidän oloissamme. Nytemmin kuitenkin kiinnostus naislingvistiikkaan on heräämässä, ja pian saamme eksplisiittisempiä havaintoja pohdiskelujemme tueksi.

– Liisa Tainio: *Lingvistiikkaa naisnäkökulmasta*, 2/85

Mainittuja eksplisiittisempiä havaintoja on myöhemmin tehnyt muun muassa Tainio itse (esim. L. Tainio 2001) ja 80-luvun lopulla joukko kirjoittajia Lea Laitisen toimittamassa teoksessa *Isosuinen nainen: tutkielmia naisesta ja kielestä* (1988). 1980-luvun loppupuolen kiinnostus naislingvistiikkaan piti sisällään myös metatason kiinnostuksen

sen historiaan ja synteisiin sen siihenastisista tuloksista. Tätä synteisiä ja yleiskuvaa naisten roolista suomen kielen kehityksessä ja kielentutkimuksessa rakensi esimerkiksi Laitinen (1989) osin toimittamansa teoksen artikkelien pohjalta ja Nuolijärvi (1991, 1992) seuraavan vuosikymmenen alussa.

Samassa lehdessä todettiin myös, että ”[h]allituksen esittelyssä mainitut seksistiset arvotukset saivat niin suuren suosion, että toimittajamme Juudas Porthos (n/m) on päättänyt arvottaa muutamia keskeisiä siulalaisherroja” (*Siulan miehet*, 2/85), ja loppuvuosikymmenen ajan enin osa sukupuoleen liittyvistä maininnoista olikin Siulan sisäisiä huomautuksia. Vaikka huomautusten seksistisyys oli tiedostettu, seuraavan vuoden hallituksen esittellyttä artikkelia kuvattiin sisällysluettelossa sukupuolijakaumaan viitaten: ”Naisia on Siulan hallituksessa siitä Riho tykkää” (sisällysluettelo, 1/86). Jo hallituksen valinnasta raportoitaessa Riho Grünthalin mainittiin olevan ”joukon ainoa poika” (*Siulan uudet kasvot*, 5/85). Ainoita miehiä on kommentoitu myöhemminkin, kun kokoonpano on sen mahdollistanut (eli sukupuolijakauma on ollut jotakuinkin opiskelijamassaa vastaava), kuten vuonna 1995 Lari Kotilaisen ollessa ainut mies (Annukka [Varteva]²⁷: *Siulan hallituksen esittely*, 1/95).

Numerossa 4/85 otettiin kantaa asepalvelukseen ironisella tekstillä, jossa palveluksesta tehdään miehen etuoikeus: kuntoloma, jossa pääsee eroon niin vaimosta kuin puvusta ja kravatistakin. Kuntoloman oikeutukseksi esitetään, että ”[m]iehittä ei ole sauna- ja peli-iltoja ym. päätöstentekotilaisuuksia” ja että miehen kaatuessa kaatuu ”osa valtakoneistoa”. Ironian avulla tuodaan esiin asevelvollisuusjärjestelmän sukupuolittuneisuus, mutta myös muun yhteiskunnan valtarakenteet. (Nimim. Ei nimimerkkiä: *Soraista sammallusta*).

Seuraavassa numerossa päätoimittaja Hannu Oittinen jatkoi vastaavalla, miesten valtaa kyseenalaistavalla linjalla arvioidessaan amerikkalaisen Michael Morgensternin kirjan *Kuinka naista rakastetaan* (*How to Make Love to a Woman*, 1985). Arvostelussa näkyy jo 1980-luvulla naisvaltaisen alan opiskelijoiden keskuudessa yleinen, vaikkakaan ei yksiselitteisen vallitseva asenne valtarakenteita kohtaan, ja se kuvaa samalla laajempaa yhteiskunnallista ilmapiiriä vähintään tasa-arvohakuiseksi:

Kaiken kvasitieteellisen haastatteluteknisen hölynpölyn alta loistaa kirkkaana tekijän asenne, joka sijoittaa naisen paikalleen tähän maailmankaikkeuteen ja joka asettaa miehen sinne, missä hän on aina ollutkin.

[...] Kääntäjä (ja kustantaja) on onnistunut nimen valinnassa niin hyvin, että tulosta

²⁷ Sukunimi on valistunut oletus tuon aikaisista aktiiveista.

voi jo kutsua hämäykseksi. Ja miltä kuulostaisikaan avarassa suomalaisessa kulttuuri-ilmapiiressä ”Kuinka naista rakastellaan” teoksen nimenä? Yhden sanan muuttelemine vaihtaa kirjan kohderyhmää aika tavalla.

– Hannu Oittinen: *kuinka naista rakastetaan*, 4/85

Vuoden 1985 lopuksi *Siulasissa* käsiteltiin hieman mustankin huumorin keinoin professorien sataprosenttista mieheyttä: ”Kieli heijastaa laitoksen tilaa. Harvemmin kuulee puhuttavan laitoksen professorien aviomiehistä, raskauksista puhumattakaan raiskauksista. Kyseisten ilmausten tarkoitteiden kohdalla on käsittämätön musta aukko aivan kuin ’sen toisen’ vessankin paikalla olisi, mikäli professoreille olisi oma vessa.” Tilanteen todetaan myös olevan sama kuin yliopiston 24-jäsenisessä neuvottelukunnassa, puolustusvoimissa ja kirkon ylimmässä johdossa. Jos viisi vuotta aiemmin (ks. 4.2.1) ei miesprofessoreilta haluttu tai uskallettu kysyä sukupuoliasioista, nyt tähän jakaumaan otettiin hyvin suoraan kantaa – joskin nimettömänä. Kielen sanotaan muuttuneen, kielentutkijoiden ei, ja riviopiskelija ihmettelee sekä opiskelijamassan että professorien erisuuntaista ”tasakoosteisuutta” viitaten opiskelijoiden nais- ja professorien miesvaltaisuuteen. Viittaukset samaan tilanteeseen sekä synkronisessa että diakronisessa tarkastelussa sekä ajan pysäyttämiseen – ”[t]utkimuskohde muuttuu mutta eivät tutkijat” – luo edellistä tekstiä pessimistisemmän kuvan muutoksesta. (Nimim. Ei nimimerkkiä: *Ongelmana yksipuolisuus mutta ei takapuolisuus eli professoreista*, 5/85).

Seuraavaksi kommentoitiin myös hallintohenkilökunnan sukupuolijakaumaa ja heidän puhutteluun sekä tuolloin vallinneesta että teoreettisesta²⁸ tilanteesta:

Huomio siitä että jos

suomen kielen laitoksen toimistossa työskentelisi poikia, heistä luultavasti puhuttaisiin heidän [sic] omilla nimillään – kun taas tytöt ovat aina kasvottomasti kuuluneet erityiseen sisältöluokkaan ’toimiston tytöt’ – on sen verran kiinnostava [sic], että sitä kannattaa itse kunkin huomioida.

– *Tammikuun ihmisiä*, 1/86

Professorien jakaumasta puhuttaessa peräänkuulutettu muutos oli tapahtumassa niin tieteellisten instituutioiden suhtautumisessa naistutkijoihin kuin kielitieteen suhtautumisessa sukupuoliinkin. Tästä kielii myös aiemmin mainitun Helsingin tutkijanaiset ry:n myöhemmän lakkauttamisen syy: tapahtunut tasa-arvokehitys. Toisaalta suomen kielen alalla myös jo Pentti Leinon virkaanastujaisesityksensä vuoden 1983 lopulla mainitsema ja sen myötä Johanna Laakson *Siulasissa* referoima (*Uudet*

²⁸ Teoreettisuus korostuu entisestään, jos ajatellaan kyseessä olevan tilanne, jossa toimistossa työskentelisi vain miehiä eikä yksittäisiä miehiä naisten joukossa.

professorit parhaissaan, 1/84) eläköitymisalto professorikunnassa 90-luvun puolessavälissä olisi voinut mahdollistaa sukupuolijakaumankin muutoksen, vaikka suuri osa eläköitymisistä tapahtui apulaisprofessorin viroista.

4.2.4 Kohti naistutkimuksen vakiintumista

Vuonna 1986 alkoi kausi, jolloin feminismiä tai naisten asemaa tieteessä tai maailmassa ei *Siulasissa* juurikaan käsitelty. Siihen jopa viitattiin imperfektissä aivan kuin asia olisi mennyt ohitse: ”Myös naisten vapautusliike tunnustettiin: vuonna 1981 Siulaan perustettiin feministiryhmä.” Koska Siulan historiaa käsitelleen artikkelin *Fennica – Kotikieli – Kieleke* (2/87) kirjoittanut Katarina Wartiovaara ottaa myöhemmin *Siulasissa* roolin naistutkimuksen esiintuonnissa, virkkeestä poistuu tulkinta, ettei sukupuoliasioita olisi tuolloinkin ajateltu – ne vain eivät ilmeisesti näkyneet Siulan pöytäkirjoissa ja toiminnassa. Virkkeessä voi myös nähdä opiskelijajärjestöjen ja -lehtien nopean toimijakierron; vaikka Wartiovaara oli jo Siulan puheenjohtaja (Aalto – Aaltonen – Käkälä – Rinkinen 2001: 83), hän oli keväällä 1987 myös vasta toisen vuoden opiskelija²⁹, jolle yli viiden vuoden takaiset tapahtumat ovat saattaneet olla hyvinkin etäisiä – etenkin, jos feministiryhmä ei enää ollut toiminnassa.

Vuotta myöhemmin Wartiovaara aloittikin naistutkimuksen käsittelyn. Yhdessä koko *Siulasten* vuosikertojen 1988–89 harvoista pidemmistä artikkeleista hän käsitteli naisnäkökulmaa kielitieteessä sekä edellisenä syksynä historiallis-kielitieteellisen osaston opetusohjelmaan otettua naistutkimusta. Artikkelin *Objektista subjektiksi eli mikämikä naisnäkökulma?* (2–3/88) käy läpi naistutkimuksen vaiheita ja osa-alueita, jotka Wartiovaara tuo esiin vuosikymmenen alun nimimerkkiä³⁰ objektiivisemmalla otteella: ”Naistutkimus peräänkuuluttaa tutkijan vastuuta ja etiikkaa. Sen mielestä tutkimustulokset kuuluvat myös tutkituille. Naistutkimusta tehdään siis sekä naisliikkeelle, naisille että tiedeyhteisölle.” Emansipatorisuus näkyy analyttisesti, ei julistuksena, ja Wartiovaara toteaa tasa-arvoideologisen tutkimuksen ja feministisen naistutkimuksen ottaneen edellisinä vuosina yhteen. Asiaa oli käsitelty muun muassa *Ylioppilaslehden* numerossa 9/88, jossa muutenkin tasa-arvo oli suuresti esillä lähtien lehden toimituskunnan miehisyyden tiedostaneesta pääkirjoituksesta. Naistutkimuksen

²⁹ Opiskeluvuodet mainittiin edellisen vuoden hallitusesittelyssä (*Jopen ensimmäinen – kestääkö Kivimäen ennätys?* 1/86).

³⁰ Nimim. Hermo meni pinnaan: *Nainen on maailman neekeri*, 1/82; ks. 4.2.1

tulo herätti kuohuntaa ja pohdintaa sen asemasta: kuka tutkii, miten tutkii, onko kyseessä liian tavoitteellinen tutkimus? Miestutkimuksenkin Wartiovaara mainitsee viittaamalla sosiologi Liisa Rantalaihon käsityksiin sen tarpeellisuudesta.

Kielitieteen osalta Wartiovaaran kirjoituksessa korostuu sukupuolikysymyksen moninaisuus. Lähtöoletus, että kielessä on ”pintatason alla puhdas, neutraali, universaali Kieli, jota miehet ja naiset vain käyttävät eri tavoin” johtaa erilaisiin tutkimuskysymyksiin ja lopputuloksiin kuin oletus kielen rakenteellisesta maskuliinisuudesta. Rakenteiden tai vuorovaikutuksen tutkimuksessa päädytään erilaisiin kysymyksiin ja päätelmiin kuin sosiolingvistiikassa, jossa ”joudutaan ottamaan huomioon sukupuolen lisäksi myös muita kielenulkoisia seikkoja, jotka muodostavat yhteiskunnallisen sukupuolen, genderin.” Tämänkin kirjoituksen taustateesi on yhtä lailla vinoutuneiden valtarakenteiden vastainen kuin aiempien: ”Lopulta naisnäkökulma tarjoaa aiheen pohtia myös kielitieteen (ja tietysti fennistiikan) patriarkaalisuutta sekä sen ilmenemismuotoja.” Kielitiede on Wartiovaaran mukaan muun muassa 1960-luvulla ja sen jälkeen tapahtuneiden muiden, suurien paradigmanvaihdosten takia jäänyt jälkeen naisnäkökulman ottamisessa esiin.³¹

Wartiovaaran kirjoitus sijoittuu aikaan, jota on kutsuttu yhdeksi naisopiskelijoiden toiminnan aaltoliikkeen huipuksi, kun eri ylioppilaskunnissa (ainakin Turun, Tampereen, Helsingin ja Jyväskylän yliopistoissa) ja lopulta Suomen ylioppilaskuntien liitossa perustettiin naisryhmiä, joiden tavoitteena oli nimenomaan naistutkimuksen oppiaineen perustaminen. Eri kaupungeissa oppiaineesta tuli eri tavalla painottunut, esimerkiksi Helsingin yliopistossa humanistisempi ja Turun yliopistossa enemmän yhteiskuntatieteellinen. (Juvonen 2010: 270–271; Lempiäinen 2010: 275–276).

Samassa vuoden 1988 kaksoisnumerossa Wartiovaaran artikkelin kanssa kysytään 32:lta suomen kielen laitoksen henkilökunnan jäseneltä – joista 23 tehtävään katsomatta naisia – muiden asioiden muassa heidän mies- ja naisihanteitaan. Monet tyytyvät vastaamaan yksittäisiä ihmisiä omasta puolisosta Jeesukseen, mutta sukupuolikäsityksistä kertovia vastauksiakin on: vahtimestari Sirkka Hakkaraiselle mies on ”vanha harmaapää” ja nainen ”kaunis missityyppi”; tuntiopettaja Satu Saarinen ja kirjastosihteeri Anna-Liisa (Annukka) Kristiansson-Seppälä toteavat, etteivät ihaile miehiä, ja professoriksi tituleerattavan Auli Hakulisen vastauskin tuo jälleen esiin

³¹ Laajemmassa perspektiivissä olisi kiintoisaa tietää, näkyykö eri alojen välillä yhteys naistutkijoiden ja etenkin -professorien määrän ja naistutkimuksen kehityksen välillä: voiko olla niin, että kielitiede on tullut jäljessä molemmissa?

feminismin: ”Naiset on jo sitä.” (*Laitoksen omakuva*, 2–3/88).

4.3 1990-luku: tasa-arvoretoriikkaa ja kehitystä kohti sukupuolentutkimusta

4.3.1 Tasa-arvoa tuodaan yliopistomaailmaan

Vuonna 1982 *Siulasissa* oli nimimerkin takaa todettu, että nainen on ”semanttisesti määriteltävissä ainoastaan negatiivisesti”. Tähän palaa kahdeksan vuotta myöhemmin Matti Räsänen³² käsitellessään *juorun* semantiikkaa ja juoruilua diskurssina:

Suuren haitan juoru-käsitteen käyttökelpoisuudelle asettavat juoruiluun liittyvät vahvat sukupuolikohtaiset stereotypiat. Jo sanakirjamääritelmät nimittäin esittivät juorun nimenomaan naisten keskinäiseksi puheeksi.

Juoru sopiikin malliesimerkiksi kulttuurisen logiikan kummallisuudesta: samanlainen toiminta tulkitaan hyväksyttäväksi tai paheksuttavaksi tekijän sukupuolen perusteella. Miehiin juttelulle ei hevin anneta pejoratiivista juoruilunimikettä, vaikka miehet välittävät arkipuheessa ymmärretyin juorun kaltaista informaatiota.

– M.R-nen: *Juoru – akkain löpinää vai poikain puhetta?* 2/90

Juoruilu olikin yksi jo tuolloin tutkittu sukupuolitettu kielenkäyttötapa. *Isosuisessa naisessa* sitä käsitellään kahdessakin artikkelissa, joista Pöysä (1988) on myös *Siulasten* tekstin lähdeluettelossa, juoruja eri näkökulmista viitaten paitsi folkloristiikkaan ja omiin aiempiin teksteihinsä myös ulkomaiseen lingvistiikkaan. Kuten Räsänen mainitsee, juoruilu on katsottu sanakirja-artikkeleita³³ myöten naisten toiminnaksi. Pöysän käsittelyssä se liittyykin naisten työpaikkakulttuuriin, mutta Hakulinen (1988) käsittelee juoruilua toimintana nimenomaan miesten välisin esimerkein.

Yleisesti ottaen vuosituhaten viimeiselle vuosikymmenelle siirryttäessä sukupuolikysymyksistä kirjoitetut artikkelit *Siulasissa* neutraalistuivat hetkeksi jatkona 1980-luvun lopun kehitykselle, jossa naistutkimus ja tasa-arvoasioista keskustelu vakiintui yliopistossa ja yhteiskunnassa. Samaan aikaan yliopistoille tuli ohjeistus tasa-arvosuunnitelmien tekemisestä. *Siulaset* raportoi, että tasa-arvoaltuutetun mielestä mm. ”oppimateriaalia olisi kehitettävä tasa-arvo lähtökohtana”, minkä myötä esimerkiksi ”entistä useampi naisen kirjoittama teos pääsisi kurssikirjaksi asti.” (*Tasa-arvoasias*, 5/90).

³² Nimimerkki M.R-nen lienee ollut aikalaishenkilöille läpinäkyvä, mutta tähän tarkoitukseen henkilöys on varmistanut Räsänen itse sähköpostitse 13.9.2019. Räsänen oli tehnyt aiheesta myös proseminaariryön.

³³ Esim. *juoruakka*, joka *juoruämmän* ohella löytyy vielä nykyäänkin Kielitoimiston sanakirjasta.

Siulaset toi myös esiin Siulan arvostuksen ”työstä, jonka [suomen kielen] laitos on tehnyt naistutkimuksen opintokokonaisuuden suunnittelussa ja kehittämisessä”, vaikkakin siitä kirjoitettiin ivallisella otteella. Tekstin formaatti perustuu Siulan HYYlle lähettämään esitykseen, jossa pyydetään huomioimaan suomen kielen laitos valittaessa vuoden laitosta 1990: esitys julkaistiin sellaisenaan, mutta alleviivauksin ja marginaalikommentein. Kommentti siihen, että naistutkimuksen ”[a]lkutaipaleella” laitoksen toimisto hoiti sen hallinnollisia asioita, on lyhyesti kysymys: ”Ja sitten sovinismi nosti päänsä?!” (*Hallitus on taas kähminyt rivijäsentensä selkien takana*, 5/90).

Seuraavassa numerossa kirjoitettiin enemmän naistutkimuksesta ja siitä, kuinka fennistit siihen vaikuttivat:

Viime kesäkuun 7. päivänä oli Helsingin Sanomissa pieni uutinen: Helsingin yliopisto saa naistutkimusyksikön. Uutinen oli viikon myöhässä, sillä pieni konsistori oli tehnyt yksimielisen periaatepäätöksen Kristiina-instituutin perustamisesta jo edellisessä kokouksessaan – vastoin kaikkia odotuksia.

– Pia Purra: *Huone ja puhelin, koti naistutkimukselle*, 1/91

Helsingin yliopistoon oli perustettu Suomen kolmas naistutkimusyksikkö, Kristiina-instituutti, jonka vastuullisena johtajana toimi ”vastanimitetty Suomen ensimmäinen suomen kielen naisprofessori” Auli Hakulinen. Purran artikkeli käy ensin läpi naisliikkeen ja naistutkimuksen kolmivaiheista kehitystä, kuten aiemmatkin (Tainion ja Wartiovaaran) tekstit aiheesta. Kielitieteen osalta se kommentoi kriittisesti sekä menneisyyttä – ”[r]adikaaleimmat olivat sitä mieltä, että kieli patriarkaalisena rakennelmana on tyystin keltoton naisten käyttöön”³⁴ – että nykyisyyttään: ”Nykyisin lingvististä naistutkimuskirjallisuutta on paljon, mutta viime vuosina ei ole ilmestynyt mitään kovin mullistavaa. Helsingin yliopiston Suomen kielen laitosta ei voi ainakaan naistutkimuksen osalta pitää jälkijättöisenä.” Kirjoittaja oli syksyllä 1989 Hakulisen tutkimusavustajana päätyntä koordinoimaan naistutkimuksen opintokokonaisuuden käytännön asioita ja toimi kirjoitushetkellä tuon kokonaisuuden amanuenssina. Hänen näkökulmastaan feministinen kielentutkimus ei ollut tieteenalana kehittynyt rakenteiden kehittyessä ympärillä ja feminismin vakiinnuttaessa asemaansa tasa-arvoasiana naisliikkeen sijaan.

Purra kertoo artikkelissa hallinnollisesta prosessista, joka johti yliopiston naistutkimusyksikkö Kristiina-instituutin perustamiseen – ja perustamiseen nimenomaan osaksi historiallis-kielitieteellistä osastoa. Katarina Wartiovaara pohti aiemmassa

³⁴ Lainaus ei viittaa kielentutkijoihin vaan naisliikkeen alkuaikoihin yleisemmin.

kirjoituksessaan (*Objektista subjektiksi eli mikämikä naisnäkökulma?* 2–3/88) naistutkimusta aiempia tekstejä objektiivisemmin, mutta otti esiin myös kysymyksen, onko naistutkimus tiedettä vai politiikkaa. Purra kommentoi vielä vähemmän niitä debatteja³⁵, joita naistutkimuksesta on käyty, vaikka sanookin instituutin perustamisen sisältäneen myös ”välillä lievästi epätoivoisen byrokraattisen kamppailun”.

Auli Hakulinen oli *Siulasissa* sukupuolikysymyksen osalta näkyvä hahmo koko 1980-luvun eikä jäänyt paitsioon vuosikymmenen vaihduttuakaan. Hakulisen rooli naistutkimuksessa mainitaan myös hänen professoriesittelyssään: ”Naistutkimuksesta kirjoitetuissa artikkelikokoelmissa hän on ainakin taustatukena ja useimmiten myös mukana kirjoituksillaan.” (Tiina Salonen: *Auli Hakulinen*, 3/91). Hakulinen itse kirjoitti vuoden 1990 kesällä *Helsingin Sanomiin* tekstin, jossa ilmaisi toisin sanoen *Siulasissa* vuosikymmentä aiemmin (ks. 4.2.2) mainitsemansa yhdistelmän akateemiseen uraansa vaikuttaneita koulukuntakiistoja ja naisiin kohdistuvaa suhtautumista: ”Vuosikymmenet ovat nyt rakentaneet minulle kyyniset kiikarit, joiden avulla näen kirkkaammin tuolloisen asetelman: pyhäpuvussa liihotteleva tyttö, joka haluaa oppia ja ymmärtää jotakin muuta kuin sen mitä normaalitieteen säyseään palapeliin sitoutuneet sedät olivat valmiita hyväksymään tieteeksi.” (Hakulinen 1990). Myöhemmin Hakulisen ansioksi on luettu myös nimenomaan naisten kannustaminen tieteen ja tutkimuksen pariin (Kalliokoski – Sorjonen 2001: 137).

4.3.2 Vastavetoja ja miesnäkökulmaa

Numerossa 2/91 julkaistiin uudenlainen teksti, joka on aineistossa yksiselitteisin esimerkki tekstistä, joka käytännössä vaatii julkaisukanavakseen *Siulasten* kaltaisen tietyn alan opiskelijalehden. Anonyyminä julkaistu *Heiska ja Reiska – edesmenneet fennistit* on viisisivuinen, 185 riviä pitkä litteraatti, jossa kaksi kuollutta opiskelijaa keskustelelee odotellessaan pääsyä kiirastuleen. Se siis yhdistää spesifisti kielitieteellisen formaatin täysin toisenlaiseen sisältöön. Litteraatin henkilöt kommentoivat fiktion keinoin aikansa sukupuolikeskustelua sanankääntein, jotka kärjekkyydellään luovat tekstiin ei feminismi- vaan sovinnisminvastaisen sävyn:

³⁵ Vuonna 1990 uutisoitiin muun muassa Kristiina-instituutin johtosääntöesityksen *esimies*-nimityksestä (HS 1990a, 1990b), ja yliopiston hallintouudistuskustelun yhteydessä HYYn yliopistosihteerin mainitsi naistutkimuksen esimerkkinä alasta, joka arvostelee tiedeyhteisöä itseään ja jolle on siten vaikea saada rahoitusta yliopiston hierarkkisen hallintomallin vuoksi (Ruotsalainen 1990). Tämä on luettavissa paitsi professorivallan vastustukseksi yleensä, myös kommentiksi professorien sukupuolijakaumaan.

- R: nii. ((1.5)) mut+et kyl mä sillon olin sitte seminaari-
vaiheess+ihan järkyttynyj jo lopuks, (.) kun+ei ne siäl
ymmärtäny mua ollenkan+et,
((0.6))
- H: aha, (.) nyt mä muistanki sähäm puhuit siitä kerraj jo.
(.) sähäm meinasit tehdä tutkielmaa tosta, ((1.0)) tosta
sen, ((2.0)) mikä se ny oli se ämmä se (.) se yksinker-
taner raukka se, ((2.1)) se noin se,
((1.2))
- R: se Marianne Lakseeni joo, (.) mä oisin tutkinus sen kie-
lenkäytössä ilmeneviä akressioita ku se puhuu miähistä,
((1.6)) Lakseenin akressiot ja niitten lingvistiset sik-
naalit eiks olluh hyvä aihe mitä?
- H: tosi hyvä. ((2.1)) ja se toinenkim mitä sä mietit sillon
samaa aikaan. ((1.4)) sähän aattelit kans tutkia Lenita
Airiston typeryyden merkkejä teeveekeskustelussa tai jo-
tain sinneppäin, ((0.7)) eiks nii?
((1.7))
- R: joo. (.) eikä ne yhtän tykänny siälä vaikkem mä tajuu et
miksei.
[...]
- H: mut mitäs mieltä muuten oot, ((1.2)) ((avaa tonikin)) mi-
täs mieltä oot tosta sovinismista?
((2.0))
- R: et se on tauti jota esiintyy miehillä mut varsinkin tie-
tyillä naisilla. et, (.) et noin. ((1.2)) mut et miten se
tähäl liittyy?
- H: ei sen kummemmin kuin feministit ja muut traumaatikot, (.)
((0.9))
- R: joten parasta sulkea tonikki. ((3.3)) ((sulkevat sen))

Katkelmassa mainittu Marianne Laxén oli TANEn tutkija, joka oli vuotta aiemmin kohun keskellä tuotuaan julkisuuteen saamansa niin sanotun kikkelikortin. Lainauksen Reiska ei tehnyt hänestä tutkielmaa, mutta *Siulasiin* aiemmin kirjoittanut Katarina Wartiovaara käsitteli tapausta omassa gradussaan. Wartiovaaran tutkielma on päivätty maaliskuulle 1991 (Wartiovaara 1991), samoilta hetkille jo. tekstin sisältäneen *Siulasten* numeron julkaisun kanssa. Lenita Airiston tekemiä haastatteluja taas oli jo tuolloin tarkastellut Hakulinen (1991), joka palasi aiheeseen myöhemminkin (Hakulinen 1993). Hakulisen näkökulma ei toki ollut Airiston typeryydessä, kuten Reiskalla olisi ollut, mutta litteraatin aihevalinnat kertovat kirjoittajan tai kirjoittajien³⁶ seuranneen aktiivisesti sekä sukupuolikeskustelua että keskusteluntutkimuksen kenttää.

Teksti huomioi, että Reiskan aiheet eivät sopineet tuon aikaisen suomen kielen laitoksen tutkittaviksi. Reiskan mukaan ”ei siälä [laitoksella] sit enää kukaan täysjärkinev viihdy eikä jää” ja feministit ovat traumaatikkoja. Toisaalta teksti on myös humoristinen

³⁶ Tekstin tekijää tai tekijöitä on tätä tutkielmaa varten selvittänyt myös tuolloinen päätoimittaja Ale Toijonen, mutta kukaan tavoitelluista aikalaisista ei sitä muistanut.

sekä aiheeltaan että sisällöltään; toinen hahmoista on kuollut nauruun ajatellessaan oman gradunsa aihetta. Laitoksen tilan kommentoinnissa on samanlaista ivallista sävyä kuin aiemmin *Siulasten* käsitellessä Siulan hallituksen tekemää vuoden laitos -esitystä (*Hallitus on taas kähminyt rivijäsentensä selkien takana*, 5/90). Sovinismikin mainitaan molemmissa teksteissä, mutta aiemmassa siihen suhtaudutaan selkeän negatiivisesti. Kontekstissa vaikuttaa siltä, että fiktiivinen litteraatti Heiskasta ja Reiskasta on myös asenteiltaan fiktiivinen, eräänlaista ”äijästereotypiaa” toistava ja siten siis enemmän sovinisteja kuin feministejä kommentoiva. Sen asenne on siis toinen kuin vuosikymmentä aiemman *Mies, uhanalainen eläin* (Kulttuurishakali, 3/82) – tai sitten stereotypioita viljelevä huumori samoista asenteellisista lähtökohdista oli muuttunut niin, että oli tarve tuoda tausta selvemmin esiin.

Vaikka pitkänä litteraattina *Heiska ja Reiska* oli ainutlaatuinen, fiktiivisiä litteraatteja käytettiin muuallakin. Keväällä 1992 ne olivat osana nauruaiheista kysymysvastauspalsta, joka myös hyödynsi sukupuolistereotypioita. Ensimmäisessä kysymyksessä lausuma ”SÄ OOT KYLLÄ YKS VITUN HUORA KOKO ÄMMÄ:::” on aiheuttanut ”kysyjän” vaimossa epätoivotun reaktion ja ”vastaaja” kehottaa kehystämään sen – ”[e]rityisesti kaikki rumat ja kauhean loukkaavat sanat” – naurulla: ”S(h)ä o(h)o(h)t k(h)yllä y(h)ks v(h)itun h(h)u(h)o(h)r(h)a...” Vastaaja kommentoi vielä lopuksi käsitystä naisten huonommasta huumorintajusta ja toteaa, että mikäli vaimo on feministi, ”hänellä ei varmastikaan ole huumorintajua”. Vastaavasti toisessa esimerkissä kysyjä olettaa, ettei hänen jutuillensa naureta, koska hän on nainen. Vastaaja, nimimerkki tri Tannen kieltä ja sukupuolta tutkineen Deborah Tannenin mukaan, kehottaa häntä nauramaan itse vitsinsä jälkeen ja kenties jo ennen kuin lopettaa vitsin sanaan *pillu*, koska ”miehet eivät odota naisten puhuvan tuhmia” tai jos odottavat, niin ”odottavat samalla jotain muutakin”. (*Tri Tannen lingvistiikan periferiassa – NAURUN PAIKKA??!* 2/92). Tässäkin tekstissä toistuu kuvio, jossa myös naisista tehtävät stereotypiat oikeastaan osoitetaan pilkaksi miesten suuntaan. Käsitystä vahvistavat naisen vitsin kiusaantuneiden kuulijoiden maskuliiniset (lempi)nimet: Kake ja Pera.

Tosimaailman puolella *Siulasissa* pyöri 90-luvulla juttusarja, jossa suomen kielen laitoksen henkilöstö, enimmäkseen tutkijat, kertoivat omin sanoin itsestään ja työstään. Tässä sarjassa sukupuolikysymyksiä kommentoivat sittemmin professoreiksi päätyneet Tiina Onikki (*Olen sijainen*, 2/92) ja Lea Laitinen (*Olen assistentti*, 3/92). Onikki spekuloi sillä, ovatko hänen tapansa suhtautua uraan ja tutkimukseen naispiirteitä, kun taas Laitinen puhuu laitoksen naisistumisesta, joka *Siulasten* sivuilta olikin jossain määrin

kadonnut. Oltuaan kymmenen vuotta poissa laitokselta Laitinen oli palannut ja todennut inspiroivaksi tilanteen, jossa sinne oli ”syntynyt sankka jatko-opiskelijoiden joukko, joka näytti tyrmäävän nuorelta, lahjakkaalta ja uutta luovalta – ja vahvasti naispuoliselta.” Laitoksen liepeillä toimi myös (Helsingin) tutkijanaisten luku- ja keskustelupiiri, jonka avustuksella Laitinen päätyi pitämään naistutkimuksen praktikumia. Löyhästi määritellyssä sarjassa esiintyi 18 henkilöstön jäsentä, joista vain yksi oli mies; sarja ei käsitellyt professoreja tai apulaisprofessoreja vaan etenkin alkuun enimmäkseen assistentteja.

Aiemmista fennistinaisista mainittiin *Siulasissa* 3/92 Eeva Lindén elämäänsä (ks. 3.1.1) heijastuvalla tavalla: jälleen ainoana naisena miehisessä joukossa. Horoskooppimerkkeihin liitetyissä kuuluisien henkilöiden listauksissa mainitaan muuten pelkkiä miehiä, kuten Elias Lönnrot, Wilhelm von Humboldt ja Mikko Korhonen. (Malla E. Migia: *Tähdet kertovat – mitä suomen kielen opiskelijasta tulee isona?*).

Vuosi 1993 alkoi tuoreen päätoimittajan pääkirjoituksella, joka on ironisuudessaankin aineiston suurin lehden linjasta kertova kannanotto:

Viime aikoina ovat useat yliopiston johtopaikat, kuten rehtorin vakanssi, Ylioppilaslehti ja HYY:n hallitus, päätyneet reservin upseerien käsiin. Nyt näin on käynyt myös aikaisemmin vasemmistolaisten homoradikaalienkin äänenkannattajana tunnetulle Siulasille. Ja hyvä niin.

Lehden linjaukseen tullaan luonnollisesti tekemään muutoksia. Toissijaiset aiheet, kuten sukupuolten väliset suhteet, seksuaalisten vähemmistöjen asema, suomen kielen laitoksen tapahtumat ja nuoriso”kulttuuri” saavat väistyä tärkeämpien asioiden tieltä. Tästedes Siulaset tulee tarkkailemaan konsistorin tekemiä päätöksiä, hallituksen talouspolitiikkaa, yleisurheilua ja Kansallisten Ylioppilaiden saunailtoja. Jottei lehdestä tule liian asiapitoinen, pyrimme mahdollittamaan lehteen myös kulttuuria. Niinpä seuraava numero sisältääkin suuren yleisurheilulitteen.

Tai ehkei nyt sentään... [...]

Koska päätoimittaja kuitenkin loppujen lopuksi vastaa lehden linjasta, on lopullinen julkaisukynnyskin päätoimittajan korvien välissä. Linjasta voi toki tulla keskustelemaan. Pihalle, paljain nyrkein.

– Kimmo Svinhufvud, reservin vänrikki: *Uusi aika*, 1/93

Katkelmasta poistetussa osuudessa Svinhufvud kertoo, että tosiasiassa Siulasten linja on edellisenä vuonna ollut hyvä eikä suuria muutoksia ole tulossa, vaikka toimituskunta vaihtuukin, ja toteaa itse kirjoittamisen parhaaksi tavaksi vaikuttaa lehden sisältöön. Hän siis purkaa tekstin alun stereotyyppiä – reservin upseeriuden, oikeistolaisuuden ja heterouden (tarkemmin ottaen heteromieheyden) yhdistämisen – itse, ilman että tulkinta jää lukijalle. Tulkinta olisi kuitenkin helppo tehdä, sillä jo samassa lehdessä Svinhufvud

käsittelee niin nuorisokulttuuria artikkelissa Pelle Miljoonasta kuin sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöasioita miestutkimuskokonaisuudessa, jossa haastatellaan myös laitoksen työntekijöitä. Miestutkimus sai nyt hieman laajempaa huomiota *Siulassa* tultuaan mainituksi ensi kertaa Katarina Wartiovaaran artikkelissa viisi vuotta aiemmin. Tutkimusalana se ei sinänsä ollut uusi asia, vaan esimerkiksi Pia Purran vuonna 1991 lähteenä käyttämä Saarinen (1986: 17) sijoittaa sen synnyn 1970- ja 1980-lukujen vaihteeseen.

Miestutkimuskokonaisuuden aloittava Siulan miestiedostusryhmän³⁷ teksti *Miestutkimusta?* pohjustaa Kimmo Svinhufvudin ja Markku Haakanan pohdintoja miestutkimusta koskevilla kysymyksillä – ”Mitä se on? Kuka sitä tekee? Tekeekö sitä kukaan? Miksi sitä ylipäätään pitäisi tehdä?” – sekä viittaamalla *Naistutkimus* – *Kvinnoforskning* -lehden numeroon 2/92. Omilla nimillään kirjoittavat tulevat tutkijat käsittelevät asiaa omista näkökulmistaan.

Svinhufvud perustelee miestutkimusta kiinnostuksellaan naistutkimukseen ja sillä, että vaikka asenteet ovat muuttuneet, naisten asema käytännössä ei ole parantunut, ja tuota asemaa voidaan parantaa myös miestutkimuksella. Hänen näkemyksensä siitä, ettei naisten asema ollut parantunut, on sekä subjektiivinen että synkroninen ja monin paikoin jälkikäteen todettavissa vääräksi (esim. naisten lisääntyminen yliopistoilla). Kun ajatellaan esimerkiksi Lea Laitisen kirjoitusta edellisenä vuonna ja Helsingin tutkijanaisten lakkauttamista 1990-luvun alussa nimenomaan tapahtuneen tasa-arvokehityksen vuoksi, käsitys näyttää olevan erilainen kuin naistutkijoilla/tutkijanaisilla itsellään. Svinhufvud myös kritisoi osaa naistutkimuksesta stereotypisoinnista, kuten myös emansipatorista miestutkimusta, joka ”on kuitenkin pikemminkin perinteisiä arvoja ja roolimalleja ylläpitävää, kuin niitä rakentavasti kehittävää.”

Myös Haakana lähtee liikkeelle omasta ajatusmaailmastaan, mutta Svinhufvudista poiketen käsittelee identiteettiä, ei kiinnostuksensa kohteita:

Olen mies, mutta tunnen olevani erilainen mies kuin suurin osa miehistä, joihin arjessa törmään. Miehinen kokemusmaailma on minulle suurelta osin mysteeri. Jorma Sipilän ”Mitä on miestutkimus?” -artikkelin mukaan yksi niistä syistä, miksi miestutkimus miehiä kiehtoo on nimenomaan se pohdinta, joka syntyy kun mies huomaa, että heteroseksuaalisuus ei sovi hänelle, vaikka ympäristö sitä hegemonisesti edellyttääkin.

– Markku Haakana: *Sanasta miestä?* 1/93

³⁷ Markku Haakanan sähköpostitse 5.3.2020 kertoman tiedon mukaan miestiedostusryhmän muodostivat hän itse, Kimmo Svinhufvud sekä Mia Halonen.

Omaan seksuaalisuuteensa Haakana on viitannut *Siulasissa* aiemminkin ainakin Tom of Finland -aiheisessa tekstissä *fiktiivinen keskustelu joka keskittyy olennaiseen* (1/92) ja epäsuorasti edellisen numeron *Peniskasvatusta isoille ja pienille* -artikkelissa (5/92), mutta tässä se yhdistyy suoraan tieteen ja tutkimuksen tekemiseen. Artikkelit tuo esiin sitä opiskelijalehden ja tieteen rajapintaa, jossa *Siulaset* kirjoittajineen elää, ja samalla erittelee motivaatioita erilaisille tieteellisille pohdinnoille sekä ilmentää opiskelijalehden mahdollisuutta käsitellä asioita ja etenkin tutkimuksen ja tutkijoiden motiiveja henkilökohtaisemmin kuin formaalissa tiedejulkaisussa voitaisiin tehdä. Kun Haakana kirjoittaa kommunikaation vaikeudesta miesseurassa, sitä voi pitää viittauksena tietoisuuteen siitä, että toimii naisvaltaisessa ympäristössä.

Henkilökohtaisista asioista Haakana siirtyy käsittelemään Deborah Tannenin *genderflect*-käsitettä ja sosiaaliseen sukupuoleen sidottua kieltä sekä kommentoimaan kielentutkimuksen tapaa käsitellä miehen ja naisen kielen eroja: ”[...]kohosteiseksi näissä tutkimuksissa on loppujen lopuksi noussut nimenomaan naisen kieli. Syynä tähän on ollut se, että suuri osa tuosta tutkimuksesta on syntynyt nimenomaan naistutkimuksen piirissä.” Naistutkimuksessa on otettu nainen subjektiksi sillä oletuksella, että perinteisesti mies on ollut subjektina. Haakanan mielestä miestutkimusta tarvitaan, koska käytännössä mies on ollut subjekti vain siitä oletuksesta, että edustaisi ihmistä keskimäärin, ei niinkään eksplisiittisesti miehenä, jonka kielenkäyttöä esimerkiksi toisten miesten kanssa tutkitaan.

Tekstin lopuksi Haakana toteaa, että naistutkimuksessa ”tausta-ajatukset ovat loppujen lopuksi hyvin patriarkaaliset ja heteroseksuaaliset.” Vaikka on olemassa yleinen käsitys miestutkimuksesta naistutkimuksen vastavoimana ja heteronormatiivisena miesasialiikkeenä, *Siulasissa* aiheen ensimmäinen käsittely heijastelee queer-tutkimuksenkin syntyä. Haakana peräänkuuluttaa myös miesten nostamista tietoisesti tutkimusaiheeksi sen sijaan, että oikeastaan tutkitaan naisia, vaikka näkyvä tutkimuskohde onkin mies. Hän ei nosta esiin nimenomaan homomiesten puhetta, mutta esimerkiksi homo- ja heteromiesten seksuaalislangin vertailun (Valo 2007) ja homomiesten puhetta koskevia käsityksiä ja asenteita tutkivien opinnäytteiden (Surkka 2016, Lindeman 2017) voi osin katsoa vastaavan myös tekstissä esitettyyn kysymykseen siitä, miten miehet puhuvat toisilleen. Toisaalta on myös tutkittu erilaisia tapoja puhua mieheydestä miesten kesken (Sallinen 2019).

Kokonaisuuden viimeisenä osana haastatellaan neljää suomen kielen laitoksen

tutkijaa³⁸, joilta kysytään, onko miestutkimus tarpeellista ja miten miestutkimusta voisi tehdä kielitieteessä. Toisin kuin kymmenen vuotta aiemmassa professorihaastattelussa (ks. 4.2.2), sukupuoliasioista kysytään nyt myös miehiltä. Näkökulmia on monia; apulaisprofessori Matti Larjavaara toteaa, että ”mies on useimmissa yhteiskunnissa pahemmin kaikenlaisten pakkojen vanki kuin nainen” ja miestutkimuksella voidaan ”mies vapauttaa olemaan ihminen”, kun taas Sara Routarinteen mielestä ”näyttäisi siltä, että mitäpä muuta valtaosa tutkimuksesta on kuin miestutkimusta” ja miestutkimus ”on tarpeellista sen osoittamisessa, miten miehet ovat heijastaneet itsensä kuvaksi ihmisestä”, vaikkakin se ”voi myös purkaa miehen olemuksesta ja roolista tiettyjä yleistyksiä ja sukupuolistereotypioita”.

Yhteistä haastatelluille on enimmäkseen käsitys miestutkimuksen tarpeellisuudesta. Olisi mielenkiintoista tietää, ovatko tutkijoiden käsitykset pysyneet samoina naistutkimuksen kehittyessä vähitellen sukupuolentutkimukseksi ja miestutkimuksen vakiintuessa sen osaksi. Auli Hakulinen kommentoi miestutkimusta kielitieteeseen ”varmaan” syntyvän sopivien tekijöiden löytyessä, sillä aiheita olisi: ”vaikkapa fennistiikan kukkotappelut, suomen kielen tutkimuksen isänmaallinen paradigma, mieslingvistiikan koodikeskeisyys tai miksi miehet ovat jäämässä vähemmistöön fennistiikassa...” Muutamia oppihistorian kukkotappeluita – neutraalimmin ilmaistuna tutkijoiden välisiä suhteita – on sittemmin tutkittu³⁹, mutta kyse ei suoranaisesti ole ollut miestutkimuksesta vaan nimenomaan siitä, että tutkija tai professori on ollut ajalle tyypillisesti mies ja tappelut on siten käyty miesten kesken. Tässäkään tutkielmassa en yritä löytää vastausta kysymykseen, miksi miehet ovat jäämässä tai jääneet vähemmistöön vaan yksinkertaisesti dokumentoin muutosta. Miestutkimus fennistiikassa on kuitenkin tullut myöhemmin esiin, näkyvimmin vuosikymmenen lopulla ilmestyneessä *Tuppisuinen mies* -teoksessa (Heikkinen – Mantila – Varis 1998).

Kielitieteellinen naistutkimus oli vuonna 1993 esillä, kun Auli Hakulinen ja Lea Laitinen yhdessä päätoimittivat *Naistutkimus – Kvinnoforskning* -lehteä. Lehden vuoden ensimmäinen numero arvosteltiin *Siulassissa*, vaikka lehden näkökulma ei kielitieteeseen keskittynytkään; tuossa vaiheessa kuitenkin tiedettiin, että lehti 4/93 tulee olemaan

³⁸ Professori Auli Hakulinen, yliassistentti Jyrki Kalliokoski, apulaisprofessori Matti Larjavaara ja vs. assistentti Sara Routarinne.

³⁹ Ainakin Karlsson (2000) E. N. Setälän lauseoppiin liittyvistä ja muista kiistoista, Karhuaho (2007) Lauri Kettusen ja Martti Rapolan suhteesta Setälään ja toisinsa ja Hamunen (2016) Ahti Rytkösen väitöskirjakäsittelystä ja siihen liittyen Lauri Hakulisen, Lauri Kettusen, Aarni Penttilän ja Martti Rapolan suhteista.

kieleen ja kielentutkimukseen keskittyvä numero. Onkin tulkittava, että *Naistutkimusta* kehuva arvostelu pyrkii myös tuomaan näkyvyyttä toisaalla lehdessä olevalle kielinumeron kirjoituskutsulle. Arvostelussa näkyy myös kirjoittajan epäilevä asenne, josta hän on itsekin hyvin tietoinen ja jonka hän toi esiin jo edellisessä numerossa: ”Sirkka Lehtosen, helsinkiläisen eläkeläisen puheenvuoro *Mitä feminismi ja naistutkimus merkitsevät minulle?* valaa kuitenkin uskoa siihen, että naistutkimus ei sittenkään ole sulkenut itseään pienen piirin akateemiseksi harrastukseksi, vaan sillä on myös kosketuskohtia todelliseen elämään.” (Kimmo Svinhufvud: *Naistutkimus – Kvinnoforskning 1/1993, 2/93*). Svinhufvud toistaa epäilyksiään naistutkimusta kohtaan, vaikka jo edellisessä numerossa eksplikoi halunsa naisten aseman parantamiseen. Vastaavia suoria epäilyksiä ei naiskirjoittajien teksteissä *Siulasissa* ole ollut, vaan tekstit ovat käsitelleet epäilyksiä metatasolla, tutkimusalan sisäisenä ja osin ulkoisesta kritiikistä kumpuavana asiana. Henkilökohtaisuus on vahvemmin läsnä miesten teksteissä, kun sekä Svinhufvud että Haakana kirjoittavat ensimmäisessä persoonassa ja omista kokemuksistaan, kun taas naisten (Tainio, Wartiovaara, Purra) tekstit ovat keskittyneet naisten asemaan yleisesti ja naistutkimukseen tieteenalana. Henkilökohtaiset käsitykset on niissä myös sidottu ryhmään – naisiin yhdessä.

4.3.3 Keskustelu hiipuu

Naistutkimus-artikkelin jälkeen sukupuolikysymysten käsittely *Siulasissa* näyttää vähentyneen etenkin asiateksteissä. Syystä tai toisesta esimerkiksi mainittuun *Naistutkimuksen* kielitiedenumeroon ei palattu; kyseinen lehti tosin ilmestyi vuoden lopussa niin, ettei enää ehtinyt sukupuolentutkimuksellisia aiheita käsitelleen päätoimittaja Svinhufvudin kaudelle. Vuonna 1995 lehdessä julkaistiin *Miesten puolesta* -sarjaa, jonka ensimmäinen palsta oli allekirjoitettu nimimerkillä Pitäkää sovinistina tai minä haluate. Toistuviin sukupuolistereotypioihin perustuvien riitelyn alkeiden opetusta perusteltiin palstalla sillä, että ”poikia löytyy Siulan piiristä vain avuton kourallinen” ja ”[t]asa-arvon nimissä on todettava, että naisetkin tulisi joskus asettaa ”ikävään valoon”.” Sarjasta ilmestyi neljä osaa, joissa korostetun provosoivaan tyyliin muun muassa muisteltiin Puolustusvoimia viimeisenä paikkana elää ilman naisia ja puhuttiin päälle painavasta emäntävallasta.

Ilmeisesti fennistiikan naisistuminen oli saavuttanut pisteen, jossa *Siulasten* kirjoittajat eivät nähneet olennaiseksi ajaa naisten asiaa erikseen. Samaan aikaan

muutamia vuosia kestänyt⁴⁰ tutkijoista kertova juttusarja oli hyvin naisvoittoinen. Assistentti Vesa Koivisto oli ainut mies lähinnä assistentteihin ja lehtoreihin keskittyneessä sarjassa. Naisten asema kuitenkin pysyi ajatuksissa ja esiintyi taas vuonna 1997 muutamissa teksteissä. Lehdessä esimerkiksi nostettiin esiin kevään 1997 uutuuskirjoja, joiden yhteydessä naisten asema mainittiin:

Erityismaininta suotakoon Fred Karlssonin teokselle *Yleinen kielitiede Suomessa kautta aikojen*. [...] Päivänpolttavuutensa se saa toimituskunnan mielestä etenkin niistä selkeästi esiintuomistaan rajoituksista, joita tiedemaailma naisena olemiselle yhä vielä asettaa. Karlssonin teos on hiljainen muistutus siitä, kuinka naistutkijoiden tutkimustulokset nykyäänkin usein vaietaan ja sivuutetaan sangen tehokkaasti.

– *Tuoreita näkökulmia*, 1/97

Näin *Siulasten* toimitus kommentoi Fred Karlssonin tuoretta teosta yleisen kielitieteen historiasta. Pintapuolisesti näyttää siltä, että kyseessä on kehu, mutta tekstin todellinen merkitys on sanaparissa *hiljainen muistutus*: erityismaininta annettiin ironisesti. Hiljainen muistutus viittaa siihen, että kirjassa ei todellisuudessa oteta sukupuolikysymystä esiin lainkaan ja sen henkilöhakemiston n. 370 nimestä vain viitisentoista on naisia (Karlsson 2001 [1997]).

Seuraavassa numerossa Kaisa Joustie ja Laura Visapää julkaisivat John Grayn *Miehet ovat Marsista, naiset Venuksesta* -teoksen lukiolaisissa herättämiä ajatuksia, joita olivat koonneet Kieli ja sukupuoli -kurssilla. Lukiolaisten käsityksissä sekä esiintyi että käsiteltiin stereotypioita – ”[n]aiset ovat semmoisia hölösuita”, ”[u]skon, että kirjassa esiintyy stereotypiointia, mutta monien stereotypioiden juuret ovat arkielämässä tehdyissä huomioissa” – ja osin myös tiedostettiin omien ajatusten ongelmallisuus: ”Jos nainen sanoo jotain pahasti miehelle ei miesten kuulu siitä pahoittaa mieltään vaan kestää se kuin mies. (Aika huono kommentti mutta en jaksa kumittaa.)” Myös stereotypian miehekkäistä kiihko-feministeistä mainitsi yksi lukiolainen. Joustie ja Visapää sanovatkin lukiolaisten ajatusten olevan ”’totuuksia’ miesten ja naisten välisistä kielenkäytöllisistä eroista.” (*Kieli ja sukupuoli -kurssille tehty tutkimus*, 2/97). Kieli ja sukupuoli -kurssia, jolla perehdyttiin ”kielitieteellisiin lähestymistapoihin, joiden avulla on pyritty hahmottamaan sukupuolen merkitystä kielessä ja kielenkäytössä”, piti kevätlukukaudella 1997 *Siulasiin* 1980-luvulla kirjoittanut Liisa Tainio (SKL 1996).

Suomen kielen oppiaineen naisvaltaisuus oli samassa lehdessä esillä muiden opiskelijoiden keskuudessa tehdyssä gallupissa, jossa kerättiin käsityksiä suomen kielen

⁴⁰ Tarkka raja ei ole sikäli mahdollinen, että muunkinlaisia henkilökuvia julkaistiin, ja toisaalta sarjaan voisi laskea myös ulkomaalaisopiskelijasta kertovan tekstin.

lukijoista (Mari Heinonen & Sanna Putkonen: *Huomaamaton, näkymättömämpi, suomen kielen opiskelija – eli mitä muut meistä*, 2/97), ja vuotta myöhemmin se kiinnosti yllättäen myös saksalaista mediaa. *Der Spiegel* -lehti vertaili keväällä 1998 muutamia aloja eurooppalaisista yliopistoista haastatellen yhteensä 1 100 professoria ja 7 400 opiskelijaa 15 maasta. Yhtenä tutkimuskohteena oli kotimaisten kielten opetus, jossa Helsingin yliopisto oli koko vertailun selvä ykkönen. (Harju 1998; Spiegel 1998). *Siulasissa* Suvi Honkanen, Marja Kokkonen ja Laura Visapää – jälleen siis päätoimittaja itse – kommentoivat *Spiegelin* toimittajan kysymyksiä, jotka eivät odotusten mukaisesti koskeneetkaan yliopistomaailmaa ja opiskelijakulttuureita: ”arvokkaasti vanhentunut herrasmies” oli enimmäkseen kiinnittänyt huomiota naisvaltaisuuteen.

Vaikkutinkin siltä, kuin toimittaja olisi laskeutunut suomalaisopiskelijoiden pariin vain varmistaakseen ummehtuneet ennakkokäsityksensä. ”Haastattelijaa” tuntui kiinnostavan vain se, missä baareissa istumme iltaa ja se, kuinka naispuoliset opiskelijat hankkivat elantonsa opintojen ohessa.

Nauhuria tähän ei tarvittu.

Olisihan se pitänyt arvata. Silti kahvihuoneessa kuultiin vain hämmentynyttä hymähtelyä, kun charmikas hymy, asiallinen rykäisy ja kysymys ”is it difficult to get male contacts?” raivasivat tien kaikkein olennaisimpaan.

– *Häkellyttävä keskustelutuokio Spiegelin kanssa*, 2/98

Samassa numerossa *Siulan* isäntä ja tutorvastaava Mikko Vuorinen, joka tuon vuoden hallitusesityksessä oli ilmaissut tavoitteekseen saada tyttöjä saunaan (Siina Kiehelä: *Siulan hallitus kaapista ulos!* 1/98), aloitti fukseille suunnatun kirjoituksensa tavalla, jonka selvästi tiesi aiheuttavan pahennusta sanavalinnoillaan ja sukupuoliroolituksellaan:

Siinähan te olettekin, te uudet fuksit.

Antakaapas kun katson teitä hieman lähemmin. Hmm, hyvältä näyttää, taidattekin olla oikein valiovuosikertaa. Noin paljon nuoria viehättäviä neitokaisia! Voi pojat, voi pojat, tässähän aivan hymy leviää kuin mummon rahkapiirakka traktorin alle jäätyään. No niin, arvon neidit, jos tulisitte tänne päin ja...

Niin, Laura? Niinkö? Enhän minä, no en en, hyvä on, asia ymmärretty, ehdottomasti...

– *Vuotuinen fuksiajan tieto*, 2/98

Päätoimittaja Laura Visapäähän viittaaminen on toisaalta tyylikeino ja huumoria, mutta viittaa myös siihen, että teksti on huumorin nojalla ollut myös päätoimittajan hyväksymä. Tällaiset sukupuoliviittaukset näyttävät myös olleen kirjoittajalla tapana, sillä aiemmassa, hallitusesityksen maininnan tavoin saunoja koskeneessa mielipidekirjoituksessa hän muun

muassa mainitsi haalareiden suurentavan takamusta niin, että ”tiukkapeppuiset neitokaisetkin saanevat rauhan örvelöteekkareiden nipistysyrityksiltä” (*Sedät saunassa*, 2/97).

Seuraavanakin vuonna tuutoreiden esittelyn yhteydessä huomioidaan perinteinen sukupuolijako: ”Jos naisnäkökulma alkaa joskus ahdistamaan, on apu aina yhtä lähellä kuin on Teemukin”, todetaan ainoan miespuolisen tuutorin kohdalla (*Bongaa tutori*, 2/99).

Siulaset näyttää myös, että vielä vuonna 1998 silloisessa Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksessa puhuttiin harjoittelijoiden ohella vielä *kesätytöistä* (Laura Vesa: *Kotus-sanasto*, 3/98) – nimitys, jota tuskin kehdattaisiin käyttää harjoittelijasta, joka esimerkiksi osallistuu Kotuksen nykyisiin sukupuolineutraalia kielenkäyttöä edistäviin toimiin. Uutta sukupuolineutraalius ei tosin Kotuksellekaan ole, vaan muun muassa nykyisellä, 2019 alkaneella eduskuntakaudellakin keskusteluttanut *puhemies*-nimike oli esillä jo 1990-luvullakin (Kotus 2017).

4.4 Kehityskaari

Edellä kävin läpi, miten sukupuoliasioita on käsitelty *Siulasten* palstoilla. Mitä tekstit lopulta kertovat kehityksestä? Kehityksen määrittely on monestakin syystä ongelmallista: *Siulasten* päätoimittaja ja muut kirjoittajat vaihtuvat tiuhaan, jolloin sekä aiheet että tyyli muuttuvat eikä lehdellä ole etenkään ylivuotista toimituksellista linjaa. Historiaa ei myöskään pitäisi ajatella suoraviivaisena tarinana tai vain nykyajan lähtökohdista (ks. Kelomäki 2019: 46–49), eikä tällaiselle tarinalle välttämätöntä jatkuvuutta itse aineistossa ole, sillä teksteissä ei muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta käydä niiden välistä keskustelua. Vaarana on, että käsitykseni nykytilanteesta – siitä, minkälaisia asenteita ja ajatuksia 2010-luvun suomen kielen opiskelijoilla on kokemukseni mukaan esiintynyt – synnyttää vääriä ajatuksia kehityksestä.

Aineiston voi jakaa kolmeen erilaiseen ryhmään sukupuoliasioita käsitteleviä tai mainitsevia tekstejä. Niistä oppihistoriallisesti olennaisimpia ovat tekstit, joissa käsitellään naisia tieteentekijöinä tai yhteiskunnassa, sukupuolikysymyksiä fennistiikassa tai nais-/mies-/sukupuolentutkimusta tieteenalana. Useimmat näistä teksteistä on kirjoitettu fennistiikan näkökulmasta, vaikkakin osa niistä käsittelee naisten asemaa yleisesti ja 1980-luvun alusta mainitsin myös joitakin kirjallisuusaiheisia tekstejä. Toinen ryhmä ovat fiktiiviset ja/tai humoristiset tekstit, joissa käsitellään sukupuolitematiikkaa.

Niiden tekstilaji vaihtelee sadusta litteraattiin ja sanakirjamääritelmistä tietosanakirja-artikkeleihin. Kolmas kattaa muut, satunnaisemmat asiat, kuten Siulan sukupuolijakauman kommentoinnin esimerkiksi hallitusten jäsenten esittelyjen ja saunojen ”setäntymisen” osalta ja sanastolliset havainnot. Aivan kaikki liitteessä 1 listatun aineiston tekstit eivät sovi näihin ryhmiin, ja toisaalta ne ovat osin päällekkäisiä.

Siulasten aloittaessa naisia ei suomen kielen professorikunnassa Helsingin yliopistossa ollut ja tasa-arvon ajaminen oli lähes yksinomaisesti naisten asia *Siulasissa* ja yhteiskunnassa – kuin myös *Siulasissa* yhteiskuntaa käsittelevässä metatekstissä. Kielitieteessä tutkimusta tehtiin lähinnä naisten ja miesten eroista, ja feminismistä kertovissa teksteissä korostettiin eri näkökulmista sitä, että kyseessä on naisten liike. Yhtäältä siten, että naisten tulisi kerätä voimansa yhteen parantaakseen asemaansa – mikä ilmeni niin *Keijukaisprinssi*-sadussa kuin Siulan naistyöryhmästä kertoneessa artikkelissa –, toisaalta taas niin, että feministien täytyi jatkuvasti selittää ja perustella, ettei tarkoitus ole hyökätä miesten kimppuun, vaikka retorisesti myös vastakkainasettelua esiintyi. Ei ole syytä uskoa, ettei Auli Hakulisen epäily *naisistumisen* sivumerkityksistä vuoden 1982 haastattelussa olisi ollut silloisessa tilanteessa perusteltu. 1980-luvulla *Siulasissa* oli seuraavaa vuosikymmentä enemmän mainintoja suomen kielen laitoksen henkilökunnan sukupuolijakaumasta; Siulan ja opiskelijoiden jakauma taas pysyi tasaisen satunnaisena aiheena koko aineiston ajanjakson. Tämä heijastaa luonnollisesti kehitystä, jossa opiskelijoiden naisvaltaisuus on ollut pysyvä tila, mutta tutkijoiden joukossa naisten osuus kasvanut.

1980-luvun loppupuolella oli esillä sekä feministinen kielentutkimus että silloinen naistutkimuksen oppiaine etenkin Auli Hakulisen luoman fennistiikkayhteyden myötä. Fennistiikassa tutkimusta jatkettiin sosiolingvistiikan ja keskusteluntutkimuksen piirissä ja keskustelua käytiin tieteen ja kielen patriarkaalisuudesta. Miesten näkökulma naistutkimuskeskusteluun tuli esiin 1990-luvulla – voi ehkä sanoa, että ensin *Siulasissa* Siulan miestiedostusryhmän myötä 1993 ja laajemmin, kun *Tuppi-suinen mies* (Heikkinen ym. 1998) ilmestyi. Arvioidessaan jälkimmäistä teosta *Virittäjään* Liisa Tainio toivotti miehet tervetulleiksi tutkimaan sukupuoleen liittyviä seikkoja toteamalla, että sen myötä ”voi kielen- ja sukupuolentutkimuksen tulevaisuuteen suhtautua entistäkin toiveikkaammin”, mutta osoitti myös epäilyksiä toimittajien motivaatioiden suhteen yhdistäen niitä myös tutkimiinsa parisuhdeoppaisiin ja niiden sukupuolirooleihin (L. Tainio 1999). Pelkkää sosiolingvistiikkaa ja keskusteluntutkimusta sukupuolta käsittelevä fennistiikka ei toki ollut, vaan esimerkiksi semantiikkaa ja tekstianalyysijä oli sekä

Tuppisuisessa miehessä että kymmenen vuotta aiemmin ilmestyneessä *Isosuisessa naisessa* ja myös eri yliopistoissa tehdyissä graduissa. Keskusteluntutkimuksen osuus suomalaisessa feministisessä kielentutkimuksessa yhdistyy myös Hakulisen muutoin vahvaan rooliin fennistisen keskusteluntutkimuksen kehityksessä.

Kovasanaisimmat, tarkoituksellisenkin provosoivat tekstit sukupuoliasioista *Siulasissa* on kirjoitettu anonyymiyden turvin: *Keijukaisprinssi*-satu, nimimerkin Hermo meni pinnaan *Nainen on maailman neekeri*, Kulttuurihyenan ja -shakalin eläinvertaukset, *Heiska ja Reiska* -litteraatti sekä *Miesten puolesta* -sarja. *Nainen on maailman neekeri* on koko aineiston ainut anonyymi vakavasti sekä tiedettä että feminismiä käsittelevä teksti, kun useimmat muut analyyttisemmät artikkelit ovat peräisin nimetyiltä henkilöiltä, jotka ovat myöhemmin päätyneet tutkijoiksi tai ”ammattifeministeiksi” (ks. 4.5). Kenties tämäkin on, mutta aika ja paikka ei kirjoittajan mielestä ollut oikea oikealla nimellä julkaisulle. Kultturishakalin kärjistetympi vertaus miehestä uhanalaisena eläimenä yhdistyy kolmetoista vuotta myöhemmin julkaistuun *Miesten puolesta* -sarjaan siinä, että miehet esitetään jollakin tavalla uhattuina. Erona on se, että jälkimmäisessä tämä kontekstoidaan Siulaan ja tekstissä myönnetään naisten heikompi yhteiskunnallinen asema: ”Sukupuolten välinen tasa-arvo on mitä se on, ja sen puolesta taistellaan jatkuvasti. Tilanne Siulaan kuuluvien opiskelijoiden piirissä on kuitenkin käänteinen verrattuna meitä ympäröivään yhteiskuntaan: poikia löytyy Siulan piiristä vain avuton kourallinen.” 1990-luvulta ei löydy miesten asemaa edistävää provosointia ilman tällaisia vastuuvapauslausekkeita, jollaisina pidän myös Siulan miestiedostusryhmän jäsenten mainintoja siitä, miksi juuri he ovat kiinnostuneet nais- tai miestutkimuksesta.

Selkein yhtenäinen teema aineistossa on feministisen lingvistiikan ja nais-/sukupuolentutkimuksen kehitys. Aihetta käsiteltiin 1980-luvulla ensin itse lingvistiikan kautta, sitten hallinnollisesti Auli Hakulisen ja suomen kielen laitoksen näytellessä tärkeää osaa Kristiina-instituutin ja oppiaineen synnyssä. Hakulinen toimi 1980-luvulla monissa erilaisissa instituutioissa edistämässä naisten asemaa, kuten – aiemmin mainittujen lisäksi – yhtenä Naisten tiedesäätiön perustajista 1987 (S. Hakulinen 2007: 21). 1990-luvulla esiin tulivat myös miehet ja miestutkimus.

4.5 Kirjoittajista

Yksi aspekti ainejärjestölehden merkityksessä oppihistorialliselle tutkimukselle on, näkyykö siinä kirjoittajien ura tai näkyykö se kirjoittajien urassa. Heijastelevatko

Siulasten tekstit tulevaa? Ovatko kirjoittajat tutkijoita tai ovatko he kenties ”vain” tehneet gradunsa vastaavista aiheista? Kattavaa selvitystä kaikista kirjoittajista ei voi tehdä, mutta nostan tässä luvussa esiin muutamia joko siksi, että heidän yksittäiset tekstinsä käsittelevät sukupuoli-aiheita hyvin näkyvästi tai siksi, että heidän nimensä toistuu aineiston kirjoittajien listassa. Tiedot eivät ole kattavia bio- tai bibliografioita vaan lyhyt katsaus siihen, mitä *Siulasten* tekijät ainakin ovat suomen kielen ja sukupuoli-asioiden tiimoilta tehneet.

Siulan 1980-luvun alun nais-/feministiryhmän jäsenistä Anne Aarela teki gradunsa *mies*-loppuisista yhdyssanoista, naisryhmätekstin lisäksi Auli Hakulisen haastatteluun osallistunut ja Alussa oli nainen -näyttelystä kirjoittanut Tarja Anttila taas hävyttömistä paikannimistä, mikä luonnollisesti linkittyy sukupuoli-aiheeseen. Ryhmästä Suvi Ahola on tehnyt näkyvimmän uran kirjailijana ja Helsingin Sanomien toimittajana, väitellyt tohtoriksi kotimaisesta kirjallisuudesta sekä toiminut Minna Canthin seuran hallituksessa ja puheenjohtajana (HUMTDK 2015).

Liisa Tainio on kuvaava esimerkki siitä, minkälaisissa tilanteissa on mahdollista täydentää oppihistoriallisia katsauksia ainejärjestölehdillä. Tainio esiintyy tässä tutkielmassa sekä aineisto- että kirjallisuuslähteiden kirjoittajana ja kurssinpitäjän roolissa myös muiden *Siulasten* kirjoittajien innoittajana. Hän on kirjoittanut tieteellisiä artikkeleja niistä sukupuolen ja vallankäytön teemoista, joista kirjoitti *Siulasissa* ennen valmistumistaan. Tainion väitöskirjaa (2001) on myös pidetty ensimmäisenä yhtä aikaa sekä suomen kielen että nais-/sukupuolentutkimuksen alaan kuuluvana väitöskirjana (SA 2002b).

Pia Purra oli jo *Siulasiin* kirjoittaessaan 1991 työskennellyt useampia vuosia naistutkimuksen oppiaineessa ja jatkoi Kristiina-instituutissa ainakin vuoteen 2003 asti toimien myös tasa-arvoasiain neuvottelukunnan tutkimusjaostossa (Stenfors 2006: 71). Tänä aikana hän kirjoitti *Naistutkimus*-lehteen useita artikkeleita, kuten sosiolingvisti Bonnie McElhinny haastattelun (Purra 1993), jossa McElhinny kritisoi monien feministilingvistien käsitystä feministisestä teoriasta; tällaisen kritiikin osuminen feministifennisteihin sekä mahdollinen myöhempi kehitys olisi osaltaan kiintoisa tutkimusaihe. Purra osallistui myös *Lukukirja Suomen naisille* -teoksen toimitukseen (Husu – Katainen – Peltonen – Purra – Raevaara – Tiukka 1995). *Siulasiin* kirjoittaessaan Purra oli ilmeisesti jo valmistunut – hänen syntaksiin liittyvä gradunsa on vuodelta 1987 – ja siinä mielessä harvinainen kirjoittaja opiskelijalehdessä.

Vuonna 1988 *Siulasissa* naisnäkökulmaa kielitieteessä käsitellyt Katarina

Wartiovaara kirjoitti myöhemmin artikkelin niin sanotusta Tupolev- eli *kikkelikortti-*jupakasta, jossa joukko työmarkkinajohtajia lähetti tasa-arvoasiain neuvottelukunnan tutkija Marianne Laxénille rivon postikortin (Wartiovaara 1991a). Artikkelista laajennetussa gradussaan – jota *Siulasissakin* samana keväänä sivuttiin (ks. 4.3.2) – hän käsitteli myös sukupuolitettujen termien ja fraasien tulkintaa eri sukupuolten välillä (Wartiovaara 1991b: 87–88; 110). Tutkielman loppuluvussa hän kommentoi suoraan tasa-arvon normia: ”Mikäli tiedotusvälineet kannattavat vallitsevaa yhteiskuntajärjestystä, niiden tulee tulkita tapahtuma uudelleen. Esimerkiksi osoittamalla, että normeja [joiden mukaan naisiin tulee suhtautua tasa-arvoisesti ja kunnioittavaksi] ei rikottukaan. Tai että vain Marianne Laxén ja muut toimintaan ryhtyneet naiset rikkoivat normia, työmarkkinajohtajat eivät.” Wartiovaara myös toteaa toisen tutkijan, Anne Maria Hollin, päätyneen toisella metodilla vastaaviin tuloksiin. Tällä poikkitieteellisyyden noteeraamisella ja puheella valta-asemista, tasa-arvon myytistä sekä ”oikeista” ja ”vääristä” naisista (mts. 108–109) Wartiovaara toteutti juuri sitä naistutkimuksen paradigmaa, jonka esitteli *Siulasten* sivuilla kolme vuotta aiemmin. Varsinaisen työuransa Wartiovaara on kuitenkin tehnyt toisella alalla.

Miesnäkökulmaa *Siulasten* sukupuoliteemoihin tuonut Markku Haakana kirjoitti 1990-luvulla kaksi sukupuoliaihetta käsittelevää tekstiä: Naiset, miehet ja tuhat jutut -artikkelin *Naistutkimus*-lehteen (Haakana – Mäntynen 1993) ja seksisanakirjan arvostelun *Virittäjään* (Haakana 1996), mutta myöhempi keskusteluntutkimuksellinen tuotanto ei ole profiloitunut sukupuolikysymyksiin. Gradussaan hän viittaa Tupolev-tapaukseen ja sen käsittelyyn Wartiovaaran tutkielmassa, mutta ei ota aihetta esille niinkään sukupuolinäkökulmasta vaan esimerkkinä huumorista, joka ei vastaanottajan mielestä olekaan huumoria (Haakana 1993). Myös Haakanan kanssa Siulan miestiedostusryhmän muodostaneet Kimmo Svinhufvud ja Mia Halonen ovat väitelleet tohtoreiksi, mutta eivät profiloituneet sukupuoliaiheisiin. Jälkimmäinen on kuitenkin kirjoittanut *Virittäjään* ansiokkaan katsauksen naisiin fennistiikan tekijöinä kautta aikain (Halonen 1996).

Merkittävää on sekin, että vaikka Auli Hakulisen rooli feministinä fennistiikassa tulee *Siulasista* vahvasti esiin, 1980- ja 1990-lukujen taitteen toinen merkkihenkilö fennistisen naistutkimuksen piirissä, Lea Laitinen, ei juurikaan lehdessä näy. *Isosuisen naisen* ilmestyessä 1980-luvun lopussa *Siulaset* ei vastaavia aiheita juurikaan käsitellyt – Wartiovaaran artikkeli vuonna 1988 oli poikkeus –, eikä Laitinen yliopiston ulkopuolisena tutkijana todennäköisesti ollut opiskelijoille yhtä lailla tuttu kuin

Hakulinen, joka luonnollisesti oli myös hierarkiassa ylempänä: Laitinen aloitti assistenttina suomen kielen laitoksella 1990 (Ellonen 2008: 362), Hakulinen eteni professoriksi seuraavana vuonna.

Kukaan aineistossa esiintyneistä miehistä ei siis ole tehnyt näkyvää uraa sukupuoliteemoilla, mutta naisista jopa usea. Muutoin tekijöistä mainittavaa on se, että aineistossa esiintyvät edellisissä kappaleissa käsiteltyjen lisäksi monet tulevat (nykyiset) kirjallisuuden- ja kielentutkijat, kuten Lasse Koskela, Johanna Laakso, Ulla-Maija Kulonen ja Laura Visapää, joka oli päätoimittajakaudellaan mukana useammassa sukupuoliteemaa käsitelleessä tekstissä. Toki tutkijoita esitelleessä sarjassa esillä oli myös monia muita omilla teksteillään, ja toisaalta *Siulasten* päätoimittajanakin on toiminut nykytutkijoita, jotka eivät kuitenkaan ole tämän tutkielman aineistossa, kuten Anne Mäntynen ja Lari Kotilainen.

5. Lopuksi

Siulaset osana suomen kielen oppihistoriaa on uusi aineisto, oikeastaan kokonaan uusi aineistotyyppi. Siulaa ja sen vaikutusta oppiaineen kehittymiseen ei ole tutkittu, vaikka syytä varmasti olisi. Järjestön kurssitöinä tehty historiikki (Aalto ym. 2001) on enemmän kokoelma anekdootteja kuin Siulaa laajempaan kontekstiin yhdistävä tieteellinen teos – ja sellaisena tietysti arvokas. *Siulasten* historian laajempi läpikäynti myös historiikin näkemyksiä ja lehden omilla sivuilla juhlavuosina tehtyjen havaintojen kautta olisi yhtä lailla arvokasta.

Tämän tutkielman teema on toisaalta laaja ja tärkeä, mutta toisaalta vain pieni osa sitä, mitä ainejärjestölehdessä pystyisi ammentamaan. Erilaisiin henkilökuviin voi ottaa lainauksia, mielipiteitä ja mieltymyksiä paitsi monien myöhemmin fennistiikan piirissä toimineiden omista kirjoituksista, myös muun muassa haastatteluista ja ystäväkirja-artikkeleista. Esimerkiksi graduja on pintapuolisesti helppo tutkia jälkikäteen otsikkojen ja aihetta rajaten sisältöjenkin perusteella, mutta toisenlainen näkökulma opinnäytteiden kehitykseen tulee, kun katsotaan professorien ajatuksia siitä, mihin gradut heidän mielestään ovat kehittymässä ja mikä suunnan pitäisi olla. Vastaavasti – kun mennään oppihistorian *oppi*-osuuteen – se, minkälaista keskustelua *Siulasten* tai sitä edeltäneen *Suomenkielisten Tieto-Sanomien* sivuilla on käyty tutkinto- ja hallintouudistuksista, on hyödyllinen tietolähde tutkittaessa sitä, miksi suomen kielen oppiaineessa on milloinkin opetettu kielitieteen eri osa-alueita tietyillä painotuksilla. Näiden painotusten

henkilöityminen yksittäisiin professoreihin vähentyi vääjäämättä professorien ja muun tutkimushenkilökunnan lisääntyessä 1900-luvun jälkipuoliskolla. Naisten osuuden kasvullakin on varmasti ollut vaikutuksensa tähän, sillä naiset ovat myös pitäneet arvossa yhteistyötä ja toistensa tukea (ks. alaviite 21).

Tieteenalan sukupuolikehityksen osalta *Siulaset* on toki vaikeakin aihe. Modernille feminismille tunnustetaan yleensä kolme aaltoa, joihin myös tämän tutkielman aineistoa oli tarkoitus suhteuttaa: lopulta kuitenkin pelkkiä *Siulasia* käyttäen tällaiset huomiot olisivat lähinnä hajanaisia havaintoja ja yhtymäkohtia, kuten luvussa 4.1 ilmi tullut sosialismin ja feminismin yhteys. Käyttämällä muitakin lähteitä – dokumentteja virantäytöistä, Siulan pöytäkirjoja, aikalaishaastatteluja – tätä näkökulmaa pystyisi jatkotutkimuksella laajentamaan. Lisäksi luvun 3 taustoitusta ja kehityksen tutkimista voisi jatkaa ja laajentaa sisältöihin tarkastelemalla esimerkiksi virantäyttöprosesseja – valitun henkilön sukupuoli ei esimerkiksi kerro paljoakaan, mikäli kaikki hakijat ovat olleet samaa sukupuolta – sekä sitä, minkälaisia asioita ja millä metodeilla mies- ja naisprofessorit ovat tutkineet. Nykyinen professorikunnan naisvaltaisuus on jo lähes (mutta vain lähes) samalla tasolla kuin miesvaltaisuus aiemmin, ja jossakin vaiheessa saattaa olla tarpeen pohtia myös sen vaikutuksia.

Toinen tapa hyödyntää lehtiä tulee esiin muun muassa 90-luvulla suomen kielen laitoksen työntekijöitä esitelleestä juttusarjasta, jossa he kertovat itsestään enimmäkseen työnsä mutta myös henkilökohtaisen elämän kautta. Harva tutkija tai opettaja lienee julkaissut vastaavia omakohtaisia tekstejä, vaikka olisikin kirjoittanut niitä esimerkiksi päiväkirjaan. Muunlaisia henkilöesittelyjäkään ei voi unohtaa: *Siulasten* teksti Silva Kiurun eläköitymisestä on erilainen kuin esimerkiksi *Virittäjässä* tai *Helsingin Sanomissa* julkaistu muistokirjoitus. Näistä kaikilla on paikkansa, kun halutaan luoda kokonaiskuva henkilön elämästä. Ainejärjestölehdet mahdollistavat laajemman kehityskaaren selvittämisen kuin tieteellisten julkaisujen ja työuran läpikäynti.

Hajanaisuudestaan huolimatta aineistosta näkyvät opiskelijoille ja fennistiikan tutkimusyhteisölle ajankohtaiset aiheet – ja se, että yliopiston asiat kiinnostavat opiskelijoita. *Siulasissa* etenkin suomen kielen laitos on korostunut jopa aikana, jolloin kotimainen kirjallisuus oli osa Siulaa, ja lehden ”kova tiede” on lähes yksinomaan kielitieteeseen liittyvää: vaikka Auli Hakulinen piti 1980-luvun alussa kirjallisuustiedettä naistutkimuksen kannalta kielitiedettä hedelmällisempänä, koko naistutkimuksen kehityksen dokumentointi *Siulasissa* tapahtui fennistiikan ja oikeastaan Hakulisen itsensä kautta. Sukupuoliasioissa ei hänen lisäkseen ollut esillä muita professoreja.

Sukupuoliaiheen ulkopuolella teksteissä näkyy myös tarkasteluaikana tapahtunut muutos, jossa professorit toki olivat ja ovat kauempana opiskelijoista kuin alempien portaiden tutkijat, mutta vähitellen he alkoivat olla mukana kevyemmissäkin teksteissä eivätkä niinkään erotettuina omiin, isoihin artikkeleihinsa. Jos ajatellaan fennistiikan olevan sitä, mistä opiskelijat lehdessään kirjoittavat, 1900-luvun lopulla se oli siirtymistä murteenkeruumatkoista ja sanastontutkimuksesta keskusteluntutkimukseen – *mies-* ja *nais-*sanoista juoruihin ja keskustelun piirteisiin – ja professorijohtoisuudesta laitosneuvostoihin, joissa opiskelijoilla on ääni hallinnon sisällä. Kysymykset oppiaineen demokratisoitumisen – tasa-arvoistumisen paitsi sukupuolen, myös hierarkian eri tasojen suhteen – vaikutuksista tutkimusaiheiden muutoksiin sekä opiskelijoiden suhteesta näihin olisivatkin olennaisimpia oppihistoriallisen selvityksen aiheita.

Siulasten tunnuslauseena 1980-luvulla oli "vähemmän kuin sanomalehti", mutta monin paikoin se on enemmän kuin sanomalehti tai tieteellinen julkaisu. Siksi sitä soisi tutkittavan ja hyödynnettävän muussa tutkimuksessa jatkossakin. Fennistiikan sukupuolijakauman vinoumat olivat opiskelijoiden huulilla pitkään ennen muutosta ylemmillä portailla, ja opiskelijalehden aiheet voivat ennakoida tiedemaailman tulevaisuutta. Naistutkimuksen kehitys oli lähellä suomen kielen opiskelijoita sekä aatteellisesti että hallinnollisesti. Mitä muita vastaavia ilmiöitä on ollut ja onko niillä nyky-yliopistossa tilaa syntyä?

Tämän minä näin:

Peili on halki kuin avokado, maukas.

– Jaakko Vähäkylä: *Siljan uni*, 4/99

Lähteet

- AALTO, SEIJA – AALTONEN, ESA – KÄKELÄ, MILLA – RINKINEN, MASI (toim.) 2001: *Siulaan sattuneita. Ensimmäiset viisikymmentä*. Helsinki: Siula ry.
- AHOKAS, LARI (toim.) 2019: *Humanisti ja ylpeä siitä. Humanisticum ry:n historia 1966–2016*. Helsinki: Helsingin yliopiston humanistisen tiedekunnan tiedekuntajärjestö Humanisticum ry.
- AHOLA, SUVI 2019: Lauantaiessee: Miksi myös 30-vuotiaiden kannattaa lukea 1970-luvun feministiproosaa? – *Helsingin Sanomat* 23.2.2019.
- AUTIO, VELI-MATTI 2008: Professorin viran ja arvon kehitys suomessa. Teoksessa Ellonen, Leena (toim.) *Suomen professorit 1640–2007*. Helsinki: Professoriliitto.

- — 2010: Ylioppilasmatrikkeli 1853–1899. Viitattu 24.7.2018.
<https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/1853-1899/>
- — 2012: Ylioppilasmatrikkeli 1900–1907. Viitattu 24.7.2018.
https://www.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/ylioppilasmatrikkeli_1903_1904.pdf
- EDELSKY, CAROLE 1981: Who's got the floor? *Language in Society* 10 (1) s. 383–421. Cambridge University Press.
- ELLONEN, LEENA (toim.) 2008: *Suomen professorit 1640–2007*. Helsinki: Professoriliitto.
- ERONEN, RIITTA 1990: Makko vai femakko? Mitä tulee mieleen, kun kuulee sanan sovinisti? *Kielikello* 4/1990. <https://www.kielikello.fi/-/makko-vai-femakko-mita-tulee-mieleen-kun-kuulee-sanan-sovinisti->
- FORSBERG, HANNELE – PALANDER, MARJATTA – RÄISÄNEN, ALPO 1991: *Suomen kieli 1986–1990*. Joensuun yliopisto. Suomen kielen laitos.
- HAAKANA, MARKKU 1993: Vakavaa ja ei-vakavaa puhetta. Huumorin ja vakavan kategorioista eräässä arkikeskustelussa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- — 1996: Naimisen loisketta ja ideologisia näkymiä. – *Virittäjä* 100 (4) s. 611–614.
- HAAKANA, MARKKU – MÄNTYNEN, ANNE 1993: Naiset, miehet ja tuhmat jutut. *Naistutkimus* 6 (4) s. 16–27.
- HAKANEN, AIMO – ALHONIEMI, ALHO 1997: *Suomen kielen ja sen sukukielten opetus ja tutkimus Turun yliopistossa: 75-vuotishistoriikki*. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen pientöitä. Sykli 76. Turku.
- HAKULINEN, AULI 1981: Ajatuksia kielen merkityksestä naiselle. Teoksessa Alanen, Leena – Rantalaiho, Liisa – Saarinen, Aino (toim.) *Naisen historiallisuus: yhteiskunta – yksilö – sukupuoli. Seminaariraportti*. s. 163–175. Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitoksen sarja B:33. Tampere.
- — 1988: Miehiä juoruilemassa. Teoksessa Laitinen, Lea (toim.) *Isosuinen nainen: tutkielmia naisesta ja kielestä*. s. 135–156. Helsinki: Yliopistopaino.
- — 1990: Minua kuului nimitetyn kommunistiksi. – *Helsingin Sanomat* 11.7.1990.
- — 1991: Erään haastattelun anatomia. Teoksessa Lehtinen, Tapani – Shore, Susanna (toim.) *Kieli, valta ja eriarvoisuus. Kieli* 6. s. 166–186. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- — 1993: Erään keskustelun analyysi. Lenita Airisto haastattelee Finnairin talouspäälikkää. – *Naistutkimus* 6 (4) s. 4–15.
- — 2020: Sähköpostiviestintä tutkielmaa koskien 3.3.–16.3.2020.
- HAKULINEN, AULI – LAITINEN, LEA 1993: Kielitieteellistä naistutkimusta Suomessa. *Naistutkimus* 6 (4) s. 60–63.

- HAKULINEN, SILJA 2007: *Naisten tiedesäätiö 1987–2007*. Helsinki: Naisten tiedesäätiö.
- HALINEN, ARTO 1989: *Selvitys vuonna 1988 Suomen korkeakouluissa väitelleiden jatko-opintojen rahoituksesta*. Suomen Akatemian julkaisuja 10/1989. Helsinki.
- HAMUNEN, MARKUS 2016: *Puh pah pelistä pois*. Ahti Rytkösen tm-tutkimuksen taustoja. – *Virittäjä* 120 (3) s. 324–359.
- HALONEN, MIA 1996: Eeva Lindén, aikansa ainokainen. – *Virittäjä* 100 (1) s. 69–72.
- HARJU, JUKKA 1998: Helsingin yliopistolle Euroopan ykkössija kotimaisissa kielissä. – *Helsingin Sanomat* 6.5.1998.
- HEIKKINEN, VESA – MANTILA, HARRI – VARIS, MARKKU (toim.) 1998: *Tuppisuinen mies. Kirjoitelmia sukupuolesta, kielestä ja kulttuurista*. Tietolipas 154. Helsinki: SKS.
- HIIDENMAA, PIRJO – LAITINEN, LEA 2010: Silva Kiuru 1932–2010. – *Virittäjä* 114 (2) s. 272–275.
- HS 1990a = Helsingin yliopisto myönsi varoja naistutkimusyksikköön. Kristiina-instituutin esimies-nimikkeestä kiistaa. – *Helsingin Sanomat* 13.12.1990.
- — 1990b = Helsingin yliopiston naistutkimusyksikkö virallistettiin. Kiistellystä esimies-nimikkeestä luovuttiin. – *Helsingin Sanomat* 20.12.1990.
- HUMTDK 2015: 375 humanistia: Suvi Ahola. Viitattu 25.4. 2020.
<https://375humanistia.helsinki.fi/humanistit/suvi-ahola>
- HUSU, LIISA 2001: *Sexism, Support and Survival in Academia. Academic Women and Hidden Discrimination in Finland*. Sosiaalipsykologisia tutkimuksia 6. Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitos.
- — 2002: Yliopistot ja sukupuolten tasa-arvo. Teoksessa Holli, Anne Maria – Saarikoski, Terhi – Sana, Elina (toim.) *Tasa-arvopolitiikan haasteet* s. 146–164. Helsinki: WSOY. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. Sosiaali- ja terveysministeriö.
- HUSU, LIISA – KATAINEN, ELINA – PELTONEN, EEVA – PURRA, PIA – RAEVAARA, EEVA – TIUKKA, LIISA (toim.) 1995: *Lukukirja Suomen naisille*. Helsinki: Gaudeamus.
- HY = Helsingin yliopiston opettaja- ja virkamiesluettelo 1918–2000. Viitattu 24.7.2018.
https://www.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/helsingin_yliopiston_opettaja_ja_virkamiesmatrikkeli_1918_2000.pdf
- HYVÖNEN, MARJA-LIISA 2004: ”Vähintään kaksinkertainen työ” – naisia yliopistollisella uralla. Teoksessa Harjula, Liisa – Hyvönen, Marja-Liisa (toim.) *Harvinaisesta moninaiseksi* s. 105–145. Jyväskylän yliopiston museon julkaisuja 17.
- IKOLA, OSMO (toim.) 1980: *Fennicum. Kielen ja kulttuurin tutkimuksen ja opetuksen tyyssija*. Helsinki: SKS.

- INGSTRÖM, PIA 2007: *Lentävä feministi ja muita muistoja 70-luvulta*. Helsinki: Schildts.
- JESKANEN, KATARIINA – PALANDER, MARJATTA – RÄISÄNEN, ALPO 1996: *Suomen kieli 1991–1995*. Joensuun yliopisto. Suomen kielen laitos.
- JULKUNEN, RAIJA 2004: Harvinaisesta moninaiseksi – väittelevät naiset. Teoksessa Harjula, Liisa – Hyvönen, Marja-Liisa (toim.) *Harvinaisesta moninaiseksi* s. 62 – 104. Jyväskylän yliopiston museon julkaisuja 17.
- JUVONEN, TUULA 2010: Naisaktivismiin muuttuvat ehdot. Teoksessa Saresma, Tuija – Rossi, Leena-Maija – Juvonen, Tuula (toim.) *Käsikirja sukupuoleen* s. 257–274. Tampere: Vastapaino.
- JY = Suomen kielen valmistuneet opinnäytteet 1993–2014. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 6.7.2019. <https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/kivi/opiskelu/oppiaineet/suomi/opiskelu/opinnaytetyot/valmistuneet-opinnaytteet>
- KALLIOKOSKI, JYRKI – SORJONEN, MARJA-LEENA 2001: ”Tästä asiasta me ei oikeestaan vielä tiedetä mitään” – Auli Hakulinen 60 vuotta. – *Virittäjä* 105 (1) s. 133–138.
- KARLSSON, FRED 1974: Sukupuoliroolien kielellisistä heijastumista. – *Sananjalka* 16 s. 24–33. Turku: Suomen Kielen Seura.
- — 1998: *Kielitieteiden tohtorinväitöskirjat Suomessa 1840–1997*. Julkaisuja 29. Helsingin yliopisto. Yleisen kielitieteen laitos.
- — 2000: *E. N. Setälä vaarallisilla vesillä. Tieteellisen vallankäytön, käyttäytymisen ja perinteen analyysi*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 765. Helsinki.
- — 2001 [1997]: *Yleinen kielitiede Suomessa kautta aikojen*, 2., päivitetty painos. Helsingin yliopiston yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 28.
- — 2003: Kielitieteiden tohtorinväitöskirjat Suomessa 1902–2001: määrällisiä suuntauksia. – *Virittäjä* 107 (1) s. 68–76.
- KELOMÄKI, TAPANI 2019: Kielitieteen käännteistä. Teoksessa Hamunen, Markus – Nieminen, Tommi – Kelomäki, Tapani – Dufva, Hannele (toim.) *Käännteitä ja käsitteitä. Näkökulmia tieteelliseen keskusteluun* s. 31–60. Helsinki: SKS.
- KORTTI, JUKKA 2012: Konsensus-Suomea härnäämässä. Ylioppilaslehti 1980-luvun suomalaisessa julkisuudessa. *Media & viestintä* 35 (2) s. 38–56.
- — 2013: *Ylioppilaslehden vuosisata*. Helsinki: Gaudeamus.
- KOSKI, MAUNO 1994: Päivi Rintala 60-vuotias. – *Virittäjä* 98 (2) s. 265–267.
- — 2003: Göran Karlsson 1917–2003. – *Virittäjä* 107 (4) s. 597–601.
- Kotus 2017: Viikon vinkit 2017: Kielestä ja sukupuolesta. 18.9.2017. Viitattu 26.4.2020. https://www.kotus.fi/nyt/kotus-vinkit/viikon_vinkkien_arkisto_%282015-2019%29/viikon_vinkit_2017/kielesta_ja_sukupuolesta.25512.news.

- KOUKKUNEN, KALEVI 1992: Nykysuomen perussanat, perussuomen nykysanat 2. *Virittäjä* 96 (4) s. 447–451.
- KUIRI, KAIJA 2003: Matti K. Suojanen 1937–2003. – *Virittäjä* 107 (2) s. 274–278.
- KÄRKI, EEVA 1930: Suomen kielen ja kirjallisuuden opiskelijain Helsingin ja Turun yliopistossa ennen vuotta 1930 tekemiä, julkaisemattomia tutkielmia. Käsikirjoitusten ja niiden sijaintipaikkojen luetteloa. – *Virittäjä* 34 s. 63–76.
- KYTÖMÄKI, LEENA – RAUTALA, HELENA 1988: Tuollainen aivan polttava tiedonjano. Prof. Eeva Kangasmaa-Minnin haastattelu. Teoksessa Laitinen, Lea (toim.) *Isosuinen nainen: tutkielmia naisesta ja kielestä*. s. 300–311. Helsinki: Yliopistopaino.
- LAITILA, ANU 2001: Siulaset – vähemmän kuin sanomalehti. Aalto, Seija – Aaltonen, Esa – Käkelä, Milla – Rinkinen, Masi (toim.) 2001: *Siulaan sattuneita. Ensimmäiset viisikymmentä*. Helsinki: Siula ry.
- LAITINEN, LEA (toim.) 1988: *Isosuinen nainen: tutkielmia naisesta ja kielestä*. Helsinki: Yliopistopaino.
- — 1989: Nainen, kieli ja kielentutkimus. – *Virittäjä* 93 (1) s. 110–120.
- — 1995: Sananvuoro. – *Virittäjä* 99 (1) s. 1.
- LEINO, PENTTI 1992: Fennistiikan tohtorit. – *Kieliposti* (3) s. 13–22.
- LEMPIÄINEN, KIRSTI 2010: Naistutkimuksen kolme vuosikymmentä. Teoksessa Saresma, Tuija – Rossi, Leena-Maija – Juvonen, Tuula (toim.) *Käsikirja sukupuoleen* s. 274–276. Tampere: Vastapaino.
- LINDEMAN, MERI 2017: Homoässä, hintonaatio ja heiluvat kädet – kansanlingvistisiä käsityksiä suomenkielisten homomiesten puheesta. Pro gradu -tutkielma. Suomen kielen tutkinto-ohjelma, Tampereen yliopisto.
- MANTILA, HARRI 1998: *Jätkät ja jässikät, don juanit ja gentlemannit* eli Perussanakirjan mieskuva. Teoksessa Heikkinen, Vesa – Mantila, Harri – Varis, Markku (toim.) *Tuppuinen mies. Kirjoitelmia sukupuolesta, kielestä ja kulttuurista* s. 15–31. Tietolipas 154. Helsinki: SKS.
- NUOLIJÄRVI, PIRKKO 1991: *Virittäjä ja naiset*. Naiset tieteellisten julkaisujen tekijöinä. Teoksessa Laitinen, Lea – Nuolijärvi, Pirkko – Saari, Mirja (toim.) *Leikkauspiste. Kirjoituksia kielestä ja ihmisestä* s. 200–221. Helsinki: SKS.
- — 1992: Naisen kielet: nouseva ja laskeva vesi, rajaton tila. Teoksessa Yli-Vakkuri, Valma – Länsimäki, Maija – Nyman, Aarre (toim.) *Yhteiskunta muuttuu – kieli muuttuu. Nykysuomen seuran 10-vuotisjuhlakirja* s. 46–67. Helsinki: WSOY.
- ONIKKI, TIINA – SEPPÄNEN, EEVA-LEENA 1989: Näppärä neiti ja nuori tutkija. Suomenopiskelijat 1950- ja 1960-luvun vaihteen gradulausunnoissa. – *Naistutkimus* 2 (4) s. 49–54.
- OPM 463/1998 = Asetus korkeakoulujen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja tehtävistä annetun asetuksen muuttamisesta. Viitattu 6.7.2019.

- OY = Suomen kielen pro gradu -tutkielmat 1971–2017. Oulun yliopisto. Viitattu 16.7.2019. <https://www oulu.fi/suomenkieli/node/13290>
- PAJUSALU, RENATE – PAJUSALU, KARL 2006: Mauno Koski 1930–2005. – *Virittäjä* 110 (1) s. 93–98.
- PANTERMÖLLER, MARKO 2013: Pekka Lehtimäki 1934–2013 – *Virittäjä* 117 (3) s. 421–423.
- PARONEN, JUHANI (toim.) 1977: *Fennistiikan opinnäytteitä. Bibliografinen luettelo Suomessa vuosina 1886–1975 tehdyistä suomen kieltä ja sen sukukieliä koskevista painamattomista akateemisista opinnäytteistä*. Castrenianumin toimitteita 16. Helsingin yliopisto.
- PAUNONEN, HEIKKI – SUOJANEN, MATTI K. – NAHKOLA, KARI 1992: *Variaatioita. Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitoksen juhlakirja*. Opera Fennistica & Linguistica 4. Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos.
- PIETILÄ, MARIA 2020: Piilosyrjintä ja ennakkoasenteet rekrytoinnissa vaikeuttavat naisten etenemistä akateemisella uralla. – *Helsingin Sanomat* 17.4.2020.
- PURRA, PIA 1987: Puutarha kuhisee mehiläisiä. Kaksilahmotteisia tilanteita ja niiden syntaktisia ilmentymiä. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- — 1993: Kielenkäyttö, sukupuoli, konteksti. – *Naistutkimus* 6 (4) s. 57–59.
- PÖYSÄ, JYRKI 1988: Kerro, kerro! Juoru-käsitteen käyttökelpoisuudesta naisten työpaikkakulttuurin tutkimuksessa. Teoksessa Laitinen, Lea (toim.) *Isosuinen nainen: tutkielmia naisesta ja kielestä*. s. 115–134. Helsinki: Yliopistopaino.
- RIIONHEIMO, HELKA (toim.) 1993: *Tiivistelmät Joensuun yliopistossa valmistuneista suomen kielen pro gradu -tutkielmista*. Joensuun yliopisto. Suomen kielen, kirjallisuuden ja kulttuurintutkimuksen laitos.
- RINTALA, PÄIVI 1981: Eeva Lindén 85-vuotias. – *Virittäjä* 85 (1) s. 52–55.
- RUOTSALAINEN, RITVA 1990: Professori ei ole yliopiston ainoa asiantuntija. – *Helsingin Sanomat* 21.3.1990.
- RÄISÄNEN, ALPO 1991: Suomen kielen opetus ja tutkimus Joensuun yliopistossa. – *Virittäjä* 95 (2) s. 184–186.
- RÄISÄNEN, ALPO – KOISTINEN, MERJA (toim.) 1986: *Suomen kielen laitos 1969–1985*. Joensuun yliopisto. Suomen kielen, kirjallisuuden ja kulttuurintutkimuksen laitos.
- SA 1997 = *Naisten tutkijanuran edistäminen. Suomen Akatemian asettaman työryhmän muistio*. Suomen Akatemian julkaisuja 13/1997. Helsinki.
- — 2002a = *Women's Studies and Gender Research in Finland. Evaluation Report*.

- Suomen Akatemian julkaisu 08/2002. Helsinki.
<https://www.aka.fi/globalassets/awanhat/documents/tiedostot/julkaisut/womens-studies-and-gender-research-in-finland.pdf>
- — 2002b = *Women's Studies and Gender Research in Finland. Evaluation Report. Appendix F: PhD Theses in Women's Studies and Gender Research 1977–2001.*
https://www.aka.fi/globalassets/awanhat/documents/tiedostot/julkaisut/--women_phdlist.pdf
- SAARINEN, AINO 1986: Naistutkimus – paradigmaaaste. *Media & viestintä* 9 (3) s. 11–25.
- SALLINEN, JUULIA 2019: Maskuliinisuusdiskurssit Docventuresin kaikkien aikojen mieskeskustelussa.
- SAVINIEMI, MAIJA 2016: *Puoli vuosisataa oululaista fennistiikkaa. Oulun yliopiston suomen kielen oppiaine 50 vuotta 1966–2016.* Oulun yliopisto.
- SIIROINEN, MARI 1988: Aito naisellinen tunteenpurkaus eli Nykysuomen sanakirjan naiskuva. Teoksessa Laitinen, Lea (toim.) *Isosuinen nainen: tutkielmia naisesta ja kielestä.* s. 41–46. Helsinki: Yliopistopaino.
- — 2019: Havaintoja sijojen käytännöstä Kemin kielimurteessa. Helsingin yliopistossa tehtyjen suomen kielen gradujen historiaa. Esitelmä Kielitieteen päivillä 16.5.2019. PowerPoint-esitys esitelmöijältä.
- SKL 1996 = *Suomen kielen opinnot. Lukuvuosi 1996 – 1997.* Helsingin yliopisto. Suomen kielen laitos.
- Spiegel 1998 = ”Hier heißt es: Ran, ran, ran!” *Der Spiegel* 4.5.1998. Viitattu 31.5.2019.
<https://magazin.spiegel.de/EpubDelivery/spiegel/pdf/7882130>
- STENFORS, PETRA (toim.) 2006: *Feministinen aikamatka. Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan tutkimusjaosto 1981–2006.* Sosiaali- ja terveysministeriö. TANE-julkaisu 9. Helsinki.
- SURKKA, SANNA 2016: Tyylikästä lässytystä. Homoseksuaali mies kielellisenä stereotyyppinä ja identiteettinä. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.
- SUUTARI, TONI – SALO, MERJA (toim.) 2001: *Castrénin perilliset. Helsingin yliopiston suomen ja sen sukukielten professorit 1851–2001.* Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- TAINIO, KERSTI 2019: Hiljaiselon aika (1978–1988). Teoksessa Ahokas, Lari (toim.) *Humanisti ja ylpeä siitä. Humanisticum ry:n historia 1966–2016* s. 49–76. Helsinki: Helsingin yliopiston humanistisen tiedekunnan tiedekuntajärjestö Humanisticum ry.
- TAINIO, LIISA 1999: Tupen rapinoita. – *Virittäjä* 103 (2): 329–335.
- — 2001: *Puhuvan naisen paikka – sukupuoli kulttuurisena kategoriana*

kielenkäytössä. Helsinki: SKS.

- TUOMI, TUOMO 1999: Lauri Hakulinen Sanakirjasäätiön johtajana. – *Virittäjä* 103 (4) s. 591–597.
- TUOVINEN, AINO 2018: Osakuntalaisidentiteetin tuho ja nousu. Traditiot identiteetin rakentamisessa ja ylläpitämisessä Eteläsuomalaisessa osakunnassa 1970–1989. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta.
- TY = Turun (suomalaisen) yliopiston vuosikirjat 1923–68, 1972–76 & 1978–82 ja ohjelmat 1969–1972; Turun yliopiston humanistisen tiedekunnan opinto-oppaat 1976–1977 & 1982–1999.
- VAITTINEN, TANJA 2010: Kaisa Häkkinen 60 vuotta. Teoksessa Saarinen, Sirkka – Siitonen, Kirsti – Vaittinen, Tanja (toim.) *Sanoista kirjakieliin. Juhlakirja Kaisa Häkkiselle 17. marraskuuta 2010* s. xv–xviii. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 259. Helsinki.
- VALO, PAULI 2007: Miehet seuraa hakemassa. Homo- ja heteroseksuaalimpiesten seksuaalilangi MTV3:n tekstiviestichateissa. Nykysuomen pro gradu -tutkielma. Vaasan yliopisto.
- VARTIAINEN, LIISA 1988: Kodin sanasto 1986. Teoksessa Laitinen, Lea (toim.) *Isosuinen nainen: tutkielmia naisesta ja kielestä*. s. 250–258. Helsinki: Yliopistopaino.
- VUOLA, ELINA 2007: Helsingin tutkijanaiset ry perustettu uudelleen. – *Naistutkimus* 20 (2) s. 44–47.
- WARTIOVAARA, KATARINA 1991a: Uutinenko neutraali? Lingvistinen analyysi Tupolev-uutisten ideologisista rakenteista. Teoksessa Holli, Anne Maria – Wartiovaara, Katarina: *Kortti puhuu. Selvityksiä Tupolev-keskustelusta lehdistössä* s. 45–99. Sosiaali- ja terveysministeriö. Tasa-arvojulkaisuja. Sarja A: Tutkimuksia 1/1991. Helsinki.
- — 1991b: Uutinenko neutraali? Analyysi ns. Tupolev-jupakan uutisten ideologisista rakenteista. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos
- ÖSTERMAN, PIA 2002: *Sivistyksen voima. Filosofeja, historioitsijoita, kulttuuri- ja kielitieteilijöitä – 150 vuotta humanisteja*. Helsinki: Yliopistopaino.

Liite 1. Aineisto

- 1/78 Päivi Koskivirta: *Tähän on tultu*
1/78 Terveisiä SKOL:sta!
4/78 Ilmari Jokinen: *Siulalaiset Unkarissa*
5/78 Ilmari Jokinen: *Festivaaleilla Kuubassa, osa I*
6/78 Ilmari Jokinen: *Viva Kuuba!*
1/79 Tollo: *Keijukaisprinssi eli Prinsessa Ruususen petos*
4/79 Kulttuurikilvan satoa: *Viimeinen kerta*
4/79 Tarjouslenkit
5/79 Päivi Koskivirta: *Reaalista sosialismia*
5/79 epäaarno: *11.11.1979*
1/80 Lasse Koskela: *Siulan tila ja tulevaisuus*
2/80 Ulla Haukka-aho: *Suomen kielen laitostilaisuus*
1/81 Kulttuurihyena (oik. Lasse Koskela): *Hevonen, turvallinen eläin*
2/81 Olli Asikainen: *70-luvun lyriikkaa (ei julkisuuteen – eikä Siulalle!)*
2/81 Kulttuurihyena (oik. Lasse Koskela): *Koira, asiallinen eläin*
3/81 Kulttuurihyena (oik. Lasse Koskela): *Kissa, itsenäinen eläin*
4/81 Päivi Karttunen: *Frälsande flickor*
5/81 Kulttuurihyena (oik. Lasse Koskela): *Nainen, käsittämätön eläin*
1/82 Kulttuurihyena (oik. Lasse Koskela): *Sika, arvokas eläin*
1/82 Hermo meni pinnaan: *Nainen on maailman neekeri*
1/82 Suvi Ahola: Anja Kauranen: *Sonja O. kävi täällä*
2/82 Anne Aarela, Suvi Ahola, Tarja Anttila, Anita Kokkila & Tarja Vuorinne: *Feminismi – ruma sana*
2/82 Kulttuurihyena (oik. Lasse Koskela): *Mies, moninainen eläin*
3/82 Kulttuurishakali: *Mies, uhanalainen eläin*
3/82 Tarja Anttila: *Alussa oli nainen*
5/82 Tarja Anttila & Jaakko Anhava: *Tiedenaisten näkökulmia*
1/83 Opetus ja tutkimus – professorien palaveri
1/84 Johanna Laakso: *Uudet professorit parhaissaan*
2/84 Ulla-Maija Kulonen: *Metsää puilta*
4/84 Haastattelu
5/84 Suomen kielen gradut
1/85 Esivallitus
2/85 Hannu Oittinen: *Ennakkoa*
2/85 Liisa Tainio: *Lingvistiikkaa naisnäkökulmasta*
2/85 Siulan miehet
eripainos 85 Saila Lumme: *kirjallisuudenopiskelijat ja elämä*
eripainos 85 Marjaana: *Kohtuuden ystävät*
4/84 Hannu Oittinen: *Kuinka naista rakastetaan*

- 5/85 *Siulan uudet kasvot*
- 1/86 *Sisällysluettelo*
- 1/86 *Jopen ensimmäinen – kestääkö Kivimäen ennätys?*
- eripainos 86 *Uusien opiskelijoiden sanasto*
- 2/87 Katarina Wartiovaara: *Fennica – Kotikieli – Kieleke*
- 2–3/88 Katarina Wartiovaara: *Objektista subjektiksi eli mikämikä naisnäkökulma?*
- 2–3/88 *Laitoksen omakuva*
- 2/90 M.R-nen (oik. Matti Räsänen): *Juoru – akkain löpinää vai poikain puhetta?*
- 3/90 *Opinnäytteet lukuvuonna 1989 – 1990*
- 5/90 *Tasa-arvoasiaa*
- 5/90 *Hallitus on taas kähminyt rivijäsentensä selkien takana*
- 1/91 Pia Purra: *Huone ja puhelin, koti naistutkimukselle*
- 2/91 *Heiska ja Reiska – edesmenneet fennistit*
- 3/91 Tiina Salonen: *Auli Hakulinen*
- 1/92 Markku Haakana: *fiktiivinen keskustelu joka keskittyy olennaiseen*
- 2/92 Tiina Onikki: *Olen sijainen*
- 2/92 *Tri Tannen lingvistiikan periferiassa – NAURUN PAIKKA??!!*
- 3/92 Lea Laitinen: *Olen assistentti*
- 3/92 Malla E. Migia: *Tähdet kertovat – mitä suomen kielen opiskelijasta tulee isona?*
- 5/92 Markku Haakana: *Peniskasvatusta isoille ja pienille*
- 1/93 Kimmo Svinhufvud: *Uusi aika*
- 1/93 Siulan miestiedostusryhmä: *Miestutkimusta?*
- 1/93 Markku Haakana: *Sanasta miestä?*
- 2/93 Kimmo Svinhufvud: *Kaksi kohtausta elävästä elämästä*
- 2/93 Kimmo Svinhufvud: *Naistutkimus – Kvinnoforskning 1/1993*
- 1/95 Annukka [Varteva]: *Siulan hallituksen esittely*
- 1/97 *Tuoreita näkökulmia*
- 2/97 Mari Heinonen & Sanna Putkonen:
Huomaamaton, näkymättömämpi, suomen kielen opiskelija – eli mitä muut meistä
- 2/97 Mikko Vuorinen: *Sedät saunassa*
- 2/97 Kaisa Joustie & Laura Visapää: *Kieli ja sukupuoli -kurssille tehty tutkimus*
- 1/98 Siina Kiehelä: *Siulan hallitus kaapista ulos!*
- 2/98 Suvi Honkanen, Marja Kokkonen & Laura Visapää:
Häkellyttävä keskustelutuokio Spiegelin kanssa
- 2/98 Mikko Vuorinen: *Vuotuinen fuksiajan tieto*
- 3/98 Laura Vesa: *Kotus-sanasto*
- 2/99 *Bongaa tutori*
- 4/99 Jaakko Vähäkylä: *Siljan uni*

Liite 2. Siulasten päätoimittajat 1978–2020

1978	Päivi Koskivirta	2001	Kaisa Tyni
1–2/1979	Päivi Koskivirta	2002	Lauri Sihvonen
3–6/1979	Anneli Rosell	2003	Iida Riekkö
1980–1981	Lasse Koskela	2004	Ville Eloranta
1982	Maija Puomila	2005	Jukka Mattila
1983–1984	Jaakko Anhava	2006	Lilli Lehtonen
1985–1986	Hannu Oittinen	2007	Juuso Vainio
1987	Reetta Haapamäki	2008	Markku Nykänen
1988	Jussi Kajaste	2009	Laura Paananen
1989	Juha Valkeapää	2010	Eliisa Toivola
1990	Anna Simojoki	2011	Jouni Hakkarainen
1991	Ale Toijonen	2012	Iivari Koutonen
1992	Anne Mäntynen	2013	Aino Kautsalo
1993	Kimmo Svinhufvud	2014	Tia Torvinen
1994	Lari Kotilainen	2015	Emilia Hutri & Veera Tarmo
1995	Leea Olin(-Paarlahti)	2016	Minna Lehto & Veera Muhonen
1–2/1996	Siina Kiehelä	2017	Netta Laukkanen & Suvi Vierula
3–4/1996	Kaisa Joustie	2018	Laura Mykkänen & Sohvi Tikanmäki
1997	Laura Visapää	2019	Viivi Huttunen & Anniina Leskinen
1–2/1998	Laura Visapää	2020	Marja Salkosuo & Suvi Seppänen
3–4/1998	Laura Vesa		
1999–2000	Esa Aaltonen		